

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

دکتر علی شریعتی

پایان نامه ی کارشناسی ارشد

بررسی نمود شخصیت ها (دینی ، اسطوره ای ، تاریخی و سیاسی) در آثار ده شاعر

معاصر فارسی قبل و بعد از انقلاب

استاد محترم راهنما

خانم دکتر زهرا اختیاری

استاد محترم مشاور

آقای دکتر ابوالقاسم قوام

نگارش

مجید جعفری

تابستان 91

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسمه تعالی .
مشخصات رساله/پایان نامه تحصیلی دانشجویان .
دانشگاه فردوسی مشهد

عنوان رساله/پایان نامه: بررسی نمود شخصیت‌ها (دینی، تاریخی، اسطوره‌ای و سیاسی) در آثار ده شاعر معاصر فارسی قبل و بعد از انقلاب.

نام نویسنده: مجید جعفری

نام استاد(ان) راهنما: دکتر زهرا اختیاری

نام استاد(ان) مشاور: دکتر ابوالقاسم قوام

رشته تحصیلی: ادبیات فارسی

گروه: ادبیات فارسی

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی

تاریخ دفاع:

تاریخ تصویب:

تعداد صفحات: 207

دکتری

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد

چکیده

شخصیت‌های دینی، اسطوره‌ای، تاریخی و سیاسی به گونه‌های مختلف مورد توجه شاعران هستند و نام، اندیشه و رفتار آن‌ها دستمایه کار هنری شاعران می‌شود. شناخت و تحلیل ابعادی از اندیشه‌ها و عقاید شاعران از رهگذر بررسی و تحلیل شیوه به کارگیری این شخصیت‌ها در شعرشان ممکن می‌شود. شخصیت‌ها عمدتاً نمونه‌های برجسته‌ای برای بیان مفاهیم و اندیشه‌ها هستند. توجه به شخصیت‌ها در ادبیات دوره‌های متفاوت، کارکردهای متمایزی دارد و از آن‌جا که وجه فرهنگی و دینی در دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی آشکار است، بررسی جایگاه شخصیت‌ها و نوع تلقی شاعران از آن‌ها، امکان شناخت جریان‌های شعری در دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی را بیشتر فراهم می‌سازد.

برای اندیشه‌شناسی شاعران و زمان‌شناسی آن‌ها، نگارنده این پژوهش آثار پنج شاعر قبل از انقلاب اسلامی (نیمایوشیج، احمد شاملو، مهدی اخوان‌ثالث، نادر نادرپور و سیاوش کسرایی) و پنج شاعر بعد از انقلاب اسلامی (قیصر امین‌پور، سیدحسن حسینی، نصرالله مردانی، علی معلم دامغانی و موسوی گرمارودی) را مورد بررسی قرار داد. بعد از مطالعه آثار ده شاعر و یادداشت‌برداری، نتایج به دست آمده، مورد ارزیابی آماری قرار گرفت و به جدول‌ها و نمودارهای معناداری تبدیل گردید. دستاورد نهایی این پژوهش عبارت است از این‌که هر شاعری براساس اندیشه و تفکر خاص خود از شخصیت‌های مختلف استفاده ویژه‌ای می‌کند و شباهت‌ها و تفاوت‌های معناداری در نگاه شاعران به شخصیت‌ها وجود دارد. در دستاورد دیگری به این موضوع رسیدیم که انقلاب اسلامی، نقش مهمی در تحول فکری شاعران پس از انقلاب اسلامی داشته است.

کلید واژه:

1. بازتاب شخصیت‌ها

2. تفاوت‌ها و شباهت‌ها

3. قبل و بعد از انقلاب اسلامی

4. ده شاعر معاصر

5.

امضای استاد راهنما:

تاریخ:

اظهارنامه

اینجانب ...مجید جعفری... دانشجوی دوره دکتری / کارشناسی ارشد رشته ...ادبیات فارسی.. دانشکده ...ادبیات... دانشگاه فردوسی مشهد نویسنده رساله/پایان نامه : نمود شخصیت های (دینی، اسطوره ای، تاریخی و سیاسی) در آثار ده شاعر معاصر فارسی قبل و بعد از انقلاب... تحت راهنمایی ...استادزها اختیاری... متعهد می شوم:

- تحقیقات در این رساله/پایان نامه توسط اینجانب انجام شده است و از صحت و اصالت برخوردار است.
- در استفاده از نتایج پژوهشهای محققان دیگر به مرجع مورد استفاده استناد شده است.
- مطالب مندرج در رساله/پایان نامه تاکنون توسط خود یا فرد دیگری برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی در هیچ جا ارائه نشده است.
- کلیه حقوق معنوی این اثر متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می باشد و مقالات مستخرج با نام « دانشگاه فردوسی مشهد » و یا « Ferdowsi University of Mashhad » به چاپ خواهد رسید.
- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی رساله/پایان نامه تأثیرگذار بوده اند در مقالات مستخرج از رساله/پایان نامه رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این رساله/پایان نامه، در مواردی که از موجود زنده (یا بافتهای آنها) استفاده شده است ضوابط و اصول اخلاقی رعایت شده است.
- در کلیه مراحل انجام این رساله/پایان نامه، در مواردی که به حوزه اطلاعات شخصی افراد دسترسی یافته یا استفاده شده است، اصل رازداری، ضوابط و اصول اخلاق انسانی رعایت شده است.

تاریخ امضای دانشجو

مالکیت نتایج و حق نشر

- کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، کتاب، برنامه های رایانه ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) متعلق به دانشگاه فردوسی مشهد می باشد. این مطلب باید به نحو مقتضی در تولیدات علمی مربوطه ذکر شود.
- استفاده از اطلاعات و نتایج موجود در رساله/پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی باشد.

- متن این صفحه نیز باید در ابتدای نسخه های تکثیر شده وجود داشته باشد.

استادان گرامی سرکار خانم دکتر اختیاری و جناب آقای دکتر قوام

راهی سخت و دشوار را انتخاب نمودم و اگر راهنمایی و هدایت عالمانه ی و دلسوزانه ی شما عزیزان نمی بود، این مسیر پر پیچ و خم به جاده ی موفقیت ختم نمی شد .

به رسم ادب و احترام به مقام شامخ استادی شما فرهیختگان سر تواضع فرود می آورم و از درگاه یگانه ی هستی ، سلامت و سعادت دو گیتی را برایتان خواستارم.

همچنین از زحمات آقای دکتر اصغر نژاد برای راهنمایی در زمینه ی تهیه ی جدول ها و نمودار های تحقیق کمال سپاس و تشکر را دارم .

این زحمت ناچیز و کم مقدار را صمیمانه

به روح بلند و پاک پدرم

مهربانی های بی منت مادرم

صبوری و فهمیدگی همسرم

همراهی ها و تلاش های فرزند عزیزم آرمان

و به بهانه های زندگی ام امیررضا و آرمین

تقدیم می نمایم

چکیده

شخصیت‌های دینی، اسطوره‌ای، تاریخی و سیاسی به گونه‌های مختلف مورد توجه شاعران هستند و نام، اندیشه و رفتار آن‌ها دستمایه کار هنری شاعران می‌شود. شناخت و تحلیل ابعادی از اندیشه‌ها و عقاید شاعران از رهگذر بررسی و تحلیل شیوه به کارگیری این شخصیت‌ها در شعرشان ممکن می‌شود.

شخصیت‌ها عمدتاً نمونه‌های برجسته‌ای برای بیان مفاهیم و اندیشه‌ها هستند. توجه به شخصیت‌ها در ادبیات دوره‌های متفاوت، کارکردهای متمایزی دارد و از آن‌جا که وجه فرهنگی و دینی در دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی آشکار است، بررسی جایگاه شخصیت‌ها و نوع تلقی شاعران از آن‌ها، امکان شناخت جریان‌های شعری در دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی را بیشتر فراهم می‌سازد.

برای اندیشه‌شناسی شاعران و زمان‌شناسی آن‌ها، نگارنده این پژوهش آثار پنج شاعر قبل از انقلاب اسلامی (نیمایوشیج، احمد شاملو، مهدی اخوان ثالث، نادر نادرپور و سیاوش کسرایی) و پنج شاعر بعد از انقلاب اسلامی (قیصر امین‌پور، سیدحسن حسینی، نصرالله مردانی، علی معلم دامغانی و موسوی گرمارودی) را مورد بررسی قرار داد.

بعد از مطالعه آثار ده شاعر و یادداشت‌برداری، نتایج به دست آمده، مورد ارزیابی آماری قرار گرفت و به جدول‌ها و نمودارهای معناداری تبدیل گردید. دستاورد نهایی این پژوهش عبارت است از این‌که هر شاعری براساس اندیشه و تفکر خاص خود از شخصیت‌های مختلف استفاده ویژه‌ای می‌کند و شباهت‌ها و تفاوت‌های معناداری در نگاه شاعران به شخصیت‌ها وجود دارد. در دستاورد دیگری به این موضوع رسیدیم که انقلاب اسلامی، نقش مهمی در تحول فکری شاعران پس از انقلاب اسلامی داشته است.

کلید واژه: بازتاب شخصیت‌ها، تفاوت‌ها و شباهت‌ها، قبل و بعد از انقلاب اسلامی، ده شاعر معاصر.

فهرست

23.....	مقدمه
23.....	1. بیان مسأله
23.....	2. ضرورت تحقیق
23.....	3. سؤالات تحقیق
24.....	4. فرضیه‌های تحقیق
24.....	5. پیشینه‌ی تحقیق
24.....	6. بیان روش و شیوه‌ی کار تحقیق
25.....	7. بیان دشواری‌ها و مشکلات تحقیق
25.....	8. ساختار تحقیق
26.....	9. تعریف مفاهیم و اصطلاحات
27.....	بخش اول : شاعران پیش از انقلاب
28.....	کلیات
29.....	فصل اول : شخصیت‌های اشعارنیمایوشیح
30.....	زندگی‌نامه
31.....	1-1-1. اسامی و شخصیت‌های دینی - مذهبی
31.....	1-1-1-1. نام و شخصیت حضرت علی (ع)
31.....	2-1-1-1. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)
32.....	3-1-1-1. نام و شخصیت حضرت دانیال (ع)
32.....	2-1-1. اسامی و شخصیت‌های تاریخی
32.....	1-2-1-1. نام و شخصیت دارا
32.....	2-2-1-1. نام و شخصیت اسکندر
32.....	3-2-1-1. نام و شخصیت ابوعلی سینا
33.....	4-2-1-1. نام و شخصیت امام محمد غزالی
33.....	5-2-1-1. نام و شخصیت آیه الله حائری
33.....	6-2-1-1. نام و شخصیت خواجه حسن میمندی

33	7-2-1-1. نام و شخصیت ابوجهل
33	8-2-1-1. نام و شخصیت کعب بن زهیر
34	3-1-1. اسامی و شخصیت‌های سیاسی
34	1-3-1-1. نیکلای روس
34	2-3-1-1. دکتر تقی ارانی
34	4-1-1. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای
34	1-4-1-1. نام و شخصیت رستم
35	نتیجه گیری فصل اول
36-38	جدول ها و نمودار فصل اول
39	فصل دوم : شخصیت های اشعار احمد شاملو
40	زندگی نامه
41	1-2-1. شخصیت‌ها و اسامی دینی و مذهبی
41	1-1-2-1. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)
42	2-1-2-1. نام و شخصیت حضرت مریم (س)
42	3-1-2-1. نام و شخصیت بودا
43	4-1-2-1. شخصیت هاییل
43	5-1-2-1. نام و شخصیت خضر (ع)
43	6-1-2-1. نام و شخصیت حضرت آدم (ع)
43	7-1-2-1. نام و شخصیت حضرت نوح (ع)
43	2-2-1. اسامی و شخصیت‌های سیاسی
43	1-2-2-1. نام و شخصیت وارتان سالاخانیان
44	2-2-2-1. نام و شخصیت مرتضی کیوان
44	3-2-2-1. نام و شخصیت دکتر تقی ارانی
45	4-2-2-1. نام و شخصیت رضاخان
45	5-2-2-1. نام و شخصیت هیتلر
45	6-2-2-1. نام و شخصیت ناپلئون
46	7-2-2-1. نام و شخصیت پولیستر

- 46.....8-2-2-1. نام و شخصیت شن چو
- 46.....9-2-2-1. نام و شخصیت گریدی
- 46.....10-2-2-1. نام و شخصیت آبابی
- 46.....11-2-2-1. نام و شخصیت پوری
- 47.....12-2-2-1. نام و شخصیت سرتیب زنگنه
- 47.....3-2-1. اسامی و شخصیت‌های تاریخی
- 47.....1-3-2-1. نام و شخصیت ابوعلی سینا
- 47.....2-3-2-1. نام و شخصیت اسکندر مقدونی
- 47.....3-3-2-1. نام و شخصیت مسعود سعد سلمان
- 47.....4-3-2-1. نام و شخصیت دیوژن
- 47.....4-2-1. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای
- 47.....1-4-2-1. نام و شخصیت اسفندیار
- 47.....2-4-2-1. نام و شخصیت رستم
- 48.....3-4-2-1. نام و شخصیت سیاوش
- 48.....4-4-2-1. نام و شخصیت کاوه
- 48.....نتیجه گیری فصل دوم
- 49-51جدول ها و نمودار فصل دوم
- 52.....فصل سوم : شخصیت های اشعار مهدی اخوان ثالث
- 53.....زندگی نامه
- 54.....1-3-1. شخصیت‌ها و اسامی دینی و مذهبی
- 54.....1-1-3-1. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)
- 55.....2-1-3-1. نام و شخصیت زردشت
- 55.....3-1-3-1. نام و شخصیت علی (ع)
- 56.....4-1-3-1. نام و شخصیت مزدک
- 56.....5-1-3-1. نام و شخصیت حضرت موسی (ع)
- 56.....6-1-3-1. نام و شخصیت پیامبر اکرم (ص)
- 56.....7-1-3-1. نام و شخصیت حضرت خضر (ع)

57	8-1-3-1. نام و شخصیت حضرت رضا (ع)
57	9-1-3-1. نام و شخصیت حضرت موسی کاظم (ع)
58	2-3-1. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای
58	1-2-3-1. نام و شخصیت رستم
58	2-2-3-1. نام و شخصیت زال
59	3-2-3-1. نام و شخصیت سهراب
59	3-3-1. اسامی و شخصیت‌های تاریخی
59	1-3-3-1. نام و شخصیت اسکندر
60	2-3-3-1. نام و شخصیت یزید
60	3-3-3-1. نام و شخصیت هارون‌الرشید
60	4-3-1. اسامی و شخصیت‌های سیاسی
61	نتیجه‌گیری فصل سوم
۶۲-۶۶	جدول‌ها و نمودار فصل سوم
67	فصل چهارم : شخصیت‌های اشعار نادر نادر پور
68	زندگی نامه
69	1-4-1. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای
69	1-1-4-1. نام و شخصیت رستم
69	2-1-4-1. نام و شخصیت ضحاک
69	3-1-4-1. نام و شخصیت سیاوش
70	4-1-4-1. نام و شخصیت کاوه
70	2-4-1. شخصیت‌ها و اسامی دینی - مذهبی
70	1-2-4-1. نام و شخصیت حضرت یونس (ع)
70	2-2-4-1. نام و شخصیت حضرت خضر (ع)
71	3-4-1. شخصیت‌ها و اسامی تاریخی
71	1-3-4-1. نام و شخصیت یزید
71	4-4-1. شخصیت‌ها و اسامی سیاسی
71	نتیجه‌گیری فصل چهارم

۷۲-۷۵	جدول ها و نمودار فصل چهارم.....
76	فصل پنجم : شخصیت های اشعار سیاوش کسرایی
77	زندگی نامه
78	1-5-1. اسامی و شخصیت های ملی - اسطوره ای
78	1-1-5-1. نام و شخصیت رستم
79	2-1-5-1. نام و شخصیت سیاوش
79	3-1-5-1. نام و شخصیت افراسیاب
79	4-1-5-1. نام و شخصیت سهراب
79	5-1-5-1. نام و شخصیت کاوه
80	6-1-5-1. نام و شخصیت بیژن
80	2-5-1. شخصیت ها و اسامی دینی - مذهبی
80	1-2-5-1. نام و شخصیت مریم (س)
80	2-2-5-1. نام و شخصیت آدم
80	3-2-5-1. نام و شخصیت امام حسین (ع)
80	4-2-5-1. نام و شخصیت پیامبر اکرم (ص)
81	3-5-1. شخصیت ها و اسامی سیا سی
81	4-5-1. شخصیت ها و اسامی تاریخی
81	نتیجه گیری فصل پنجم
82-84	جدول ها و نمودار فصل پنجم.....
85	بخش دوّم : شاعران پس از انقلاب
86	کلیات
87	فصل اوّل : شخصیت های اشعار قیصر امین پور
88	زندگی نامه
89	1-1-2. اسامی و شخصیت های دینی - مذهبی
89	1-1-1-2. نام و شخصیت حضرت آدم (ع)
89	2-1-1-2. نام و شخصیت امام خمینی (ره)

90	3-1-1-2. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)
90	4-1-1-2. نام و شخصیت حضرت موسی (ع)
90	5-1-1-2. نام و شخصیت حضرت یوسف (ع)
90	6-1-1-2. نام و شخصیت هابیل
91	7-1-1-2. نام و شخصیت حضرت نوح (ع)
91	8-1-1-2. نام و شخصیت حضرت اسماعیل (ع)
91	9-1-1-2. نام و شخصیت خضر (ع)
91	10-1-1-2. نام و شخصیت حضرت حوا (ع)
92	11-1-1-2. نام و شخصیت زردشت
92	2-1-2. اسامی و شخصیت‌های تاریخی
92	1-2-1-2. نام و شخصیت عین‌القضاء همدانی
92	2-2-1-2. نام و شخصیت قیصر
92	3-2-1-2. نام و شخصیت چنگیز مغول
92	4-2-1-2. نام و شخصیت بلال حبشی
93	نتیجه‌گیری فصل اول
94-95	جدول‌ها و نمودار فصل اول
96	فصل دوم: شخصیت‌های اشعار سید حسن حسینی
97	زندگی نامه
98	1-2-2. شخصیت‌ها و اسامی دینی و مذهبی
98	1-1-2-2. نام و شخصیت حضرت علی (ع)
98	2-1-2-2. نام و شخصیت امام حسین (ع)
99	3-1-2-2. نام و شخصیت امام خمینی (ره)
100	4-1-2-2. نام و شخصیت حضرت محمد (ص)
100	5-1-2-2. نام و شخصیت حضرت اسماعیل (ع)
101	6-1-2-2. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)
101	7-1-2-2. نام و شخصیت حضرت مهدی (عج)
101	8-1-2-2. نام و شخصیت حضرت ابراهیم (ع)

101 نام و شخصیت حضرت زینب (س)
101 نام و شخصیت حضرت علی اصغر (ع)
102 اسامی و شخصیت‌ها تاریخی
102 نام و شخصیت ابوذر
102 نام و شخصیت نمرود
102 نام و شخصیت جلال آل احمد
102 نام و شخصیت حُر
103 اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای
103 نام و شخصیت رستم
103 نام و شخصیت ضحاک
103 نام و شخصیت کاوه
103 اسامی و شخصیت‌های سیاسی
104 نتیجه‌گیری فصل دوم
105-107 جدول‌ها و نمودار فصل دوم
108	فصل سوم: شخصیت‌های اشعار نصرالله مردانی
109 زندگی‌نامه
110 1-3-2. شخصیت‌ها و اسامی دینی - مذهبی
110 1-1-3-2. نام و شخصیت حضرت زینب (س)
110 2-1-3-2. نام و شخصیت امام خمینی (ره)
111 3-1-3-2. نام و شخصیت حضرت علی (ع)
111 4-1-3-2. نام و شخصیت امام حسین (ع)
112 5-1-3-2. نام و شخصیت حضرت آدم (ع)
112 6-1-3-2. نام و شخصیت هابیل
112 7-1-3-2. نام و شخصیت قایل
112 8-1-3-2. نام و شخصیت حضرت سلیمان (ع)
113 9-1-3-2. نام و شخصیت حضرت موسی (ع)
113 10-1-3-2. نام و شخصیت حضرت رضا (ع)

- 113.....نام و شخصیت حضرت مهدی (عج).....11-1-3-2
- 113.....نام و شخصیت حضرت آیت‌الله خامنه‌ای.....12-1-3-2
- 114.....نام و شخصیت حضرت عیسی (ع).....13-1-3-2
- 114.....نام و شخصیت حضرت یوسف (ع).....14-1-3-2
- 114.....نام و شخصیت زردشت.....15-1-3-2
- 114.....نام و شخصیت امام جواد (ع).....16-1-3-2
- 115.....نام و شخصیت حضرت یعقوب (ع).....17-1-3-2
- 115.....نام و شخصیت ایوب (ع).....18-1-3-2
- 115.....نام حضرت مریم (س).....19-1-3-2
- 115.....نام حضرت حوا (ع).....20-1-3-2
- 115.....نام و شخصیت امام حسن (ع).....21-1-3-2
- 115.....نام و شخصیت امام سجاد (ع).....22-1-3-2
- 115.....نام و شخصیت امام باقر (ع).....23-1-3-2
- 116.....نام و شخصیت امام موسی کاظم (ع).....24-1-3-2
- 116.....نام و شخصیت امام هادی (ع).....25-1-3-2
- 116.....نام و شخصیت حضرت عباس (ع).....26-1-3-2
- 116.....اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای.....2-3-2
- 116.....نام و شخصیت رستم.....1-2-3-2
- 117.....نام و شخصیت آرش.....2-2-3-2
- 117.....نام و شخصیت کاوه.....3-2-3-2
- 117.....نام و شخصیت اسفندیار.....4-2-3-2
- 117.....نام و شخصیت ضحاک.....5-2-3-2
- 118.....نام و شخصیت سیاوش.....6-2-3-2
- 118.....نام و شخصیت سهراب.....7-2-3-2
- 118.....استفاده از نام سام.....8-2-3-2
- 118.....استفاده از نام اشکبوس.....9-2-3-2

118	10-2-3-2. استفاده از نام سودابه
118	11-2-3-2. نام و شخصیت شغاد
118	3-3-2. اسامی و شخصیت‌های تاریخی
118	1-3-3-2. نام و شخصیت تیمور
118	2-3-3-2. نام و شخصیت چنگیز
119	3-3-3-2. نام و شخصیت نمرود
119	4-3-3-2. نام و شخصیت عمروعاص
119	5-3-3-2. نام و شخصیت شهید مرتضی مطهری
119	6-3-3-2. نام و شخصیت شهید بهشتی
119	7-3-3-2. نام و شخصیت دو شهید (ایمانی، مردانی)
119	4-3-2. اسامی و شخصیت‌های سیاسی
120	1-4-3-2. نام و شخصیت میرزا کوچک‌خان جنگلی
120	2-4-3-2. نام و شخصیت مرحوم طالقانی
120	نتیجه‌گیری فصل سوم
122-125	جدول‌ها و نمودار فصل سوم
126	فصل چهارم: شخصیت‌های اشعار علی معلم دامغانی
127	زندگی نامه
128	1-4-2. اسامی و شخصیت‌ها دینی - مذهبی
128	1-1-4-2. نام و شخصیت حضرت موسی (ع)
128	2-1-4-2. نام و شخصیت حضرت علی (ع)
129	3-1-4-2. نام و شخصیت پیامبر (ص)
130	4-1-4-2. نام و شخصیت حضرت یوسف (ع)
130	5-1-4-2. نام و شخصیت امام حسین (ع)
131	6-1-4-2. نام و شخصیت حضرت نوح (ع)
131	7-1-4-2. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)
132	8-1-4-2. نام و شخصیت حضرت زهرا (س)
132	9-1-4-2. نام و شخصیت حضرت یعقوب (ع)

- 132.....10-1-4-2. نام و شخصیت امام خمینی (ره)
- 133.....11-1-4-2. نام و شخصیت حضرت ابراهیم (ع)
- 133.....12-1-4-2. نام و شخصیت حضرت یحیی (ع)
- 133.....13-1-4-2. نام و شخصیت حضرت زینب (س)
- 133.....14-1-4-2. نام و شخصیت حضرت هاجر (ع)
- 133.....15-1-4-2. نام و شخصیت حضرت لوط (ع)
- 133.....16-1-4-2. نام و شخصیت حضرت اسحاق (ع)
- 133.....2-4-2. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای
- 133.....1-2-4-2. نام و شخصیت رستم
- 134.....2-2-4-2. نام شخصیت کیکاووس
- 134.....3-2-4-2. نام و شخصیت گیو
- 134.....4-2-4-2. نام و شخصیت سیاوش
- 134.....5-2-4-2. نام و شخصیت کاوه
- 134.....6-2-4-2. نام شخصیت ضحاک
- 134.....7-2-4-2. نام و شخصیت آرش
- 134.....8-2-4-2. نام و شخصیت گرشاسب
- 135.....3-4-2. اسامی و شخصیت‌های تاریخی
- 135.....1-3-4-2. نام و شخصیت سلمان فارسی
- 135.....2-3-4-2. نام و شخصیت حربن یزید ریاحی
- 135.....3-3-4-2. نام و شخصیت سعدبن ابی وقاص
- 135.....4-3-4-2. نام و شخصیت دکتر علی شریعتی
- 135.....5-3-4-2. نام و شخصیت حضرت حمزه (ع)
- 135.....6-3-4-2. نام و شخصیت ابوجهل
- 135.....7-3-4-2. نام و شخصیت شهید مرتضی مطهری
- 136.....8-3-4-2. نام و شخصیت شمر
- 136.....9-3-4-2. نام و شخصیت زیدبن علی

- 136..... نام و شخصیت کوروش 10-3-4-2
- 136..... اسامی و شخصیت‌های سیاسی 4-4-2
- 137..... نتیجه گیری فصل چهارم.....
- 138-141 جدول ها و نمودار فصل چهارم.....
- 142..... فصل پنجم : شخصیت های اشعار سید علی موسوی گرمارودی
- 143..... زندگی نامه
- 144..... 1-5-2. اسامی و شخصیت‌های دینی - مذهبی
- 144..... 1-1-5-2. نام و شخصیت علی (ع).....
- 145..... 2-1-5-2. نام و شخصیت پیامبر اکرم (ص).....
- 146..... 3-1-5-2. نام و شخصیت حضرت فاطمه (س).....
- 146..... 4-1-5-2. نام و شخصیت حضرت موسی (ع).....
- 146..... 5-1-5-2. نام و شخصیت حضرت یوسف (ع).....
- 147..... 6-1-5-2. نام و شخصیت امام حسین (ع).....
- 147..... 7-1-5-2. نام و شخصیت حضرت مهدی (ع).....
- 148..... 8-1-5-2. نام و شخصیت حضرت زینب (س).....
- 148..... 9-1-5-2. نام و شخصیت حضرت عباس (ع).....
- 148..... 10-1-5-2. نام و شخصیت حضرت آدم (ع).....
- 148..... 11-1-5-2. نام و شخصیت حضرت هابیل.....
- 148..... 12-1-5-2. نام و شخصیت حضرت ابراهیم (ع).....
- 148..... 13-1-5-2. نام و شخصیت حضرت نوح (ع).....
- 149..... 14-1-5-2. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع).....
- 149..... 15-1-5-2. نام و شخصیت حضرت سلیمان (ع).....
- 149..... 16-1-5-2. نام و شخصیت حضرت قاسم بن الحسن (ع).....
- 149..... 17-1-5-2. نام و شخصیت امام خمینی (ره).....
- 150..... 18-1-5-2. نام و شخصیت حضرت یحیی (ع).....
- 150..... 2-5-2. اسامی و شخصیت‌های ملی و اسطوره‌ای.....
- 150..... 1-2-5-2. نام و شخصیت رستم.....

- 150.....2-2-5-2. نام و شخصیت سیاوش
- 150.....3-2-5-2. نام و شخصیت زال
- 151.....3-5-2. شخصیت‌های تاریخی
- 151.....1-3-5-2. نام و شخصیت فرعون
- 151.....2-3-5-2. نام و شخصیت حلیمه
- 151.....3-3-5-2. نام و شخصیت نمرود
- 151.....4-3-5-2. نام و شخصیت یزید
- 152.....5-3-5-2. نام و شخصیت مسلم بن عقیل (ع)
- 152.....6-3-5-2. نام و شخصیت ابولهب
- 152.....7-3-5-2. نام و شخصیت حُر
- 152.....8-3-5-2. نام و شخصیت قنبر
- 152.....9-3-5-2. نام و شخصیت شهید برقی
- 153.....10-3-5-2. نام و شخصیت شهید ماشالله استاد مرتضی
- 153.....11-3-5-2. نام و شخصیت سید احمد عابدی نیشابوری
- 153.....4-5-2. اسامی و شخصیت‌های سیاسی
- 153.....1-4-5-2. نام و شخصیت صدام حسین
- 153.....2-4-5-2. نام و شخصیت مدرس و میرزا کوچک خان
- 153.....3-4-5-2. نام و شخصیت سلیمان خاطر
- 154.....4-4-5-2. نام و شخصیت دیک گریگوری
- 154.....نتیجه گیری فصل پنجم
- 156-159.....جدول ها و نمودار فصل پنجم
- 160.....بخش سوم: بررسی شباهت ها و تفاوت ها، نتیجه گیری
- 161.....فصل اول: بررسی شباهت ها و تفاوت ها در شیوهی استفاده از شخصیت‌ها توسط ده شاعر
- 161.....1-1-3. اسامی شخصیت‌های دینی - مذهبی
- 161.....1-1-1-3. نام و شخصیت حضرت علی (ع)
- 162.....2-1-1-3. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)
- 164.....3-1-1-3. نام و شخصیت حضرت مریم (س)

- 164..... نام و شخصیت بودا..... 4-1-1-3
- 165..... نام و شخصیت هایبل 5-1-1-3
- 165..... نام و شخصیت حضرت نوح (ع)..... 6-1-1-3
- 166..... نام و شخصیت حضرت خضر (ع)..... 7-1-1-3
- 166..... نام و شخصیت حضرت موسی (ع)..... 8-1-1-3
- 167..... نام و شخصیت پیامبر اکرم (ص)..... 9-1-1-3
- 168..... نام و شخصیت امام رضا (ع)..... 10-1-1-3
- 168..... نام و شخصیت حضرت سلیمان (ع)..... 11-1-1-3
- 169..... نام و شخصیت حضرت داوود (ع)..... 12-1-1-3
- 169..... نام و شخصیت امام حسن (ع)..... 13-1-1-3
- 169..... نام و شخصیت امام حسین (ع)..... 14-1-1-3
- 171..... نام و شخصیت حضرت عباس (ع)..... 15-1-1-3
- 171..... نام و شخصیت امام صادق (ع)..... 16-1-1-3
- 172..... نام و شخصیت امام موسی کاظم (ع)..... 17-1-1-3
- 172..... نام و شخصیت زلیخا..... 18-1-1-3
- 173..... نام و شخصیت حضرت یوسف (ع)..... 19-1-1-3
- 173..... نام و شخصیت زردشت..... 20-1-1-3
- 174..... نام و شخصیت حضرت یونس (ع)..... 21-1-1-3
- 174..... نام و شخصیت حضرت آدم (ع)..... 22-1-1-3
- 175..... نام و شخصیت حضرت اسماعیل (ع)..... 23-1-1-3
- 176..... نام و شخصیت امام خمینی (ره)..... 24-1-1-3
- 176..... نام و شخصیت حضرت مهدی (عج)..... 25-1-1-3
- 177..... نام و شخصیت حضرت ابراهیم (ع)..... 26-1-1-3
- 177..... نام و شخصیت حضرت زینب (ع)..... 27-1-1-3
- 178..... نام و شخصیت امام محمد باقر (ع)..... 28-1-1-3
- 178..... نام و شخصیت امام هادی (ع)..... 29-1-1-3

- 178.....30-1-1-3. نام و شخصیت حضرت زهرا (ع)
- 179.....2-1-3. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای
- 179.....1-2-1-3. نام و شخصیت رستم
- 181.....2-2-1-3. نام و شخصیت اسفندیار
- 181.....3-2-1-3. نام و شخصیت سیاووش
- 182.....4-2-1-3. نام و شخصیت کاوه
- 183.....5-2-1-3. نام و شخصیت سهراب
- 184.....6-2-1-3. نام و شخصیت آرش
- 184.....7-2-1-3. نام و شخصیت شغاد
- 184.....8-2-1-3. نام و شخصیت کیکاووس
- 185.....9-2-1-3. نام و شخصیت ضحاک
- 185.....3-1-3. اسامی و شخصیت‌های تاریخی
- 185.....1-3-1-3. نام و شخصیت دارا
- 185.....2-3-1-3. نام و شخصیت اسکندر
- 186.....4-3-1-3. نام و شخصیت یزید
- 186.....5-3-1-3. نام و شخصیت چنگیز
- 187.....6-3-1-3. نام و شخصیت تیمور
- 187.....7-3-1-3. نام و شخصیت شمر
- 187.....8-3-1-3. نام و شخصیت نمرود
- 188.....9-3-1-3. نام و شخصیت عمار
- 188.....10-3-1-3. نام و شخصیت ابوذر
- 188.....11-3-1-3. نام و شخصیت خُر
- 189.....4-1-3. اسامی و شخصیت‌های سیاسی
- 189.....1-4-1-3. نام و شخصیت دکتر تقی ارانی
- 189.....2-4-1-3. نام و شخصیت میرزا کوچک‌خان جنگلی
- 190..... فصل دوم : نتیجه‌گیری

194 نظرات پیشنهادی
195 پی نوشت ها
195 آیات و احادیث
196 مجموعه اسامی شخصیت های دینی تحقیق
197 مجموعه اسامی شخصیت های ملی و اسطوره ای تحقیق
198 مجموعه اسامی شخصیت های تاریخی تحقیق
199 مجموعه اسامی شخصیت های سیاسی تحقیق
200-203 نمودار های کلی
204 کتابنامه

1. بیان مسأله

شخصیت‌ها و اشخاص دینی، اسطوره‌ای - ملّی، تاریخی و سیاسی به گونه‌های مختلف مورد توجه شاعران هستند و نام، کردار و اندیشه‌ی آن‌ها دستمایه‌ی کار هنری شاعران می‌شود. شناخت اندیشه و اعتقاد شاعران از طریق نوع استفاده آنان از این شخصیت‌ها ممکن می‌گردد. شخصیت‌ها عمدتاً نمونه‌های برجسته‌ای برای بیان مفاهیم و اندیشه‌ها هستند. استفاده شاعران از شخصیت‌ها در دوره‌های مختلف متفاوت است و با توجه به تفکر حاکم در اجتماع نمود شخصیت‌ها، شکل خاصی پیدا می‌کند. بنابراین بررسی جایگاه شخصیت‌ها در ادوار مختلف امکان شناخت اندیشه شاعران و زمانه‌ی آن‌ها را ممکن می‌سازد. در این تحقیق ده شاعر از دو دوره‌ی قبل و بعد از انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است و از طریق مقایسه نوع دیدگاه آن‌ها نسبت به شخصیت‌ها، دیدگاه خاص شاعران و نیز تأثیرگذاری انقلاب اسلامی بررسی شده است.

2. ضرورت تحقیق

در نگاه اول و به صورت پیش فرض این باور وجود دارد که شعر در دو دوره، قبل و بعد از انقلاب اسلامی از جهات مختلف با هم تفاوت دارد. که البته این نگاه، علمی نیست و اثبات این تفاوت نیاز به شواهد، نمودار و تحلیل آماری دقیق دارد. یکی از گزینه‌هایی که می‌توان از طریق آن به اثبات این تفاوت رسید بررسی نوع دریافت شاعران از نام و کردار شخصیت‌های مختلف است. همچنین می‌توان گفت که شناخت دیدگاه شاعران و شناخت گفتمان رایج، در هر دوره با بررسی نام افراد در شعر شاعران ممکن می‌گردد. نام شخصیت‌ها بازتاب دهنده‌ی علاقه‌ی شاعران است. این تحقیق دقیقاً به همین منظور نوشته شده است تا با ارائه آمار و نمودار و تحلیل آن‌ها، این اهداف را به شکل مستند و علمی نشان دهد.

3. سوالات تحقیق

1. شخصیت‌ها در شعر قبل و بعد از انقلاب اسلامی بیشتر دستمایه کدام نوع بیان هنری هستند؟
2. گرایش و توجه شاعران قبل و بعد از انقلاب اسلامی بیشتر به سوی کدام شخصیت‌ها می‌باشد؟
3. تأثیر فضای قبل و بعد از انقلاب اسلامی بر شعر شاعران چگونه است؟
4. چه تفاوت یا تشابهی بین شاعران در شیوه‌ی استفاده از شخصیت‌ها وجود دارد؟

5. از لحاظ ادبی چه تفاوت‌هایی بین شاعران دو دوره قبل و بعد از انقلاب اسلامی دیده می‌شود؟

4. فرضیه‌های تحقیق

1. شخصیت‌ها در هر دو دوره غالباً برای بیان اسطوره‌سازی، نمادپردازی و برجسته‌سازی اندیشه به کار رفته‌اند. شاعران به مناسبت از این مفاهیم استفاده کرده‌اند.

2. در شعر قبل از انقلاب اسلامی گرایش شاعران به شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای، تاریخی و سیاسی بیشتر است و در شعر بعد از انقلاب اسلامی گرایش به سمت شخصیت‌هایی دینی و مذهبی و شخصیت‌های انقلابی بیشتر است.

3. فضای حاکم در قبل از انقلاب اسلامی به دلیل غیردینی بودن باعث شده بود بعضی از شاعران این دوره گرایش به شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای داشته باشند و فضای پس از انقلاب اسلامی به جهت مکتبی شدن، شاعران را به سوی شخصیت‌های دینی و مذهبی سوق داده است.

4. شاعران هر دو دوره از شخصیت‌های مختلف استفاده کرده‌اند، در شیوه‌ی استفاده از نام و کردار شخصیت‌ها گاه تشابه و در مواردی هم تفاوت دیده می‌شود.

5. شاعران قبل از انقلاب اسلامی از شخصیت‌ها به صورت درونی و هنری‌تر بهره برده‌اند، اما در شعر بعد از انقلاب اسلامی استفاده هنری مورد نظر خاص نیست، بلکه استفاده جنبه تقدس پیدا می‌کند و ابزاری می‌شود برای بیان اندیشه‌های دینی و انقلابی.

5. پیشینه‌ی تحقیق

در مورد این تحقیق کتب، مقالات و پایان‌نامه‌هایی مشاهده گردید. بعضی از کتب به جوانب مختلف زندگی این شاعران پرداخته‌اند و یا بعضی از پایان‌نامه‌ها صرفاً به بخشی از این تحقیق پرداخته بودند. به عنوان نمونه: نقوی، نقیب، (1370)، «بررسی اسطوره در شعر معاصر فارسی» کارشناسی ارشد، فردوسی مشهد. صادقی اصل، سمیرا، (1388)، «اسطوره در شعر جنگ» کارشناسی ارشد، تربیت مدرس تهران. که البته شیوه‌ی کار و نوع نگاه آنها با روش و اهداف این پژوهش متفاوت بود. در بررسی‌های دقیق اینترنتی و پایگاه‌های معتبر علمی مشخص گردید که تاکنون چنین پژوهشی صورت نگرفته است.

6. بیان روش و شیوه‌ی کار تحقیق

برای شروع کار، ده شاعر قبل و بعد از انقلاب اسلامی براساس شهرت بیشتر، آثار فراوان‌تر، تعداد چاپ‌های آثار، حضور در محافل نقد ادبی، حضور در کتب درسی و مهمتر از همه، آثاری که نام

شخصیت های مختلف در آنها به کار رفته بود، انتخاب گردیدند. ملاک بررسی آثار شاعران قبل از انقلاب اسلامی، مجموعه آثار آنها تا پیروزی انقلاب اسلامی (بهمن 57) بود و شاعران بعد از انقلاب هم صرفاً آثاری که از بهمن 57 تاکنون به چاپ رسیده بود، مورد بررسی قرار گرفت. بعد از انتخاب شاعران، یکایک آثار آنها مورد بررسی قرار گرفت و نام شخصیت های مورد نظر همراه با بیتی که نام آن شخصیت در آن وجود دارد، استخراج گردید. بعد از جمع آوری اطلاعات اولیه، مجموع نام شخصیت های مورد نظر به نمودار تبدیل گردید و درصدهای هر شخصیت همراه با تعداد کاربرد هر نام به صورت جداگانه در جدول هایی مشخص شد.

بعد از مرحله آمارگیری، براساس بیشترین درصدها، نوع نگاه شاعر به آن شخصیت ها مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت. ذکر این نکته در این جا لازم است که در تحلیل نگاه شاعران تلاش گردید که از مجموع اشعار در مورد یک شخصیت خاص صرفاً به موارد مهم و برجسته توجه گردد. در ابتدای هر فصل برای آشنایی بیشتر زندگی نامه ی شاعران به صورت مختصر بیان شده است. در مجموع باید گفت روش کار جنبه توصیفی - تحلیلی دارد و روش گردآوری اطلاعات هم کتابخانه ای است.

7. بیان دشواری ها و مشکلات تحقیق

با توجه به تازه بودن موضوع تحقیق، مشکلات متعددی در سر راه خودنمایی کرد: انتخاب شاعران، تهیه آثار فراوان ده شاعر، ویژگی های خاص ادبیات معاصر (ابهام و دیربایی) و موارد دیگر که به لطف الهی و راهنمایی های اساتید محترم کار به سرانجام رسید.

8. ساختار تحقیق

این تحقیق سه بخش دارد. در بخش اول که دارای پنج فصل است، آثار پنج شاعر قبل از انقلاب اسلامی (نیمایوشیج، احمد شاملو، مهدی اخوان ثالث، نادر نادرپور و سیاوش کسرایی) مورد بررسی قرار گرفته است. در هر فصل به صورت جداگانه ابتدا براساس بالاترین درصدها، نام شخصیت های به کار رفته در آثار شاعر به همراه بیت مورد نظر بیان شده است و نگاه شاعر مورد بررسی قرار گرفته است. در پایان هر فصل جمع بندی نگاه شاعر توضیح داده شده است و در نهایت جدول های جداگانه اسامی شخصیت ها و هم چنین نمودار کلی ارائه شده است.

در بخش دوم این پژوهش که دارای پنج فصل می‌باشد، آثار پنج شاعر بعد از انقلاب اسلامی (قیصر امین‌پور، سیدحسن حسینی، نصرالله مردانی، علی معلم دامغانی و سیدعلی موسوی گرمارودی) به صورت جداگانه مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

در بخش سوم هم که شامل دو فصل می‌باشد در فصل اول به تفاوت‌ها و شباهت‌هایی به کار رفته در مجموع آثار شاعران دو دوره پرداخته شده است و در فصل دوم هم نتیجه‌گیری پژوهش ارائه گردیده است.

9. تعریف مفاهیم و اصطلاحات

در این تحقیق چهار نوع شخصیت مورد بررسی قرار گرفته است که لازم است توضیحاتی در مورد آن‌ها ارائه گردد:

1. اسامی و شخصیت‌های دینی - مذهبی

شخصیت‌های دینی در این تحقیق شامل همه ادیان الهی اعم از اسلام، یهودیت، مسیحیت، زردشتی و دیگر ادیان و آیین‌هایی که در کشورهای مختلف رواج دارد. شخصیت‌های مذهبی هم بیشتر به مذهب تشیع اختصاص دارد.

2. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای

اسامی ملی و اسطوره‌ای هم شامل اسامی و شخصیت‌هایی است که به صورت عام در فرهنگ ایران باستان و مخصوصاً در شاهنامه فردوسی به کار رفته است و صرفاً منظور اسامی اسطوره‌ای به صورت ویژه نیست. چه شخصیت‌های اسطوره‌ای باشند یا ملی، در این قسمت مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

3. اسامی و شخصیت‌های تاریخی

شخصیت‌هایی که در یک مقطعی از تاریخ خاص زندگی کرده‌اند در این قسمت مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

4. اسامی و شخصیت‌های سیاسی

شخصیت‌های سیاسی هم خارج از بحث‌های تخصصی سیاست، مورد واکاوی قرار گرفته‌اند. مجموعه شخصیت‌هایی که بطور عام و خاص جنبه‌ی سیاسی دارند، در این تحقیق مدنظر هستند.

بخش اول
شاعران پیش از
انقلاب

کلیات

بخش اول این تحقیق دارای پنج فصل است. هر فصل به صورت جداگانه آثار پنج شاعر پیش از انقلاب اسلامی یعنی: نیمایوشیج، احمد شاملو، مهدی اخوان ثالث، نادر نادرپور و سیاوش کسرایی را مورد بررسی قرار داده است.

در ابتدای هر فصل برای آشنایی بیشتر، زندگی نامه ی شاعران به صورت مختصر ارائه گردیده است. بعد از زندگی نامه ی شاعران، به صورت توصیفی، گزارشی از انواع شخصیت‌های به کار رفته در مجموعه آثار شاعران براساس بیشترین درصد ارائه می‌شود.

بعد از ذکر نام شخصیت‌ها و درصد به کار رفته در مجموعه آثار، دیدگاه و نگاه خاص هر شاعر به آن شخصیت همراه با ابیات مورد نظر بیان می‌شود.

در همین جا باید یادآوری کرد که چنانچه شاعری از نام یک شخصیت به دفعات فراوان در آثارش نام برده، ما تمام آن ابیات را ذکر نکرده‌ایم و سعی کردیم از مجموع ابیات به کار رفته به چند موضوع خاص و برجسته برسیم و به یک جمع‌بندی منطقی دست یابیم.

بعد از بیان انواع شخصیت‌ها و ابیات به کار رفته و تحلیل نگاه شاعران در پایان هر فصل به صورت تحلیلی، گزارشی در مورد هر شاعر به صورت جداگانه ارائه شده است. این گزارش در پایان پژوهش به صورت مفصل تر، توضیح داده خواهد شد.

در پایان هم جدول‌ها و نموداری ارائه شده است که نشان‌دهنده درصد فراوانی شخصیت‌های به کار رفته در آثار شاعران است. این جدول‌ها و نمودارها به مخاطب کمک می‌کند تا در یک نگاه سریع و اجمالی به دیدگاه شاعران نزدیک تر شود.

فصل اوّل

بررسی شخصیت

های اشعار

نیما یوشیج

زندگی نامه

علی اسفندیاری فرزند ابراهیم خان ، به سال 1276 در دهکده ی یوش شهرستان نور استان مازندارن پا به عرصه ی وجود گذشت. خواندن و نوشتن را به شیوه ی سنتی نزد ملای روستا آموخت. بعد از رفتن به تهران ، با تشویق «نظام وفا» عالم شاعری را آغاز کرد. زبان فرانسه و عربی را آموخت و آشنایی وی با زبان فرانسه باعث گردید که با شعر فرانسه آشنا گردد. در سن بیست و سه سالگی منظومه «قصه رنگ پریده» را سرود. قطعه ی «ای شب» را در بیست و پنج سالگی سرود. شعر معروف و تاثیر گذار خود «افسانه» را در سال 1301 به جامعه ی ادبی ایران تقدیم کرد که این شعر در واقع سر آغاز پیدایش شعر جدید در ایران بود . در سال 1311 مقالات «ارزش احساسات» را نوشت و منظومه ی «خانواده ی یک سرباز» را سرود. در سال 1316 شعر «ققنوس» را منتشر کرد. شعر «آی آدمها» در سال 1320 مورد توجه و نقد و ادبیان قرار گرفت. (یاحقی، 1375:88-107)

نیما سرانجام در سال 1338 هجری شمسی در تجریش و در همسایگی محروم جلال آل احمد دیده از جهان فروبست . (حسینی کازرونی ، 1386:375)

علی اسفندیاری مشهور به نیمایوشیج به عنوان پدر شعرنو و شاعری تأثیرگذار در عرصه‌ی ادبیات اولین شاعری است که آثارش مورد بررسی قرار گرفت.

1-1-1. اسامی و شخصیت‌های دینی - مذهبی

1-1-1-1. نام و شخصیت حضرت علی^(ع)

در میان اسامی دینی و مذهبی، نام حضرت علی^(ع) در اشعار نیمایوشیج بازتاب ویژه‌ای دارد. این شاعر به دفعات فراوان از نام حضرت علی^(ع) استفاده کرده است. در مجموع اشعار نیمایوشیج در مورد حضرت علی^(ع) به چند نگاه و برداشت وی از شخصیت حضرت علی^(ع) دست یافتیم:

1-1-1-1-1. حضرت علی^(ع) از دیدگاه نیما مظهر انسان کامل و هدف اصلی خلقت الهی است:

محمود علی عابد و معبود علی است وز جمله‌ی آفریده مقصود علی است

گفتی که علی که بود برفاشت گویم بودی به میان نبود، ور بود علی است

(نیمایوشیج، 1371: 527)

1-1-1-1-2. ولایت حضرت علی^(ع) یک ارزش است و نیما نمی‌تواند از آن جدا شود:

من بگسلم از تو با جفای تو و لیک از مهر علی دلم نخواهد گُست

(همان: 530)

1-1-1-1-3. دشمنان حضرت علی^(ع) شایسته دوستی نیستند:

در ساخت دلم به هر بدی ولیک با آن‌که بد علی به لب داشت نساخت

(همان: 524)

1-1-1-1-4. علی^(ع) شخصیتی است که به دلیل داشتن ویژگی‌های خاص (روحی - جسمی) دارای پایگاه و جایگاه خاصی در بین مسلمانان است، بنابراین توصیف کامل این شخصیت برای نیما غیرممکن می‌باشد:

گفتی ثنای شاه ولایت نکرده‌ایم بیرون ز هر ستایش و حد ثنا علی است

(همان: 579)

1-1-1-2. نام و شخصیت حضرت عیسی^(ع)

شخصیت حضرت عیسی^(ع) در نگاه نیما یوشیج این‌گونه بازتاب دارد:

حضرت عیسیٰ (ع) نفس قدسی دارد و مردگان و مرده‌دلان را زنده می‌کند:

عافیت‌بخش و عیسوی نفسی زنده گردان مرده‌وار کسی⁽¹⁾

(همان: 196)

ای عیسی عهد لیک‌نشناسی باز یک زنده زسدزنده که دردوره‌ی تُست

(همان: 528)

1-1-1-3. نام و شخصیت حضرت دانیال (ع)

شخصیت حضرت دانیال (ع) در شعر نیما بازتاب مثبت و قابل توجه داشت:

دانیال امابه فکرخودبدان صورت که بود به خدای خوددعاکرد و بیامد در سجود

(همان: 229)

1-1-2. اسامی و شخصیت‌های تاریخی

1-1-2-1. نام و شخصیت دارا

دارا به عنوان پادشاه ایرانی قبل از اسلام در نظر نیما مظهر قدرت و هیبت است:

شاه شاهان زمین دارا نشسته شادمان برسریر تختِ عزّ خود همه جنگ‌آوران

(همان: 228)

1-1-2-2. نام و شخصیت اسکندر

اسکندر مقدونی، این پادشاه یونانی قدیم که به دنبال فتح جهان بود، در دیدگاه نیما دارای قدرت و

پادشاهی فراوان است:

صولت و هیبت دارا دیدی خبر از ملک سکندر داری؟

(همان: 165)

1-1-2-3. نام و شخصیت ابوعلی سینا (370-427 ه.ق)

مقام علمی و ارزش فلسفی ابوعلی سینا در شعر نیما نمود دارد:

باش ای مرد وین فخار ترا فیلسوفی چو بوعلی سینا (همان: 196)

4-2-1-1. نام و شخصیت امام محمد غزالی (450- 505 ه. ق.) ، خواجه نصیر طوسی (579-653 ه. ق.) و ابونواس (133- 196 ه. ق.).

زمانی که نیما می‌خواهد مقام عالم برجسته‌ی دوران خود (آیه الله حائری) را به مخاطبش نشان دهد، شخصیت‌های علمی ایرانی (غزالی و خواجه نصیر طوسی) و شاعر معروف دوره عباسی (ابونواس) را به وی نسبت می‌دهد:

ابونواس و غزالی و طوسی این سه تویی کس نخوانده و نشناسد بحق و تمیز

(همان: 591)

5-2-1-1. نام و شخصیت آیه الله حائری (1298-1391 ه. ق.)

شخصیت دینی و علمی آیه الله حائری برای نیما جایگاه محترمانه‌ای دارد:

منم که طالع و درمانده‌ام در این فکرت تویی که صالح ای حائری زمن مگریز

(همان: 591)

6-2-1-1. نام و شخصیت خواجه حسن میمندی

نام وزیر خوش‌نام دوره غزنوی (خواجه حسن میمندی) در حکایتی از نیما به کار رفته بود:

خواجه احمد حسن میمندی خوی چون کرد به ذلت چندی

(همان: 144)

7-2-1-1. نام و شخصیت ابوجهل

ابوجهل در زمان پیامبر اکرم (ص) معرف نادانی و جهل است و این شخص بعدها به مظهر نادانی کلی

تبدیل می‌شود و نیما هم همین برداشت را دارد:

زنده‌ام تامنْ مرا بوجهل من در رنج می دارد

(همان: 304)

8-2-1-1. نام و شخصیت کعب بن زهیر

نیما در شعرش به شخصیت ممتاز علی (ع) و کعب بن زهیر (مداح پیامبر (ص)) احترام می‌گذارد:

من با سخن کعب هم آوایم: مدحش هم برسخنم هست نه داماد پیمبر

(همان: 596)

1-1-3. اسامی و شخصیت‌های سیاسی

1-1-3-1. نیکلای روس (1868-1918 م.)

امپراطور قدرتمند روسیه (نیکلای روس) در دیدگاه نیما، فتنه‌جویی است که به ویرانی می‌اندیشد و توجه‌ای به سربازان گرسنه قفقازی ندارد:

جنگ هر ساله از برای چیست؟ نیکلا داند این چه غوغایی است

حرص دو ارباب فتنه‌جویان است پس فقیران را خانه ویران است

قصر آن ارباب باز پر جاست نیکلا آقاست

(همان: 105)

1-1-3-2. دکتر تقی ارانی (1282-1318 ه.ش)

دکتر تقی ارانی رهبری یک گروه سیاسی در زمان رضاخان را برعهده دارد و آزادی‌خواه است و سرانجام به دستور رضاخان به قتل می‌رسد، این شخصیت از دیدگاه نیما هرگز نمی‌میرد و همیشه در اذهان آزادی‌خواهان زنده است:

هر کس به یادش آید، گوید دوسال رفت و لیک ارانی نمرده است

(همان: 305)

1-1-4. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای

1-1-4-1. نام و شخصیت رستم :

رستم دستان یک پهلوان اسطوره‌ای است. نیما این جایگاه را برای رستم قائل است و زمانی که می‌خواهد عالم زمانه‌ی خود را (آیه‌الله حائری) را وصف کند از این نسبت بهره می‌گیرد:

نشانه‌ایست مر او را اگر فرو نگرند تهمتنی است و ندارد کنون به ره پرهیز

(همان 590)

نتیجه گیری فصل اول

1. نیمایوشیچ در مجموعه ی آثارش (قدیم و جدید) به همه ی شخصیت های دینی - مذهبی، ملی - اسطوره ای، تاریخی و سیاسی نگاهی داشته است و از آن ها به مناسبت یاد کرده است.
2. در بررسی ها مشخص می شود که شخصیت های دینی و مخصوصاً شخصیت حضرت علی (ع) بالاترین جایگاه را دارد و همین موضوع می توان اثبات کند که نیما به مذهب شیعه علاقه مند است.
3. شخصیت های علمی و دینی به کار رفته در شعر نیما معرف علاقه مندی وی به دانشمندان ایرانی و چهره های دینی (آیه الله حائری) می باشد.
4. نیما در اشعار سیاسی خود به مذمت قدرتمندان ویران گر (نیکلای روس) و ستایش مبارزانی چون دکتر ارانی می پردازد.
5. هرچند اسامی ملی و اسطوره ای در شعر نیما زیاد نیست اما یاد کردن از رستم دستان می تواند نشانه ی علاقه مندی وی به فرهنگ ایرانی باشد.

جدول اسامی و شخصیت های دینی در آثار نیما یوشیج

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
78	11	حضرت علی (ع)	1
14	2	حضرت عیسی (ع)	2
7	1	حضرت دانیال (ع)	3

جدول اسامی و شخصیت های ملی و اسطوره ای در آثار نیما یوشیج

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
100	1	تهمتن	1

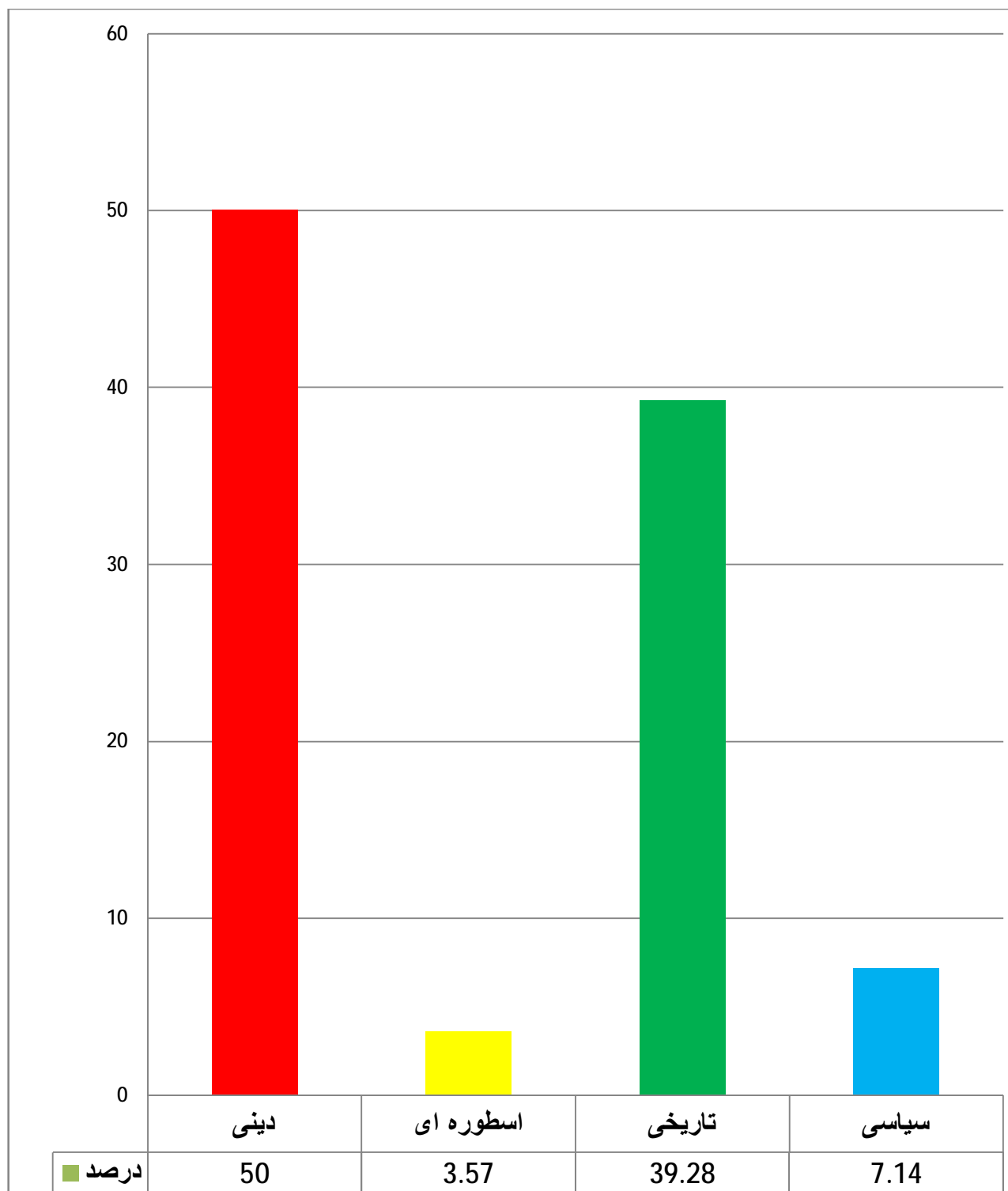
جدول اسامی و شخصیت های تاریخی در آثار نیما یوشیج

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
1	دارا	2	18
2	اسکندر	1	9
3	ابوجهل	1	9
4	کعب بن زهیر	1	9
5	ابو نواس	1	9
6	خواجه حسن میمندی	1	9
7	ابو علی سینا	1	9
8	غزالی	1	9
9	خواجه نصیر طوسی	1	9
10	آیت الله حائری	1	9

جدول اسامی و شخصیت های سیاسی در آثار نیما یوشیج

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
1	نیکلای روس	1	50
2	دکتر تقی ارانی	1	50

نمودار شخصیت های بکار رفته در آثار نیما یوشیج

فصل دوّم

شخصیت های

اشعار

احمد شاملو

زندگی نامه

احمد شاملو در 21 آذر 1304 در تهران متولد شد. در سال 1321 به جرم فعالیت های ضد متفقین در تهران بازداشت و سراسر سال 1322 در زندان بود.

نخستین مجموعه شعری خود را به نام «آهنگ های فرموش شده» در سال 1326 به چاپ رساند. این مجموعه حاوی نخستین نمونه های شعر سپید در زبان فارسی است. در سال 1330 مجموعه ی شعری دیگری به نام «قطعه نامه» را منتشر کرد.

شاملو در سال 1332 مجموعه ی شعر «آهن ها و احساس» را به همت مشفق همدانی به چاپ رساند. در همین سال برای مدتی با حزب توده همکاری کرد و به علت فعالیت های سیاسی در همین سال در زندان قصر، زندانی شد.

در سال 1336 مجموعه ی «هوای تازه» را سرود. این مجموعه شاملو را به عنوان شاعری اجتماعی مطرح کرد. در سال 1339 مجموعه ی شعر «باغ آینه» را منتشر کرد. کتابهای «آیدا در آینه» و «لحظه ها و همیشه» در سال 1343 به چاپ رسید. در سال 1344 ضمن نوشتن مقالات ادبی درباره ی شعر امروز مجموعه «آیدا: درخت و خنجر و خاطره» را هم به چاپ رسانید. فعالیت ادبی خود را با سرودن شعر «ققنوس در باران» (1346) «مرثیه های خاک» (1348) «شکفتن در مه» (1349) «ابراهیم در آتش» (1352) «دشنه در دیس» (1356) «ترانه های کوچک غربت» (1359) «مدایح بی صله» (1371) ادامه داد.

شاملو در روز پنج شنبه ششم مرداد ماه سال هفتاد و نه دارفانی را وداع گفت. زندگینامه مذکور از کتاب آثار شناسی توصیفی احمد شاملو به قلم آیدا شاملو و دیگران (صفحات 21 تا 57) به صورت خلاصه استخراج گردید.

دومین شاعری که به عنوان شاعر قبل از انقلاب اسلامی انتخاب شد و آثارش مورد بررسی قرار گرفت، احمد شاملو بود. احمد شاملو در مجموعه آثارش از انواع شخصیت‌ها بهره برده بود و با توجه به اندیشه و فکر خاص خود از این شخصیت‌ها استفاده کرده بود. اکنون به توصیف و تحلیل شخصیت‌های به کار رفته در آثار وی براساس فراوانی می‌پردازیم:

1-2-1. شخصیت‌ها و اسامی دینی و مذهبی

1-1-2-1. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)

حضرت مسیح و زندگانی ایشان در شعر شاملو نمود بارزی دارد. همزاد پنداری شاعر با حضرت مسیح بارها مدنظر بوده است. زندگی سیاسی شاملو باعث شده است که وی از چهره‌های دینی گاه برداشت سیاسی کند. با توجه به این نوع نگاه می‌توان گفت که شاملو از حضرت عیسی (ع) استفاده‌های زیر را برده است:

1-1-1-2-1. سختی کشیدن و تحمل دردهای زندان هم‌چون تحمل صلیب توسط حضرت عیسی (ع):

که می‌داند که من باید
سنگ‌های زندان‌ام را به دوش کشم
به سان فرزند مریم که صلیب‌اش را

(شاملو، 1380: 250)

2-1-1-2-1. شاعر باید هم‌چون حضرت عیسی (ع) به عاقبت خونین خود بیندیشید:

و شعر زندگی هر انسان
که در قافیه‌ی سُرخ یک خون بپذیرد پایان
مسیح چارمیخ ابدیت یک تاریخ است. (همان: 65)

3-1-1-2-1. وارونگی دوران:

مسخی‌ست دردناک
که مسیح را شمشیر به کف می‌گذارد
در کوچه‌های شایعه

تا به دفاع از عصمت مادر خویش برخیزد.

(همان: 536)

2-1-2-1. نام و شخصیت حضرت مریم (س)

حضرت مریم (ع) به عنوان مادر مقدس حضرت عیسی (ع) و مادر مبارزان زمانه مطرح است. شاعر از این نام دینی، برداشت سیاسی می‌کند و فریاد سیاسی دوران خود را با الهام از زندگی حضرت عیسی و مادرش چنین بیان می‌کند:

فریاد برداشتم: «شد آن زمانه که بر مسیح مصلوب خویش به مویه می‌نشیند

که اکنون هر زن مریمی است

و هر مریم را عیسائی بر صلیب است.

(همان: 582)

شاعر دوران سیاه سیاسی جامعه خود و فراوانی ظلم را با الهام‌گیری از زندگی حضرت مریم (ع) چنین ترسیم می‌کند:

و کاج سرافراز صلیب چنان پُربار است

که مریم سوگوار

عیسای مصلوب‌اش را باز نمی‌شناسد.

(همان: 393)

3-1-2-1. نام و شخصیت بودا

بودا به عنوان شخصیتی که آیین بودایی را در هند عرضه کرده است در شعر شاملو مورد توجه خاص قرار گرفته است. بودا از دیدگاه شاملو

1-3-1-2-1. بودا مظهر سرزندگی و شادی:

و بودا را با فریادهای شوق و شور و هلهله‌ها

تا به لباس مقدس درآید.

(همان: 536)

2-3-1-2-1. راه بودا راه زندگی و امید است:

و در می‌یافتم از راهی که بودا گذشته است

به زندگی باز می‌گردم. (همان: 258)

1-2-1-4. نام و شخصیت هاییل و قابیل

1-2-1-4-1. قابیل برادر ستمگر هاییل در شعر شاملو مظهر خونریزی معرفی می شود:

تو بی خیالی و بی خبری و قابیل برادر خون تو

راه را بر تو می بندد از چار جانب

به خون تو

(همان: 640)

1-2-1-4-2. هاییل برادر مظلوم قابیل که مورد ستم قرار می گیرد:

چون هاییل به قفای خویش نظر کرد قابیل را بدید

(همان: 432)

1-2-1-5. نام و شخصیت خضر (ع)

حضرت خضر (ع) در نگاه شاملو مظهر و نماد طراوات و سرسبزی است:

خضر وارت به هر قدم سبزینه‌ی چمنی به خاک می گسترده .

(همان: 716)

1-2-1-6. حضرت آدم (ع) به عنوان نخستین بشر و داستان خلقت:

و آدم ابوالبشر به جفت خویش در نگریست

(همان: 432)

1-2-1-7. نام حضرت نوح (ع) به عنوان ناخدای کشتی نجات:

اما کدامین جزیره، کدامین جزیره، نوح من ای ناخدای من

(همان: 598)

1-2-2. اسامی و شخصیت‌های سیاسی

1-2-2-1. نام و شخصیت وارتان سالاخانیان (1309-1332 ه.ش)

وارتان سالاخانیان به عنوان یک شخصیت سیاسی و مبارز که بعد از کودتای 28 مرداد سال 32 به دست

رژیم حاکم به قتل می‌رسد، مورد توجه خاص شاملو قرار می‌گیرد:

کیوان سرود زنده گی اش را در خون سروده است.

وارتان غریو زندگی اش را در قالب سکوت

(همان: 148)

البته شاعر در توضیحات اشعار خود می گوید برای عبور از سدّ سانسور قبل از انقلاب اسلامی مجبور شده است که نام نازلی برای وارتان سالانیا استفاده کند:

نازلی سخن نگفت؛

سرافراز

دندان خشم بر جگر خسته بست و رفت.

(همان: 133)

1-2-2-2. نام و شخصیت مرتضی کیوان (1330-1333 ه.ش)

مرتضی کیوان از دوستان شاملو است که عضو مبارزان سازمان نظامی قبل از انقلاب است که توسط

رژیم حاکم اعدام می شود و در نگاه شاعر جایگاه ویژه ای دارد:

کیوان سرود زندگی اش را در خون سروده است.

(همان: 21)

از مرتضا سخن می گویم

عموهای ات را می گویم

(همان: 233)

1-2-2-3. نام و شخصیت دکتر تقی ارانی

دکتر تقی ارانی از مبارزان سیاسی دوران قبل از انقلاب است که به دستور رضاخان شاه در

14 بهمن 1318 به قتل رسید. این شخصیت در نگاه شاملو شخصیتی آزادی خواه و مبارز

معرفی می شود:

تو نمی دانی زنده گی چیست؟ فتح چیست؟

تو نمی دانی ارانی کیست؟

(همان: 62)

و استخوان ننگی در دهان سگ انوالید

اما بهار سرسبزی با خون ارانی

(همان: 67)

1-2-2-4. نام و شخصیت رضاخان (1256-1323ه.ش)

رضاخان در نگاه شاملو، مظهر شاهی بی‌عرضه و سرسپرده خارجی معرفی می‌شود:

و قافیه‌ئی که گذاشت آدولف رضاخان

به دنبال هر مصراع که پایان گرفت به نون

قافیه‌ی لُج

قافیه‌ی خون!

(همان: 64)

و لقمه‌ی دهانِ جنازه‌ی هر بی‌چیز پادشاه

رضاخان

شرف یک پادشاه بی همه چیز است

(همان: 66)

1-2-2-5. نام و شخصیت هیتلر (1889-1945م.)

هیتلر آلمانی در نگاه شاملو نماد جلادی و خونریزی معرفی می‌شود:

زان پیش‌تر که هیتلر - قصاب آوش ویتس

در کوره‌های مرگ بسوزاند

(همان: 31)

بر مارهای شانه‌ی فاشیسم می‌نهاد

آواز مغزها که آدولف هیتلر

(همان: 81)

1-2-2-6. نام و شخصیت ناپلئون (1769-1822م.)

ناپلئون بناپارت فرانسوی هم از دیدگاه شاملو شخصیتی خونریز است:

خلق پروس

برای میهنی بی‌آب و خاک

ز خشم ناپلئون

به خون کشیده شدند

(همان: 394)

1-2-2-7. نام و شخصیت پولیستر (1903-1942 م.) و دوکور

ژرژ پولیستر و ژاک دوکور از استادان دانشکده‌ی کارگری بودند که توسط آلمانی‌ها با گیوتین اعدام شدند، این چهره‌های فلسفی مورد توجه و تأیید شاملو قرار رفته‌اند:

و از هر قطره‌ی هر سیلابه هزار انسان انسان بی‌مرگ

انسان ماه بهمن انسان پولیستر انسان ژاک دوکور

(همان: 64)

1-2-2-8. نام و شخصیت شن‌چو

شن‌چو رفیق ناشناس کره‌ای شاملو است که کشورش مورد حمله بیرحمانه آمریکا قرار گرفته است و مورد همدردی شاعر قرار می‌گیرد:

شن‌چو کجاست جنگ؟ در خانه‌ی تو در کره در آسیای دور؟

(همان: 77)

1-2-2-9. نام و شخصیت گریدی

گریدی همان دیپلمات جنایتکار آمریکایی است که مسئول ساماندهی کشتار کمونیست‌های یونان و اندونزی است که مورد نفرت شاملو قرار می‌گیرد:

آهنگ زنده‌ئی که جوانان آنتی با ضرب تازیانه‌ی دژخیم

قصاب مرده خوارِ گریدی خواندند پرتین

(همان: 80)

1-2-2-10. نام و شخصیت آبایی

آبایی، دبیر ترکمنی است که در دهه‌ی 20 در گرگان به دستور رژیم شاه کشته شد. او در نگاه شاملو شخصیتی شجاع و آزادی‌خواه است:

از زخم قلب آبایی در سینه‌ی کدام شما خون چکیده است

(همان: 118)

1-2-2-11. نام و شخصیت پوری

پوری نام کوچک همسر مرتضی کیوان است که در راه مبارزه برای آزادی‌خواهی به قتل رسید:

سال اشک پوری سال خون مرتضا سال کببسه (همان: 209)

1-2-2-12. نام و شخصیت سرتیپ زنگنه

سرتیپ زنگنه، فرمانده تیپ ارومیه است که در اثر مخالفت با رژیم در سال 1324 به قتل می‌رسد:

خون خواستنی به رنگ ندانستن

به رنگ خون پدران داروین

به رنگ خون ایمان گوسفند قربانی

به رنگ خون سرتیپ زنگنه

(همان: 72)

1-2-3. اسامی و شخصیت‌های تاریخی

1-3-2-1. نام و شخصیت ابوعلی سینا (370-428 ه.ق.) به عنوان پزشک ایرانی: (همان: 715)

2-3-2-1. نام و شخصیت اسکندر مقدونی که به دنبال آب حیات رفت: (همان: 688)

3-3-2-1. نام و شخصیت مسعود سعد سلمان (438-518 ه.ق.)

مسعودنه سعد سلمان ام من که ناله بردارم

که پستی آمد از این برکشیده با من بر

(همان: 688)

4-3-2-1. نام و شخصیت دیوژن (فیلسوف زمان اسکندر): (همان: 537)

1-2-4. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای

1-4-2-1. نام و شخصیت اسفندیار

شاملو به شخصیت اسفندیار از جنبه‌ی روئین تنی توجه کرده است:

هم‌چون حبابی ناپایدار

تصویر کامل گنبد آسمان باشی

و روئینه

به جادویی که اسفندیار

(همان: 771)

2-4-2-1. نام و شخصیت رستم

برکت از کومه رفت

رستم از شانومه رفت

(همان: 240)

1-2-4-3. نام و شخصیت سیاوش

بر زبان جاری کردم

من کلام آخرین را

بر مذبح

همچون خون بی منطق قربانی

(همان: 736)

یا همچون خون سیاوش

1-2-4-4. نام و شخصیت کاوه

چهره ضد ظلم کاوه در دیدگاه شاملو مطرح است:

درفشی بلند به کف دارند کاوه‌های اعماق

با حنجره‌ی خونین می‌خوانند و از پا درآمد نا

(همان: 806)

نتیجه گیری فصل دوم

1. شاملو از میان ادیان الهی، شخصیت‌های دین مسیحیت را بیشتر پسندیده است و از آن‌ها استفاده ویژه‌تری کرده است.
2. چهره‌های دینی (مریم (ع) و عیسی (ع)) گاه عملکرد سیاسی پیدا می‌کنند. این استفاده دلیلی است بر این‌که شاملو شاعری است با اندیشه سیاسی.
3. حضور پررنگ شخصیت‌های سیاسی ایرانی و غیرایرانی نسبت به شخصیت‌های دیگر دلیل دیگری است بر سیاسی بودن تفکر احمد شاملو.
4. شاملو علاوه بر شخصیت‌های دینی سیاسی شده، از شخصیت‌های ملی و اسطوره‌ای (سیاوش - کاوه) هم استفاده سیاسی می‌کند.
5. بالا بودن درصد ستون دینی در نمودار شخصیت‌های به کار رفته در آثار احمد شاملو دلیلی بر تفکر و اعتقاد دینی وی نمی‌باشد. نام‌های دینی در این حد به کار رفته است ولی کارکرد دینی ندارند و بیشتر در قالب و مفهوم سیاسی به استخدام تفکر شاعر درآمده‌اند.

جدول اسامی و شخصیت های دینی در آثار احمد شاملو

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
25	5	حضرت مریم (ع)	1
25	5	حضرت عیسی (ع)	2
15	3	بودا	3
10	2	قائیل	4
5	1	حضرت آدم (ع)	5
5	1	حضرت هابیل (ع)	6
5	1	حضرت نوح (ع)	7
5	1	حضرت ایوب (ع)	8
5	1	حضرت خضر (ع)	9

جدول اسامی و شخصیت های ملی و اسطوره ای در آثار احمد شاملو

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
40	2	اسفندیار	1
20	1	سیاوش	2
20	1	رستم	3
20	1	کاوه	4

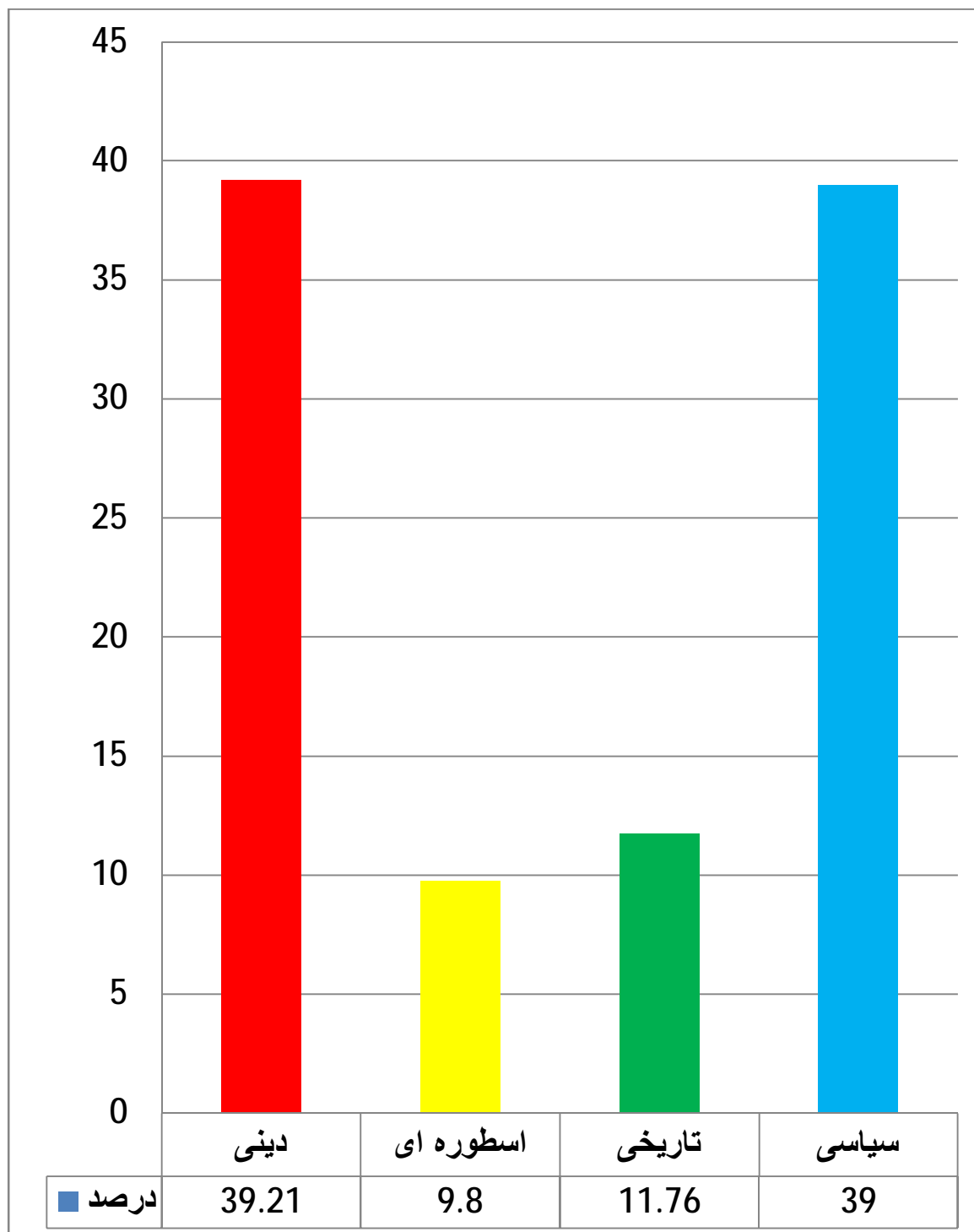
جدول اسامی و شخصیت های تاریخی در آثار احمد شاملو

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
50	3	اسکندر	1
16.66	1	مسعود سعد سلمان	2
16.66	1	ابو علی سینا	3
16.66	1	دیوژن	4

جدول اسامی و شخصیت های سیاسی در آثار احمد شاملو

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
15	3	رضا خان	1
10	2	هیتلر	2
10	2	دکتر تقی ارانی	3
10	2	وارتان	4
10	2	کیوان	5
5	1	پولیستر	6
5	1	ژاک دوکور	7
5	1	سرتیپ زنگنه	8
5	1	شن چو	9
5	1	گریدی	10
5	1	کاپه	11
5	1	پوری	12
5	1	ناپلئون	13
5	1	آبایی	14

نمودار شخصیت های بکار رفته در آثار احمد شاملو

فصل سوم

شخصیت های

اشعار

مهدی اخوان ثالث

زندگی نامه

مهدی اخوان ثالث در 1307 هجری شمسی در مشهد متولد شد. در سال 1326 دوره ی هنرستان خود را در رشته آهنگری تمام کرد و بعد برای تدریس به تهران رفت.

در سال 1330 اولین مجموعه شعری خود را به نام «ارغنون» منتشر کرد. در سال 1333 دستگیر شد و مدتی در زندان بود. مجموعه ی شعری «زمستان» را در سال 1335 سرود.

فعالیت ادبی خود را با انتشار مجموعه های شعری: «آخر شاهنامه» (1338)، «از این اوستا» (1344)، «پاییز در زندان» (1348)، «عاشقانه ها و کبود» (1348)، «در حیاط کوچک پاییز در زندان» (1355)، «دوزخ اما سرد» (1357)، «زندگی میگوید: اما باید زیست» (1357)، «ترا ای کهن بوم و بر دوست دارم» (1368) ادامه داد.

اخوان ثالث در 29 تیر 1369 در تهران در گذشت و بعد از انتقال جنازه اش به مشهد در کنار آرمگاه فردوسی به خاک سپرده شد. (کاخچی، 1378: 24-34)

اخوان ثالث به شعر اجتماعی و حماسی علاقه ی فراوانی دارد. شعر «زمستان» وی از زیباترین اشعار نو نیمایی است که بیان کننده ی فشار و خفقان سیاسی زمانه ی وی است.

((از ویژگی های بارز شعر اخوان علاقه ی مفرط وی به اساطیر و حماسه و بر روی هم فرهنگ و اندیشه ایران پیش از اسلام است، بنابراین تاثیر ذهن و زبان شاهنامه در بیشتر اشعارش آشکار است))

(یاحقى ، 1375:123)

سومین شاعری که آثارش به عنوان شاعر قبل از انقلاب اسلامی، مورد بررسی قرار گرفت، مهدی اخوان ثالث بود. این شاعر به دلیل فراوانی آثار قبل از انقلاب اسلامی، گزینه‌ی مناسبی برای تحلیل و بررسی فرضیه‌های این پژوهش بود.

1-3-1. شخصیت‌ها و اسامی دینی و مذهبی

1-1-3-1. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)

در آثار مختلف اخوان ثالث، نام، رفتار و زندگی حضرت عیسی (ع) بازتاب‌های خاصی دارد و شاعر استفاده‌های زیر را از این شخصیت دینی کرده است:

1-1-1-3-1. حضرت عیسی (ع) مظهر دمیدن روح به جسم انسان‌های مرده است و نفسش حیات‌بخش است:

ترکی و دری گفتمی، عمر دگرم دادی
عیسی نفسی حقا، شیرین دهنی مانا
(اخوان ثالث، 1375: 23)

او پزشکی ست مسیحا نفس و حاذق و راد
وز عوار طمع و عیب و خباثت عاری
(همان: 228)

روی حسن و خوی حسین و دم عیسی
دارم همه را، طفل دبستان توام
(همان: 199)

2-1-1-3-1. حضرت عیسی (ع) مظهر جوانمردی است:

مسیحای جوانمرد من! ای ترسای پیر پیرهن چرکین
هوا بس ناجوانمردانه سردست ... آی ...

(اخوان ثالث، 1372: 98)

3-1-1-3-1. عیسی (ع) در نگاه اخوان گاه به عنوان شخصیتی دنیاگریز و تارک دنیا معرفی می‌شود:

نز بتان یاری نه از می ساغری نز نان لبی
ای فلک بشناس ما عیسی بن مریم نیستیم
(اخوان ثالث، 1375: 191)

چو عیسی لاجرم - تجریدوار - در ترک آسایش
به نه گنبد رسید و هفت اختر چار تکبیرم
(اخوان ثالث، 1374: 61)

4-1-1-3-1. حضرت عیسی (ع) در نگاه اخوان مظهر تنهایی و بر صلیب کشیده شدن است:

روان تنها و دشمن کام و بر دوشم قلم چون دار
مگر با عیسی بن مریم غلط کرده است تقدیرم
(همان: 61)

2-1-3-1. نام و شخصیت زردشت

زردشت به عنوان پیامبر ایران باستان که دین زرتشتی را رواج داد، در دیدگاه اخوان ثالث دارای جایگاه ویژه‌ای است و وی از این شخصیت دینی در مجموعه آثارش به بزرگی یاد می‌کند و خود را محب زردشت معرفی می‌کند:

من طوسیم و محب زردتشم
نه تازیم و نه ترک و زین جمله

(اخوان ثالث: 1375: 126)

مصدق تویی آیت زردتشت کهن را
ای نیک به گفتار و به کردار و به پند
(همان: 182)

گرانمایه زردشت دامن فزون‌تر
زهر پیرو پیغامبر دوست دارم

(همان: 225)

3-1-3-1. نام و شخصیت علی (ع)

حضرت علی (ع) در نگاه اخوان مخصوصاً در کتاب *ترا ای کهن بوم و بر دوست دارم* جایگاه ویژه‌ای دارد و اخوان هم‌چون فردوسی خود را شیعه‌ی ایشان می‌داند و از کرم علی (ع) به بزرگی یاد می‌کند و از ایشان طلب کمک می‌کند:

که فردوسیم، شیعه مرتضا (ع)
تو این را ز حیدر بپرس ای رضا

(اخوان ثالث: 1368: 137)

در این حاشیت من به صوت جلی
نه از گفت فردوسی طوسی است
بگویم که اینها به مولا علی
که از اعتقاد علی دوستی است

(همان: 134)

کرم مرتضی علی، کرما

دست گیرد ترا به یوم تناد

(همان: 76)

آمد از راه، تشنه تر ز کویر

گفت هو حق مدد علی امداد

(همان: 176)

1-3-1-4. نام و شخصیت مزدک

آیین مزدک هم مانند دین زردشتی مورد توجه و علاقه اخوان ثالث قرار گرفته است:

گرچه برتر قسم من به اهورا مزداست هم به زردشت و به مزدک به اوستای عزیز

(همان: 219)

فری مزدک، آن هوش جاوید اعصار

کاهش از هر نگاه و نظر دوست دارم

(همان: 226)

تو داری مزدک و زردتشت

غنی از ماورا هستی و مادون

(همان: 325)

1-3-1-5. نام و شخصیت حضرت موسی (ع)

حضرت موسی (ع) در نگاه اخوان مظهر معجزه گری و کلیم الهی معرفی می شود:

یا همه سحر محض، سحر چسان به کلیم پیامبر ببرم؟

(اخوان ثالث، 1375: 189)

1-3-1-6. نام و شخصیت پیامبر اکرم (ص)

پیامبر اکرم (ص) از نظر اخوان دارای قداست الهی می باشند لذا شایستگی قسم خوردن دارند:

پیرزن به پیر و پیغمبر قسم می خورد (اخوان ثالث، 1374: 174)

آن که فرستد به محمد درود و آنکه علی سر وی است و سرود

(اخوان ثالث، 1375: 259)

1-3-1-7. نام و شخصیت حضرت خضر (ع)

حضرت خضر (ع) برای اخوان نشانه های داشتن عمر طولانی و هدایت کننده راه است:

من همان اسکندر سرگشته‌ام

خضر ره کو، چشمه حیوان کجاست؟

(اخوان ثالث، 1368: 144)

با داغ و با پیاله خون جگر بساز

گر عمر خضر و نوح نشد عیش لاله بس

(همان: 287)

1-3-1-8. نام و شخصیت حضرت رضا (ع)

شهر مشهد، بارگاه نورانی حضرت رضا (ع)، برای اخوان جایگاه آرامش و راحتی است که رسیدن به

آن ارزش تحمل هر رنجی را دارد:

از کجا یارب نگه کن درکجا افتاده ام

آن گلستان رضا وین خانه طمع یزید

(اخوان ثالث، 1375: 116)

سالک راه رضا را هرچه پیش آید خوش آید

در ره طوسم چه باک از سیل و برف و آتش آید

(اخوان ثالث: 1368: 429)

1-3-1-9. نام و شخصیت حضرت موسی کاظم (ع)

نام حضرت کاظم (ع) در شعر اخوان جنبه ی قداست و بزرگی ویژه‌ای ندارد و به نظر می‌رسد که جنبه ی تعریض

و کنایه دارد و به انتقاد و تمسخر نزدیک می‌شود:

این دعا واضح بگویم از امام هفتم ما مردم شیعه‌ست.

که اسیر حبس هارون بود.

حضرت موسی بن جعفر، هم گویند این دعا از اوست.

سال‌های آزرگاری که در زندان هارون بود

چند سالی این عا را خواند

عاقبت هم گوشه‌ی زندان هارون مرد

(اخوان ثالث، 1374: 175)

1-3-1-10. نام و شخصیت امام حسین (ع) که ایشان را دارای حُسن خلق می‌داند:

روی حسن و خوی حسین و دم عیسی دارم همه را، طفل دبستان تو ام

(اخوان ثالث، 1375: 199)

اسامی شخصیت‌های دینی دیگری هم، در شعر اخوان به کار رفته بود که به خاطر جلوگیری از حجیم شدن پژوهش از ذکر ابیات خودداری کردیم.

(حضرت سلیمان (ع)، داوود (ع)، آدم (ع)، یعقوب (ع)، نوح (ع)، یوسف (ع)، مریم (ع)، امام حسن (ع)، ابوالفضل (ع)، امام صادق (ع) و بودا و مانی)

1-3-2. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای

1-2-3-1. نام و شخصیت رستم

دیدگاه اخوان ثالث در مورد شخصیت رستم دستان در اشعار زیر جلوه‌گری می‌شود:

1-1-2-3-1. پهلوان نام‌آور و چاره‌ساز:

سیه چالی نصیبم شد چو بیژن چه گویم با که گویم رستمی نیست

(اخوان ثالث، 1375: 18)

چه می‌کنم؟ بیا ببین که چون یلان تهمتن

چسان نبرد می‌کنم

(اخوان، 1372: 123)

راه عشق ای دوست پر پیچ و خم است هر که زین خان گذشت او رستم است

(اخوان، 1368: 144)

1-2-3-1-2. رستم مرد همیشه پیروز:

هیچ یک رستم دستان نشدند مرد مردانه میدان نشدند

(همان: 179)

وای شمایان دوستدار پهلوانی‌ها رستم دستان و سهراب دلاور نیز

(همان، 1374: 77)

1-2-3-2. نام و شخصیت زال

زال زر به عنوان پدر رستم دستان در نظر اخوان دارای اهمیت است و اخوان معتقد است رستم از خاندانی

پهلوان‌پرور است: و ای شمایانی دوستدار پهلوانی‌ها سام نیرم، زال زر ماییم (همان: 77)

1-3-2-3. نام و شخصیت سهراب

سهراب در نظر اخوان نماد کشته‌ی مظلوم است:

خیس خون داغ سهراب و سیاووش‌ها روکش تابوت تختی‌هاست

(همان: 67)

به سهراب خسته و گلاویز مرگ همان نوشداروی جان آورد

(اخوان، 1375: 165)

* نام‌های ملی و اسطوره‌ای دیگری مانند: کیکاووس، سام، شغاد، سیاووش، آرمین، پشینا، جمشید و بیژن، آرش، نکیسا، بهرام، گیو، ترس، گرشاسب بشوتن، رودابه، فرامرز، برزو، کاوه، گردآفرید، ته‌مین، کیقباد و اسفندیار در شعر اخوان بکار رفته بود.

لازم به یادآوری است که اسامی ملی و اسطوره‌ای به کار رفته در شعر اخوان نشانه‌ی علاقه‌مندی وی به فرهنگ ایران باستان است

1-3-3. اسامی و شخصیت‌های تاریخی

1-3-3-1. نام و شخصیت اسکندر

اسکندر به عنوان پادشاه قدرتمند در دیدگاه اخوان مطرح شده است:

باز می‌گویند فردای دیگر صبر کن تا دیگری پیدا شود

نادری پیدا نخواهد شد امید کاشکی اسکندری پیدا شود

(اخوان، 1345: 18)

که سکندر گه عرب گاهی مغول و اکنون فرنگ یک عروس و چند شوهر ملک دارا را بین

(اخوان، 1375: 202)

1-3-3-2. نام و شخصیت یزید

یزید چهره پلید تاریخ اسلام از نظر اخوان آخرتی تلخ دارد:

زین تیره دل دیو صفت مشتی شمر چون آخرت یزید شد دنیامان

(همان: 234)

1-3-3-3. نام و شخصیت هارون الرشید

هارون به عنوان حاکم دوره امام موسی کاظم (ع) در شعر اخوان صرفاً کاربرد تاریخی دارد.

اسامی: خسرو پرویز، چنگیز، دارا، بوسهل زوزنی، تیمور، عمر، خشایار شاه، نادر، شمر، شداد، کافکا و نیچه، با نگاه تاریخی در شعر اخوان کاربرد دارد.

1-3-4. اسامی و شخصیت‌های سیاسی

نام‌های لنین (1870-1924 م.)، بنیان‌گذار اتحاد جماهیر شوروی، مارکس (1818-1883 م.)، متفکر انقلابی انگلیسی، و ماتسه تون (1893-1976 م.) از رهبران چین، در زمانی که اخوان به ایرانی بودن خود افتخار می‌کند از مخاطب خود می‌خواهد چهره‌های سیاسی بیگانه را کنار بگذارد و فقط به کشور خود بیندیشد:

لنین و مارکس را بگذار و بگذر ز هر بیگانه حتی ماتسه تون

(اخوان، 1368: 325)

نتیجه گیری فصل سوم

1. شخصیت‌های دینی از ادیان مختلف در شعر اخوان نمود بارزی دارند.
2. علاقه اخوان به دین زردشتی قابل توجه است.
3. شخصیت‌های ملی و اسطوره‌ای هم در شعر اخوان بازتاب ویژه‌ای دارند و این مسأله بیان‌گر آن است که اخوان به فرهنگ ایرانی خصوصاً ایران باستان بسیار علاقه‌مند است و به ترویج آن عشق می‌ورزد.
4. شخصیت‌های تاریخی اعم از اسلامی، ایرانی، و غیرایرانی به تناسب موضوع مورد استفاده اخوان قرار گرفته‌اند.
5. اخوان از شخصیت‌های سیاسی به صورت گسترده در شعرش استفاده نکرده است و بیشتر بر موضوعات اجتماعی و ترویج فرهنگ ایرانی تأکید دارد.
6. نگاه اخوان به شخصیت‌های ملی، اسطوره‌ای نگاهی محترمانه و باشکوه است، ولی در مورد شخصیت‌های شیعی متفاوت است، یعنی به بعضی از شخصیت‌های مذهب تشیع (حضرت علی^(ع)) علاقه‌ی کامل نشان می‌دهد و به بعضی دیگر از امامان شیعه (امام موسی کاظم^(ع)) نگاهش انتقادآمیز و گاه کم اهمیت است.

جدول اسامی و شخصیت های دینی در آثار مهدی اخوان ثالث

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
1	حضرت عیسی (ع)	10	15
2	حضرت علی (ع)	8	12
3	زردتشت	8	12
4	مزدک	6	9
5	حضرت موسی (ع)	5	7.75
6	حضرت محمد (ع)	5	7.75
7	حضرت خضر (ع)	3	4.54
8	حضرت رضا (ع)	3	4.54
9	حضرت موسی کاظم (ع)	3	4.54
10	حضرت حسین (ع)	2	3
11	حضرت سلیمان (ع)	1	1.51
12	حضرت داوود (ع)	1	1.51
13	حضرت آدم (ع)	1	1.51
14	حضرت حسن (ع)	1	1.51
15	حضرت ابوالفضل (ع)	1	1.51
16	حضرت یعقوب (ع)	1	1.51
17	بودا	1	1.51
18	حضرت مریم (ع)	1	1.51
19	حضرت صادق (ع)	1	1.51
20	حضرت نوح (ع)	1	1.51
21	حضرت یوسف (ع)	1	1.51
22	زلیخا	1	1.51
23	مانی	1	1.51

جدول اسامی و شخصیت های ملی و اسطوره ای

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
29	19	رستم	1
10.76	7	زال	2
9.23	6	سهراب	3
4.61	3	کیکاوس	4
3	2	جمشید	5
3	2	بیژن	6
3	2	سام	7
3	2	شغاد	8
3	2	سیاوش	9
3	2	آرمین	10
3	2	پشینا	11
1.5	1	کیقباد	12
1.5	1	اسفندیار	13
1.5	1	باربد	14
1.5	1	گردآفرید	15
1.5	1	کاوه	16
1.5	1	برزو	17
1.5	1	فرامرز	18
1.5	1	رودابه	19
1.5	1	پشوتن	20
1.5	1	نکیسا	21
1.5	1	توس بن نوذر	22
1.5	1	گیو بن گودرز	23
1.5	1	بهرام	24
1.5	1	آرش	25
1.5	1	تهمینه	26
1.5	1	گرشاسب	27

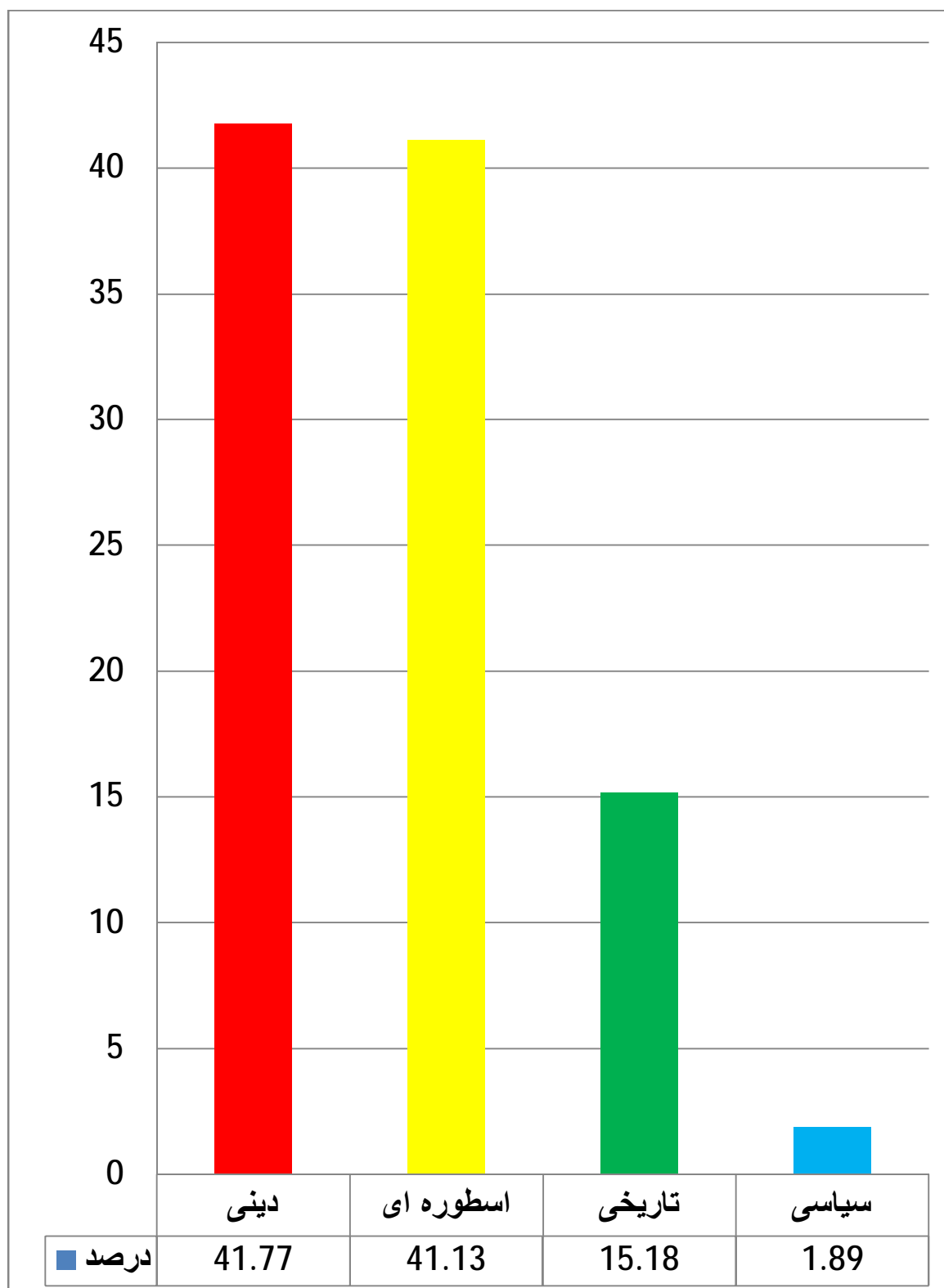
جدول اسامی و شخصیت های تاریخی در آثار مهدی اخوان ثالث

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
1	اسکندر	4	16.66
2	هارون الرشید	4	16.66
3	یزید	2	8.33
4	چنگیز	1	4.16
5	تختی	1	4.16
6	دارا	1	4.16
7	بوسهل زوزنی	1	4.16
8	تیمور	1	4.16
9	عمر	1	4.16
10	خشایار شاه	1	4.16
11	نادر	1	4.16
12	کافکا	1	4.16
13	خسرو پرویز	1	4.16
14	نمرود	1	4.16
15	شداد	1	4.16
16	نیچه	1	4.16
17	شمر	1	4.16

جدول اسامی و شخصیت های سیاسی در آثار مهدی اخوان ثالث

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
33	1	لنین	1
33	1	مارکس	2
33	1	ماتسه تون	3

نمودار شخصیت های بکار رفته در آثار مهدی اخوان ثالث

فصل چهارم

شخصیت های

اشعار

نادر نادرپور

زندگی نامه

نادر نادر پور در سال 1308 در تهران متولد شد. در دوران دبیرستان وارد فعالیت های سیاسی شد و به عضویت «سازمان جوانان حزب توده ایران» در آمد .

لیسانس ادبیات خود را در سال 1328 از دانشگاه سوربن فرانسه گرفت. مدت زیادی را در خارج از ایران گذراند. نادرپوراز مدافعان سر سخت شعر نو بود .

درباره ی شعر نو معتقد است که شعری نو است که علاوه بر قالب نو دارای دید تازه و بافت تازه هم باشد .

اوشاعری احساسی است و همین روحیه ی احساسی ، وی را در زمره غزلسرایان معاصر قرار داده است. وی از سال 1339 و بعد از سردون کتاب «سرمه خورشید» به شعر حماسی روی آورد .

آثار وی به نام: «چشمها و دستها» ، (1333) ، « دختر جام » (1334) ، «شعر انگور» (1336) ، «گیاه و سنگ نه آتش» (1349) ، «از آسمان تا ریسمان» ، (1357) ، «شام بازپسین» (1357) ، «صبح دروغین» (1360) ، «خون و خاکستر» (1367) به چاپ رسید است .

وی در اسفند سال 1378 در امریکا فوت کرد. (شریفی ، 1378:1391)

چهارمین شاعری که به عنوان شاعر قبل از انقلاب اسلامی، آثارش مورد بررسی قرار گرفت، نادر نادرپور بود. اکنون به گزارش توصیفی شخصیت‌های به کار رفته در آثار وی می‌پردازیم:

1-4-1. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای

1-1-4-1. نام و شخصیت رستم

رستم دستان در شعر نادرپور همان ویژگی‌های رستم شاهنامه را دارد:

1-1-4-1-1. رستم دشمن بدی‌ها و پلیدی‌هاست :

مرد نقال آن شب از رستم سخن آغاز کرد وز نخستین جنگ او با دشمنش افراسیاب

(نادرپور، 1381: 467)

1-1-4-1-2. قدرتمندی و شجاعت رستم زبانزد است:

رو به دربار پشنگ آورد و نالیدن گرفت کای پدر این کیست؟ این مردی که رستم نام اوست

(همان: 468)

1-1-4-1-3. بیان قدرت بازو و جنگاوری رستم :

سام اگر مانند رستم قوت سرپنجه داشت هیچ کاری بر نمی‌آمد ز فرزندان تور

(همان: 469)

1-1-4-1-4. رستم فاتح جنگ‌ها است:

سالیان فتح رستم و شکست اشکبوس

(همان: 669)

1-1-4-2. نام و شخصیت ضحاک

ضحاک در شعر نادرپور نماد و مظهر پلیدی و خونریزی است و ماری که بر دوش او روئیده و مغز

جوانان را می‌خورد در نگاه نادرپور نماد زنجیر بر دست آزادی‌خواهان است:

چو ماری که بر دوش ضحاک خفته گره خورده زنجیر بر بازوانش

(همان: 348)

1-1-4-3. نام و شخصیت سیاوش

نادرپور التهاب درونی خود را به صورت غلوآمیز، برتر از جوشش خون سیاوش می‌داند:

گر یک نظر به جوش درون من افکنی کی اعتنا به خون سیاوش می‌کنی ؟ (همان: 354)

4-1-4-1. نام و شخصیت کاوه

کاوه آهنگر مظهر ظلم ستیزی و قیام است و زمانی که نادرپور از ظلم و بیداد زمان به تنگ می آید از مرگ به عنوان کاوه نجات بخش استمداد می گیرد:

نفرت و نفرین برین بیداد رایت عصیان بر فراز ای اجل ای کاوه حداد

(همان: 714)

اسامی ملی و اسطوره‌ای دیگری هم‌چون: جمشید، پشنگ، سام و اشکبوس در شعر نادرپور به کار رفته بود که همان کاربرد شاهنامه‌ای را دارند .

2-4-1. اسامی و شخصیت‌های دینی - مذهبی

1-2-4-1. نام و شخصیت حضرت یونس (ع)

داستان حضرت یونس (ع) و گرفتاری ایشان در شکم ماهی در شعر نادرپور نمود خاصی پیدا کرده است و مراد وی بیشتر همان جنبه پنهان شدن از چشم دیگران است:

یونسی گشتم که رفتم در دل ماهی گم شدم در قعر دریای شگرف آسمان با او

(همان: 618)

تشبیه پنهان شدن یار به پنهان شدن حضرت یونس (ع) در دل ماهی:

در باز شد خموش و تو بی هیچ گفتگو آرام و پرغرور به سویش روان شدی
چون یونسی که در دل ماهی فرو خزید بار دگر به جام شرابم نهان شدی

(همان: 176)

2-2-4-1. نام و شخصیت حضرت خضر (ع)

حضرت خضر (ع) در شعر نادرپور نماد پیر و مرشد راه است و اوست که همگان را از تاریکی‌ها نجات می دهد و رستگار می سازد:

چشمه پنهان گشت و ما در تیرگی حیران شدیم خضر باید تا نشان از رستگاران آورد

(همان: 645)

نادرپور از نام حضرت آدم (ع) و حضرت سلیمان (ع) هم بمناسبت استفاده کرده بود.

1-4-3. اسامی و شخصیت‌های تاریخی

1-3-4-1. نام و شخصیت یزید و بایزید بسطامی (131-234ه.ق)

یزید در نگاه نادرپور مظهر حاکم ناپاک و بی‌تقوا و بایزید بسطامی مظهر انسان پارسا و پاک معرفی شده است :

ما بایزید را به یزیدی گماشتیم

ما - پارسا تر از همه ناپاکان -

ناخن به خون دوست فرو بردیم

(همان: 634)

1-4-4. اسامی و شخصیت‌های سیاسی

-نادر نادرپور در مجموعه آثارش از نام‌های سیاسی خاصی که نمود بارز و آشکاری داشته باشد، استفاده نکرده است و بیشترین علاقه‌اش به شعر شخصی است.

نتیجه گیری فصل چهارم

1. بیشترین کاربرد شخصیت‌ها و اسامی در شعر نادرپور به شخصیت‌های اسطوره‌ای اختصاص یافته است که همین نکته می‌تواند بیانگر علاقمندی وی به فرهنگ ایران و تمدن باستانی آن باشد.
2. شخصیت‌های دینی نمود فراوانی در شعر نادرپور نداشتند و هدف وی از ذکر اسامی دینی تقدس بخشی و بیان فضایل انبیاء و اولیاء الهی نبوده است و صرفاً جنبه استفاده تلمیحی برای بیان حالات شخصی و ذکر وقایع اجتماعی بوده است.
3. شخصیت‌های سیاسی هم مورد توجه نادرپور قرار نگرفته‌اند.
4. شخصیت‌های تاریخی هم بازتاب کمی در شعر نادر پور دارند .

جدول اسامی و شخصیت های دینی در آثار نادر نادرپور

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
40	2	حضرت یونس (ع)	1
20	1	حضرت آدم (ع)	2
20	1	حضرت سلیمان (ع)	3
20	1	حضرت خضر (ع)	4

جدول اسامی و شخصیت های تاریخی در آثار نادر نادرپور

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
50	1	یزید	1
50	1	با یزید	2

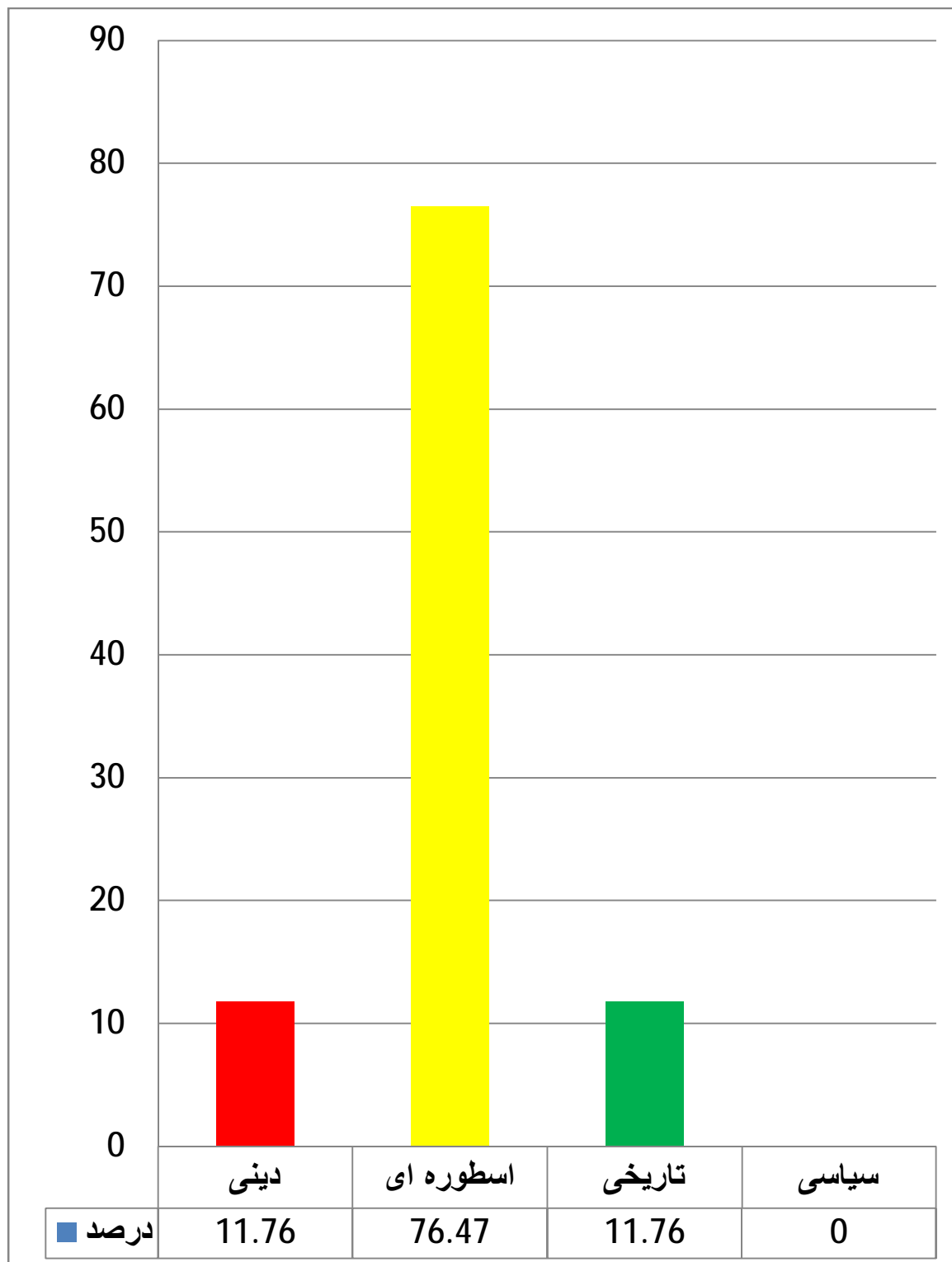
جدول اسامی و شخصیت های ملی و اسطوره ای در آثار نادر نادرپور

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
30.76	4	رستم	1
15.38	2	ضحاک	2
7.69	1	سیاوش	3
7.69	1	افراسیاب	4
7.69	1	پشنگ	5
7.69	1	سام	6
7.69	1	اشکبوس	7
7.69	1	کاوه	8
7.69	1	جمشید	9

جدول اسامی و شخصیت های ملی و اسطوره ای در آثار نادر نادرپور

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
30.76	4	رستم	1
15.38	2	ضحاک	2
7.69	1	سیاوش	3
7.69	1	افراسیاب	4
7.69	1	پشنگ	5
7.69	1	سام	6
7.69	1	اشکبوس	7
7.69	1	کاوه	8
7.69	1	جمشید	9

نمودار شخصیت های بکار رفته در آثار نادر نادر پور

فصل پنجم

شخصیت های

اشعار

سیاوش کسراییی

زندگی نامه

سیاوش کسرابی در سال 1305 در اصفهان متولد شد. لیسانس خود را در رشته ی علوم سیاسی از دانشگاه تهران گرفت . بعد از انقلاب اسلامی به شوروی و سپس به اتریش مسافرت کرد. در دوران نوجوانی به حزب توده ایران پیوست .

در بحبویه ی انقلاب اسلامی تغییر روحیه داد و جذب فعالیت های سیاسی و حزبی شد . شعر وی جنبه شخصی و اجتماعی دارد . شعر وی سیر تغزلی به سیاسی و سیاسی به انقلابی دارد. شعر کسرابی ساده و به دور از ابهام و سرشار از تشبیهات خوش آهنگ است.

آثار وی عبارتند از: «آوا» (1336) ، « آرش کمانگیر» (1338) ، « خون سیاوش » (1341) ، « سنگ و شبنم» (1344) ، « با دماوند خاموش» (1345) ، « خانگی» (1346) ، « از قرق تا خروس خوان» (1357) ، «به سرخی آتش ، به طعم دود» (1357) ، « به پاخیز ایران من» (1358) ، « آمریکا! آمریکا» (1358) ، «چهل کلید» (1360) ، «مهره سرخ» (1374) ، «تراشه های تبر» (1380) ، « هوای آفتاب» (1381) .

وی در سال 1374 در وین دارفانی را وداع گفت. (شریفی ، 1160:1387)

پنجمین و آخرین شاعری که به عنوان شاعر قبل از انقلاب اسلامی، آثارش مورد بررسی قرار گرفت، سیاوش کسرایی بود.

در ابتدا به گزارش توصیفی و آماری انواع شخصیت‌های مختلفی که در شعر کسرایی به کار رفته است، توجه می‌کنیم:

1-5-1. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای

1-1-5-1. نام و شخصیت رستم

رستم دستان در شعر کسرایی بازتاب‌های خاصی دارد که به آن اشاره می‌شود:

1-1-1-5-1. رستم مرد میدان نبرد و پیروزی است:

به زیر شاهبال سایه گستر چه رستم‌ها که آوردم به میدان

(کسرایی، 1384: 107)

1-1-1-5-2. تشبیه دلاوری‌ها و جوانمردی تختی به رستم دستان:

هلا رستم از راه باز آمدی شکوفا جوان سرفراز آمدی

(همان: 158)

1-1-1-5-3. فوت تختی و افسوس از آن هم‌چون افسوس بر رفتن رستم از شاهنامه:

همه قصه درد می‌ساختند

که رستم به افسون زشهنامه رفت نماند آتشی دود برخامه رفت

(همان: 159)

1-1-1-5-4. دریغ و افسوس خوردن از مرگ جهان پهلوان تختی :

دریغ از رستم که در جوش نیست مگر یاد خون سیاوش نیست

(همان: 160)

1-1-1-5-5. تشبیه استواری دماوند به رستم پهلوان :

تن تهمتنی و قلب آهنیت استوار درشتی ات به جای بی‌گزند

(همان: 268)

1-5-1-2. نام و شخصیت سیاوش

سیاوش در نگاه کسرای مظهر صداقت و معصومیت و مظلومیت است.

1-5-1-2-1. تختی هم چون سیاوش به دست افراسیاب زمان ، مظلومانه از بین می رود:

سیاوش ها کشت افراسیاب و لیکن نکاتی نخورد آب از آب

(همان: 160)

1-5-1-2-2. ذکر نام سیاوش برای مبارزانی هم چون هوشنگ تیزابی مبارز که برای وطن جان دادند:

و دست بازوان رنج گهواره اندیشه ات را می جنباند

و در شاهنامه شهیدان خون سیاوش می جوشاند

(همان: 399)

1-5-1-3. نام و شخصیت افراسیاب

افراسیاب نماد پلیدی و خونریزی است:

فرزندان امیدم آری بشنوید: افراسیابت

به تیغ از شاهنامه می راند ای ستیزنده باستم

(همان: 396)

1-5-1-4. نام و شخصیت سهراب

کسرای با سهراب همزاد پنداری می کند و سرنوشت خود را هم چون سرنوشت سهراب می داند:

به هر در جستمش در بر رُخم بست چو افتادم زیبا بگشود در را

منم سهراب سرگردان که برخاک به وقت مرگ می بیند پدر را

(همان: 210)

1-5-1-5. نام و شخصیت کاوه

کاوه آهنگر نماد ظلم ستیزی و مبارزه علیه بیگانگان است:

ای پیر، کاوه آهنگر بسیار کوره با دم گرمت گداختی

تفتی چه میله های آهن و شمشیر ساختی چرمینه کی علم می کنی ای پیر ای پدر!*

(همان: 362)

* شعر برای زندانیان شاعر سروده شده بود.

1-5-1-6. نام و شخصیت بیژن

در فراق از دست دادن جهان پهلوان تختی، کسرایی می گوید:

سمند بسی گُرد از راه ماند بسی بیژن مهر در چاه ماند

(همان: 16)

1-5-2. اسامی و شخصیت های دینی - مذهبی

1-2-5-1. نام و شخصیت مریم (س) و حضرت عیسی (ع)

عیسی، فرزند پاک مریم و نماد سختی کشیدن:

من مریمم باخصلت عیسی با من نیاز زادن و زندگی دادن
در طالع من طفل بی پیوند آوردن در سرنوشتم بر صلیب خویش افتادن

(همان: 148)

1-2-5-2. نام و شخصیت آدم و حوا (ع)

هبوط آدم از بهشت و درماندگی در زمین:

آدم ای رفته از بهشت ای مانده در زمین هان برشو و ببین

(همان: 27)

1-2-5-3. نام و شخصیت امام حسین (ع)

امام حسین (ع) در نگاه کسرایی شخصیتی است که نجات دهنده امت هاست:

به کربلای تو آمدم حسین! با تو آمدم بدان مهلک

(همان: 427)

که معبر ملتی است

1-2-5-4. نام و شخصیت پیامبر اکرم (ص)

پیامبر اکرم (ص) در نگاه کسرایی مظهر مبارزه با ظلم و کفر معرفی می شود:

والا پیامدار محمد گفتی که یک دیار هرگز به ظلم و جور نمی ماند استوار

(همان: 516)

1-5-3. اسامی و شخصیت‌های سیاسی

سیاوش کسرایی در مجموع اسامی سیاسی، صرفاً به صورت آشکار از شخصیت انقلابی و مبارز کوبایی ارنستوچه گوارا (1928-1967 م.) یاد کرده است:

با آن همه سلاح

با آن همه ستوه

با آن همه گلوله که بر پیکر تو ریخت

ارنستو

این بار هم دروغ درآمد هلاک تو

آنان که تند تند تو را خاک می‌کنند

(همان: 340)

1-5-4. اسامی و شخصیت‌های تاریخی

سیاوش کسرایی در مجموع آثار خود از نام‌ها و شخصیت‌های تاریخی استفاده نکرده است.

نتیجه‌گیری فصل پنجم

1. کسرایی بیشترین علاقه را به شخصیت‌های ملی و اسطوره‌ای، نشان داده است و از هر کدام از این شخصیت‌ها به مناسبت در شعرش استفاده کرده است.
2. سیاوش کسرایی از شخصیت‌های دینی استفاده شخصی و اجتماعی کرده است.
3. شخصیت‌های سیاسی غیر ایرانی (ارنستوچه گوارا) در شعر کسرایی جلوه‌ی بیشتری دارد.

جدول اسامی و شخصیت های دینی در آثار سیاوش کسرای

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
1	حضرت آدم (ع)	1	16.66
2	حضرت حوا (ع)	1	16.66
3	حضرت مریم (ع)	1	16.66
4	حضرت عیسی (ع)	1	16.66
5	حضرت محمد (ع)	1	16.66
6	حضرت حسین (ع)	1	16.66

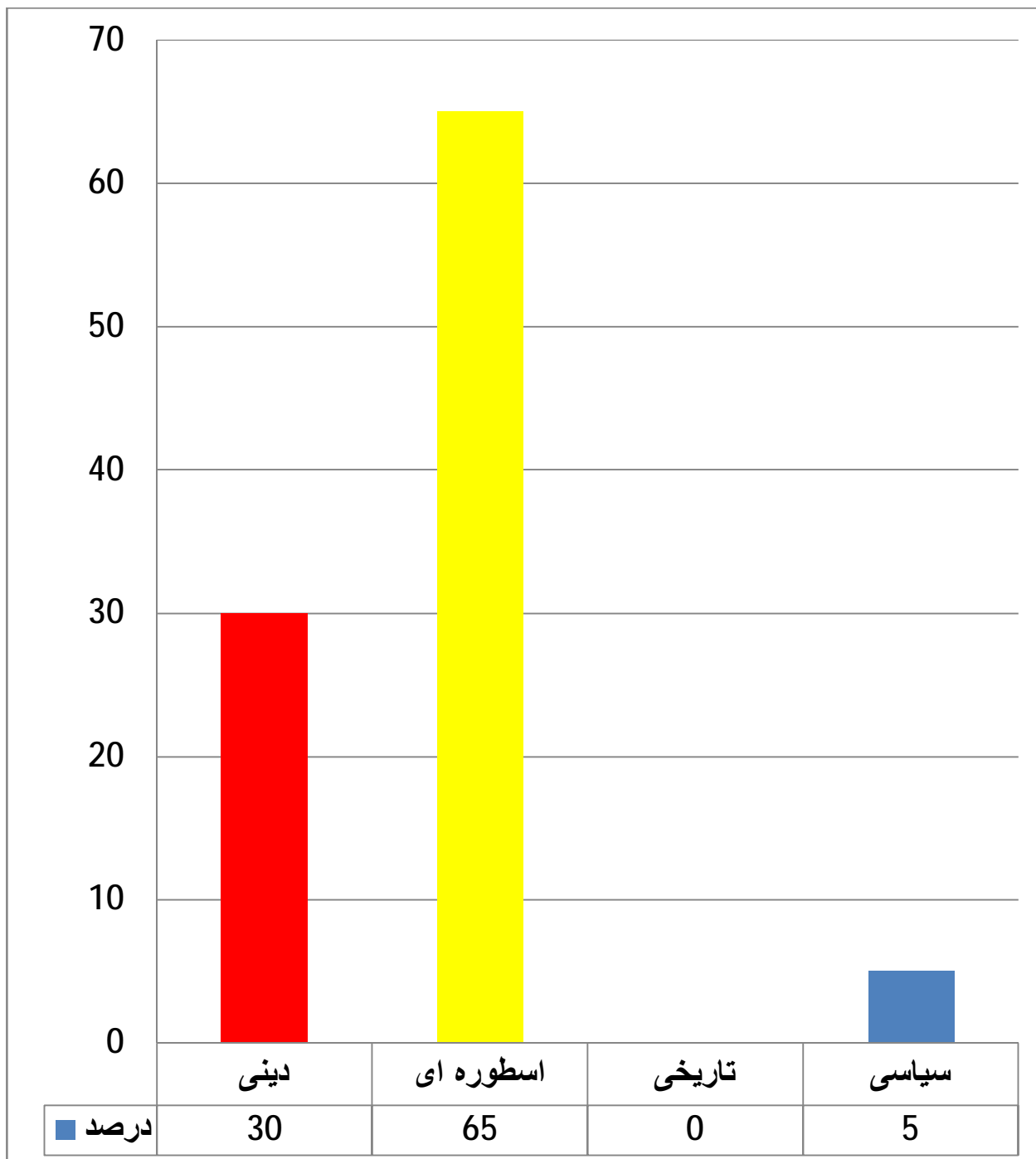
جدول اسامی و شخصیت های سیاسی در آثار سیاوش کسرای

نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
ارنستو چه گوارا	1	100

جدول اسامی و شخصیت های ملی و اسطوره ای در آثار سیاوش کسرایی

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
1	رستم	5	38.46
2	سیاوش	3	23
3	افراسیاب	2	15
4	بیژن	1	7.69
5	سهراب	1	7.69
6	کاوه	1	7.69

نمودار شخصیت های بکار رفته در آثار سیاوش کسرایی

بخش دوم

شاعران پس از

انقلاب

کلیات

بعد از معرفی و ارائه گزارش آماری و توضیح نمودار انواع شخصیت‌های به کار رفته در آثار پنج شاعر پیش از انقلاب اسلامی، برای تکمیل پژوهش و اتبات فرضیه‌های مختلف این پژوهش به سراغ پنج شاعر دیگر (قیصر امین پور، سید حسن حسینی، نصرالله مردانی، علی معلم دامغانی و سید علی موسوی گرمارودی) رفتیم که بیشتر آثارشان به فضای پس از انقلاب اسلامی و نیز فضای جنگ ایران و عراق، اختصاص داشت.

در بررسی آثار شاعران قبل از انقلاب اسلامی صرفاً آثاری که در همان زمان سروده شده بود مورد بررسی قرار گرفت و در مورد شاعران پس از انقلاب هم، همین موضوع صدق می‌کند و هدف عمده‌ی این کار آن بود که محدوده‌ی زمانی را به صورت دقیق و علمی مشخص کنیم تا بتوانیم مستندتر و دقیق‌تر گزارش دهیم. روش کار در مورد این شاعران دقیقاً مانند شاعران پیش از انقلاب است. ابتدا بعد از زندگینامه‌ی شاعران، بعنوان ورود به بحث، گزارش آماری از انواع شخصیت‌هایی که در آثار آنها به کار رفته است را ارائه می‌کنیم و سپس در پایان هر فصل نتیجه‌گیری را خواهیم داشت.

فصل اوّل

شخصیت های

اشعار

قیصر امین پور

زندگی نامه

قیصر امین پور در اردیبهشت ماه سال 1338 در گتوند دزفول به دنیا آمد . در سال 1366 لیسانس ادبیات گرفت و مجله سروش نوجوان را بنیاد نهاد.

در سال 1376 در رشته ی ادبیات فارسی دکتری گرفت و بعد از آن به عضویت فرهنگستان زبان و ادب فارسی درآمد. در سال 1379 به عنوان یکی از شاعران برتر ادبیات دفاع مقدس برگزیده شد .

در جشنواره بین المللی شعر فجر در سال 1385 در بخش شعر آیینی برگزیده شد . در شعرهای اولیه اش با حس آرمانی به ارزشهای انقلاب و جنگ پرداخت. در شعرهای متأخرش امیدها و آرمانها کم جای خود را به درد و اندوه داد .

آثار وی عبارتند از: «تنفس صبح» (1363) ، «در کـوچه ی آفتاب» (1363) ، «مثل چشمه ، مثل رود» (1368) ، «آینه های ناگهان» (1373) ، «به قول پرستو» (1375) ، «گلها همه آفتاب گردانند» (1380) ، «سنت و نوآوری در شعر معاصر» (1383) ، «دستور زبان عشق» (1386) .

قیصر امین پور در آبان ماه 1386 در تهران بدرود حیات گفت. (شریفی ، 208:1387)

اولین شاعری که آثارش به عنوان شاعر پس از انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار گرفت، قیصر امین پور بود. امین پور از شاعرانی است که آثارش فضای پس از انقلاب و نیز فضای جنگ تحمیلی را به خوبی پوشش داده است.

برای آشنایی بیشتر با اندیشه‌های این شاعر به گزارش توصیفی انواع شخصیت‌های به کار رفته در آثارش، توجه می‌کنیم.

2-1-1. اسامی و شخصیت‌های دینی - مذهبی

2-1-1-1. نام و شخصیت حضرت آدم (ع)

دیدگاه امین پور در مورد حضرت آدم (ع) مبتنی بر اولین خلقت خداوند و نیز ماجرای هبوط ایشان از عالم بالا به دنیای خاکی است:

من از عهد آدم تو را دوست دارم

از آغاز عالم تو را دوست دارم

(امین پور، 1388: 17)

همان وقت میلاد آدم

پسینگاه جمعه همان لحظه‌های هبوط

(همان: 167)

2-1-1-2. نام و شخصیت امام خمینی (ره) (1281-1368ه.ش)

امین پور امام خمینی (ره) را به دلیل این که ایشان رهبری جهادی و مقدس هستند یک چهره دینی می‌داند و جایگاه خاصی برای ایشان قائل است.

یک جامه یک کلام تصویری از امام

ره‌توشه شهید همین بس

(همان: 381)

فتوای استقامت و ایثار

در گوششان کلام امام است

(همان: 388)

امام خویش را تنها گذاریم

مبادا خویشان را واگذاریم

(همان: 455)

2-1-1-3. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)

حضرت مسیح (ع) در دیدگاه امین‌پور شخصیتی مهربان است که با نفس قدسی خود مردگان و مرده‌دلان را زنده می‌کند:

این تویی، خود تویی، در پس نقاب من
ای مسیح مهربان، زیر نام قیصرم
(همان: 37)

خروار خروار خواندیم اما تمام عمر
در انتظار یک دم عیسی وار ماندیم
(همان: 153)

تا باز روح قدسی حافظ مدد کند
دم می‌زدم که کار عیسی کنم ولی....
(همان: 247)

2-1-1-4. نام و شخصیت حضرت موسی (ع)

حضرت موسی (ع) در نگاه امین‌پور کلیم‌اللهی است که در کوه طور توفیق هم کلامی با خداوند را پیدا می‌کند و چون امین‌پور به رزمندگان علاقمند است سوز دل پاک آنان را به سوز آتش کوه طور تشبیه می‌کند:

تا نور تو تابیده به طور کلماتم
موسای تکلم شده‌ام در خودم امشب⁽²⁾
(همان: 56)

سوزشان: آتش طور موسی
داغشان: مهر محراب زردتشت
(همان: 354)

2-1-1-5. نام و شخصیت حضرت یوسف (ع)

زیبایی و جمال یوسف (ع) در نگاه امین‌پور بازتاب دارد:

ای حُسن یوسف دکمه پیراهن تو
دل می شکوفه گل به گل از دامن تو
(همان: 35)

2-1-1-6. نام و شخصیت هابیل

هابیل از دیدگاه امین‌پور چهره‌ای مظلوم و شهیدی راستین است. وی خود را هم‌چون هابیل معرفی می‌کند:

از بی‌شمار نام شهیدانت

هابیل را که نام نخستین بود

دیگر

این روزها به یاد نمی‌آوری

هابیل نام دیگر من بود

(همان: 264)

2-1-1-7. نام و شخصیت حضرت نوح (ع)

کشتی نوح، مظهر آرامش و ساحل امن است:

ای تو لنگرگاه تسکین دلم ساحل من کشتی من نوح من

(همان: 43)

2-1-1-8. نام و شخصیت حضرت اسماعیل (ع)

برای رسیدن به حق باید تمام دل‌بستگی‌ها را کنار گذاشت. امین‌پور به داستان

حضرت ابراهیم (ع) و حضرت اسماعیل (ع) توجه خاصی دارد و از این تلمیح برای تکامل

انسان در عصر فعلی بهره می‌برد:

حتی خیال‌نای اسماعیل خود را همسایه با تصویری از خنجر نکردیم

(همان: 392)

2-1-1-9. نام و شخصیت خضر (ع)

عمر طولانی خضر در شعر امین‌پور مورد استفاده قرار گرفته است، اما وی مرگ سرخ را بهتر از عمر

زیاد می‌داند:

کو عمر خضر رو طلب مرگ سرخ کن کاین شیوه جاودانه‌ترین طرز بودن است

(همان: 395)

2-1-1-10. نام و شخصیت حضرت حوا (ع)

حوا مظهر وسوسه آدم و عامل هبوط او به عالم خاکی است:

از ازل تا به ابد پرسش آدم این است دست بر میوه حوا بزنم یا نزنم (4)

(همان: 201)

2-1-1-11. نام و شخصیت زردشت

زردشت یک شخصیت دینی است، امین‌پور او را در محراب عبادت معرفی می‌کند که مهر عبادت، پیشانی‌اش را داغ کرده است و این صفت را به رزمندگان اسلام در جبهه‌ها نسبت می‌دهد:

سوزشان: آتش طور موسی
داغشان: مهر محراب زردشت

(همان: 354)

2-1-2. اسامی و شخصیت‌های تاریخی

2-1-2-1. نام و شخصیت عین‌القضاء همدانی (492-525 ه.ق)

عین‌القضاء همدانی به عنوان شخصیتی عارف و باطن‌گرا به عشق و دل می‌اندیشد:

بیایید تا عین عین‌القضاء
میان دل و دین قضاوت کنیم

(همان: 65)

2-2-1-2. نام و شخصیت قیصر و کسری

قیصر روم و کسری ایرانی از پادشاهان قدرتمند و با شکوه تاریخ هستند. این شکوه و عظمت مورد توجه امین‌پور قرار گرفته است و وقتی می‌خواهد کسی را که مورد علاقه‌اش است به بزرگی یاد کند، می‌گوید:

نام تو نام اهرام نام تو باغ‌های معلق نام تو فتح قیصر و کسری است

(همان: 266)

2-1-2-3. نام و شخصیت چنگیز مغول

چنگیز مغول مظهر و نماد خونریزی و ظلم کردن است. امین‌پور می‌گوید:

گفت: احوالت چطور است
گفتمش عالی است! مثل حال گل

(همان: 161)

حال گل در چنگ چنگیز مغول!

2-1-2-4. نام و شخصیت بلال حبشی

صدای بلال حبشی که مؤذن پیامبر اکرم (ص) بوده است، در ذهن امین‌پور یادآور ورود

شهیدان به شهر است:

صدای کیست، خدایا درست می‌شنوم
دوباره بوی صدای بلال می‌آید

(همان: 396)

امین‌پور در مجموعه آثار خود از اسامی و شخصیت‌های اسطوره‌ای و سیاسی به صورت خاص و آشکار استفاده نکرده است.

نتیجه‌گیری فصل اول

1. شخصیت‌های دینی در ادیان مختلفی چون اسلام، یهودی، مسیحی و زردشتی مورد توجه امین‌پور قرار گرفته است.
2. امین‌پور حوادث جاری زمانه خود (انقلاب - جنگ) را با استفاده از تلمیح به زندگی پیامبران، زیباتر و تأثیرگذارتر کرده است.
3. امام‌خمینی (ره) از نظر این شاعر یک چهره دینی و مذهبی محسوب می‌شود.
4. شاعر تحت تأثیر قرآن کریم و تاریخ انبیاء قرار گرفته است.
5. از پرداختن زیاد به شخصیت‌های دینی توسط این شاعر، می‌توان نتیجه گرفت که وی به مضامین دینی بسیار علاقمند است.
6. امین‌پور برای بیان اندیشه‌ها و منویات درونی خود از انواع شخصیت‌های تاریخی (اسلامی - ایرانی و غیرایرانی) بهره برده است.
7. اندیشه‌ی دینی امین‌پور براساس این تحلیل‌ها قابل اثبات است.
8. اسامی و شخصیت‌های اسطوره‌ای و سیاسی به صورت آشکار در شعر امین‌پور بازتابی نداشت.
9. عدم توجه به شخصیت‌های اسطوره‌ای و سیاسی بیانگر این موضوع است که شاعر علاقه‌ای خاص به مسائل سیاسی و ملی ندارد و بیشترین توجه را به مسائل دینی و مذهبی دارد.
10. فضای معنوی و دینی پس از انقلاب و زمان جنگ تأثیر زیادی بر شخصیت امین‌پور داشته است.

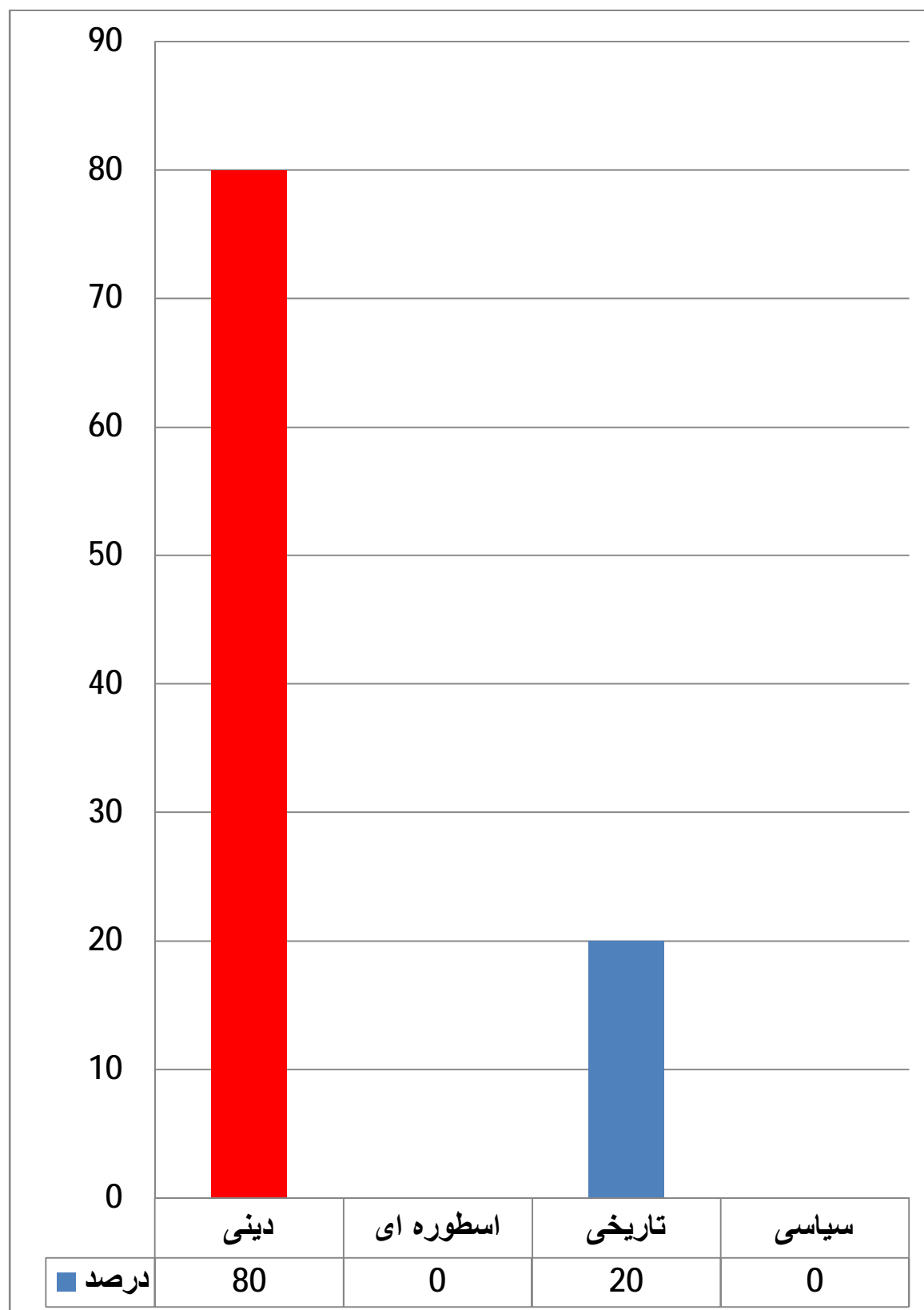
جدول اسامی و شخصیت های دینی در آثار قیصر امین پور

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
1	حضرت آدم (ع)	4	16.66
2	امام خمینی (ع)	4	16.66
3	حضرت عیسی (ع)	3	12.5
4	حضرت موسی (ع)	3	12.5
5	حضرت یوسف (ع)	2	8.33
6	حضرت هابیل (ع)	2	8.33
7	زلیخا	1	4.16
8	زردتشت	1	4.16
9	حضرت اسماعیل (ع)	1	4.16
10	حضرت خضر (ع)	1	4.16
11	حضرت حوا (ع)	1	4.16
12	حضرت نوح (ع)	1	4.16

جدول اسامی و شخصیت های تاریخی در آثار قیصر امین پور

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
1	عین القضاة	1	16.66
2	چنگیز	1	16.66
3	منصور حلاج	1	16.66
4	قیصر	1	16.66
5	کسری	1	16.66
6	بلال	1	16.66

نمودار شخصیت های بکار رفته در آثار قیصر امین پور

فصل دوّم

شخصیت های

اشعار

سید حسن حسینی

زندگی نامه

سید حسن حسینی در فروردین سال 1335 در تهران متولد شد. در سال 1369 مدرک دکتری در رشته ی زبان و ادبیات فارسی گرفت .

وی در حوزه هایی چون شعر، تحقیق، ترجمه و تالیف فعالیت داشت. وی با قیصر امین پور در حوزه هنری فعالیت داشت است .

آثار سید حسن حسینی عبارتند از: «مجموعه ی شعر همصدا با حلق اسماعیل» (1363)، «نوشدار وی طرح ژنریک» (1383)، «در ملوک سکوت» (1388).

« حسن حسینی یکی از شاعران خوش قریحه نامدار برخاسته از دوران انقلاب اسلامی است که ادبیات دراعماق وجودش نفوذ کرده است. حسینی و امین پور چهره رباعی را دگرگون و نام خود را جاودانه کرده اند.» (اولیایی، 162:1369)

پس از قیصر امین‌پور، به سراغ آثار سیدحسن حسینی رفتیم. آثار این شاعر تحصیل کرده در زمینه‌ی ادبیات، فضای پس از انقلاب اسلامی و فضای جنگ را به خوبی منعکس کرده است.

2-2-1. اسامی و شخصیت‌های دینی و مذهبی

2-2-1-1. نام و شخصیت حضرت علی (ع)

سیدحسن حسینی به شخصیت علی (ع) نگاه ویژه‌ای دارد:

2-2-1-1-1. علی (ع) خدا محوری حقیقی است:

بِهَلِ خُودِ مَحُورِی‌ها را بناحق داوری‌ها را بزن چرخِی علی‌گونه به گرد محوریِ دیگر
(حسینی، 1363: 10)

2-2-1-1-2. علی (ع) خدا ترسی بی‌مانند است:

یا علی گویان سرود لاتخف سرمی‌دهم کز نجف آنک علی مرتضی می‌خواندم
(همان: 31)

2-2-1-1-3. علی (ع) شهید محراب حق است:

آن زخم که زیب فرق حیدر شده است در عرصه کربلا مکرر شده است
(همان 108)

من هم‌چون علی مهر سجدودم خون است چون مرغ شباهنگ سرورم خون است
(همان: 140)

2-2-1-1-4. علی (ع) مظهر شجاعت و دلاوری است:

از نعره‌ی ما گوش فلک کر باید در دل ما زهره حیدر باید
(همان: 158)

2-2-1-2. نام و شخصیت امام حسین (ع)

شخصیت ویژه امام حسین (ع) در نگاه سیدحسن حسینی تبلور خاصی یافته است:

2-2-1-1. امام حسین (ع) ثارالله است و خویش در راه حقیقت بر زمین ریخته شده است:

در امتداد پرسش تاریخی حسین

فواره‌های خون شما بهترین جواب

(همان: 20)

رفتند حسینیان و گلگون کفنان

هشدار در این عرصه یزیدی نشوی

(همان: 151)

ای پرچم ارغونی خون حسین

بر بام جهان در اهتزازت می‌بینم

(همان: 163)

معراج مردان را قامت بستی

به زخم حسین (ع) در ظهر عاشورا

(همان: 63)

2-2-1-2-2 امام حسین (ع) نماد ظلم ستیزی و مبارزه با پلیدان تاریخ است:

گر بر ستم قرون برآشفت حسین

بیداری ما خواست به خون خفت حسین

آن‌جا که زبان محرم اسرار نبود

با لهجه خون سرّ مگو گفت حسین

(همان: 102)

آن‌کس که ره حسین (ع) را می‌پوید

شهادت شرنگ عاشقی در کامش

(همان: 138)

2-2-1-3 نام و شخصیت امام خمینی (ره)

شخصیت امام خمینی (ره) در نگاه سیدحسن حسینی بازتاب دینی دارد:

امام خمینی (ره) ادامه دهنده‌ی راستین راه امام حسین (ع) است:

بانگ هل من ناصر از کوی جماران می‌رسد

در طریق عاشقی روح خدا می‌خواندم

(همان: 26)

2-2-1-3-2 امام خمینی (ره) نایب حضرت مهدی (ع) است:

ای باغبان باغ پر بار امامت

بوی تو دارد پیر بیدار جماران

(همان: 21)

2-2-1-3-3 امام خمینی (ره) هم‌چون حضرت ابراهیم (ع)، بت‌شکن تاریخ است:

فرزند خلیل بت‌شکن روح خدا

اینک بنواز ضربت دیگر را (همان: 115)

2-2-1-3-4. امام خمینی (ره) رهبری الهی است:

در شما فتنه خناس ندارد اثری تا بود آیت حق روحی فدا رهبرشان

(همان: 14)

2-2-1-4. نام و شخصیت حضرت محمد (ص)

پیامبر (ص) از دیدگاه حسینی شاعر:

2-2-1-4-1. پیامبر (ص) به پذیرش زندگی ذلت بار نه ی بزرگ می گوید:

ماندن به هر طریق پرسش بی رحمی است

بزرگان نه را برمی گزینند محمد (ص) گفت: نه

و پر جبرئیل آتش گرفت و عیسی و موسی و نوح و روح

هر یک به گونه ای

(همان: 58)

پیامبر اکرم (ص) مظهر صداقت است و شایسته درود و صلوات هر شاعر و عارف:

شاعری در مشعر عارفی در عرفات

بر گل روی محمد (ص) صلوات

(حسینی، 1383: 28)

2-2-1-5. نام و شخصیت حضرت اسماعیل (ع) فرزند ابراهیم خلیل (ع)

برای رسیدن به حریم حق از همه چیز باید دل برید:

و در تو ای مرد اصالت لبیک سرخگون حلق اسماعیل

به لبه تیز تیغ رسالت آه به تمنی ره یافته به حریم منی

(حسینی، 1363: 65)

اینان که به خلق و خوی اسماعیل اند در حادثه آبروی اسماعیل اند

در گفتن لبیک به پیغمبر تیغ بی تاب تر از گلوی اسماعیل اند (5)

(همان: 150)

2-2-1-6. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)

حضرت عیسی (ع) مظهر جان‌بخشی و حیات مرده‌دلان:

عیسی چو رسید خلق مسرور شدند
تا زد نفسی رها از آن گور شدند
(همان: 113)

آن لاله که داغی به دل ما زد و رفت
بر مرده‌دلان بانگ مسیحا زد و رفت
(همان: 123)

2-2-1-7. نام و شخصیت حضرت مهدی (عج)

مهدی موعود با ظهورش تشنگان عدالت را سیراب می‌کند:

آید به گوش از آسمان: اینست مهدی
خیزد خروش از تشنگان: اینست باران
(همان: 28)

2-2-1-8. نام و شخصیت حضرت ابراهیم (ع)

حضرت ابراهیم (ع) مظهر بت‌شکنی و تسلیم نشدن در برابر ظالمان تاریخ:

بیار آتش کینه نمرودوار
خلیلیم! ما را به آتش سپار (6)
(همان: 42)

نام‌های حضرت حوا، موسی (ع) نیز در شعر حسینی با نگاه قرآنی به کار رفته بود .

2-2-1-9. نام و شخصیت حضرت زینب (س)

حضرت زینب (س) ادامه دهنده و پیام‌رسان راه امام حسین (ع) هستند:

تا زنده شود رسالت خون حسین
با نام شکوهمند زینب رفتند
(همان: 162)

2-2-1-10. نام و شخصیت حضرت علی اصغر (ع)

فرزند خردسال امام حسین (ع) مظهر معصومیت و مظلومیت:

تنها ز گلوی اصغر شش ماهه
خون بود که در جواب بابا می‌جوشید (همان: 105)

استفاده از نام‌های حضرت نوح (ع) یوسف (ع) مریم (ع) و عباس (ع) که بیانگر کاربرد قرآنی و تاریخی می باشد .

2-2-2. اسامی و شخصیت‌ها تاریخی

1-2-2-2. نام و شخصیت ابوذر

1-1-2-2-2. ابوذر یار صدیق پیامبر (ع) و علی (ع) :

یار وفادار رسول عصر خویشند عمار وش، بوذرمنش، حیدر مآبند

(همان: 12)

2-1-2-2-2. ابوذر، منتقد حکومت حاکم و تبعید و غربت حاصل او:

خصم زروزور و کینه‌جوی تزویر در غربت خود ابوذری دیگر بود *

(همان: 124)

* شعر حسینی برای دکتر شریعتی (1312-1356 ه.ش) سروده شده بود.

2-2-2-2. نام و شخصیت نمرود بعنوان شخصیت غارتگر و ستمگر:

در تو رودی هست که از این پیشتر

در من به غارت نمرود رفته است.

(حسینی، 1363: 65)

نام عمار (یار پیامبر) (ص) و علی (ع) و یزید (ناپاک تاریخ) با نگاهی دینی و تاریخی : (همان: 102)

3-2-2-2. نام و شخصیت جلال آل احمد (1302-1348 ه.ش)

جلال آل احمد از دیدگاه حسینی شخصیتی دلیر و حق طلب است:

چون شیر در این بیشه خروشید جلال جز از خم حق باده ننوشید جلال

(همان: 128)

4-2-2-2. نام و شخصیت خُر

شخصیت حر بن یزید ریاحی در شعر حسینی نماد شخص آزاده می باشد (همان: 106)

3-2-2. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای

1-3-2-2. نام و شخصیت رستم

شخصیت اسطوره‌ای رستم در نگاه حسینی، بازتاب اساطیری ندارد و با توجه به زمانه فعلی جنبه طنز و شوخی پیدا کرده است:

در شگفت باش از این حماسه چروک خورده

از رستمی که عینکش را به گوشه دامنت جام جم می‌کند

(حسینی، 1388: 43)

من نمی‌فهمم هیچ رستم وادی موزون طبعان

که پریروز زمردانگی و درد حکایت می‌کرد صبح امروز چرا

ضمن تاباندن سبلت در دست داشت از عادت ماهانه شکایت می‌کرد

(حسینی، 1383: 68)

2-3-2-2. نام و شخصیت ضحاک

ضحاک در شعر حسینی نماد ظلم و خونریزی است:

اما خلق این کاوه کاوه خلایق

این دشمنان خونی ضحاک دیدند «خورشیدشان»

خردک شرار محتضری بود که می‌سوخت (حسینی، 1363: 45)

تا نعره تکبیر بر این خاک زدند مانند ستاره سر به افلاک زدند

کردند بسی مشعله از خون شمشیر آتش به سراپرده ضحاک زدند *

(همان: 138)

* شعر حسینی برای رزمندگان اسلام سروده شده بود.

3-3-2-2. نام و شخصیت کاوه به عنوان شخصیت ظلم ستیز و انقلابی (همان: 45)

4-2-2. اسامی و شخصیت‌های سیاسی

در میان اسامی سیاسی صرفاً نام میرزا کوچک‌خان جنگلی (1257-1300 ه.ش) به عنوان یک مبارز ملی مطرح شده است که سیدحسن حسینی به نیکی از وی یاد کرده است:

خنیگر خزر فریاد می‌زد میرزا نمرده است: (همان: 49)

1. شخصیت‌های دینی و مذهبی در نگاه حسینی بسیار با اهمیت و با عظمت به کار رفته‌اند. وی از انواع ادیان استفاده کرده است ولی دین اسلام بالاترین جایگاه را دارد.
2. شخصیت‌های شیعی در شعر حسینی بازتاب گسترده‌ای دارد. تا جایی که این شاعر وقایع دینی و تاریخی را به صورت جزئی و همراه با علاقه و تقدس بیان می‌کند.
3. فرهنگ علوی و حسینی که بیانگر عدالت‌خواهی و ظلم‌ستیزی است در شعر وی به صورت کاملاً آگاهانه و هدفمند به کار رفته است، تا جایی که گاه جنبه شعاری و نیز آیینی پیدا کرده است.
4. امام خمینی از دیدگاه حسینی شخصیتی کاملاً دینی است و ایشان را ادامه‌دهنده راه انبیاء و اولیاء الهی معرفی کرده است.
5. اسامی تاریخی به کار رفته در شعر حسینی بیشتر به تاریخ اسلام اختصاص یافته است.
6. حسینی از اسامی تاریخی گذشته برای دوران فعلی، نمونه‌سازی کرده است و حاکمان زورگو امروزی را به آنان تشبیه کرده است.
7. شخصیت رستم اسطوره‌ای برای حسینی جنبه‌ی اسطوره‌ای و پهلوانی ندارد بلکه جنبه‌ی طنز و کنایه به خود گرفته است.
8. شخصیت‌های ضحاک و کاوه، دقیقاً کاربرد خاص اسطوره‌ای خود را دارند و از آنها استفاده امروزی شده است. در شعر جنگ، وی از دشمنان ایران به عنوان ضحاک ستمگر یاد می‌کند و مردم عدالت‌خواه را هم‌چون کاوه آهنگر می‌داند.
9. شعر سیاسی در آثار حسینی پرکاربرد نیست و صرفاً از مبارزه‌طلبی میرزا کوچک‌خان یاد شده است.
10. با توجه به توضیحات ارائه شده، می‌توان گفت که سیدحسن حسینی شاعر دینی و آیینی است و به فرهنگ انقلاب و دفاع مقدس بسیار علاقمند است.

جدول اسامی و شخصیت های دینی در آثار سید حسن حسینی

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
1	حضرت حسین (ع)	12	21.42
2	حضرت علی (ع)	12	21.42
3	امام خمینی (ره)	6	10.71
4	حضرت اسماعیل (ع)	4	7.14
5	حضرت محمد (ع)	4	7.14
6	حضرت مهدی (ع)	3	5.35
7	حضرت عیسی (ع)	3	5.35
8	حضرت ابراهیم (ع)	2	3.57
9	حضرت موسی (ع)	2	3.57
10	حضرت حوا (ع)	2	3.57
11	حضرت نوح (ع)	1	1.78
12	حضرت عباس (ع)	1	1.78
13	حضرت علی اصغر (ع)	1	1.78
14	حضرت زینب (ع)	1	1.78
15	حضرت یوسف (ع)	1	1.78
16	حضرت مریم (ع)	1	1.78

جدول اسامی و شخصیت های سیاسی در آثار سید حسن حسینی

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
100	1	میرزا کوچک خان جنگلی	1

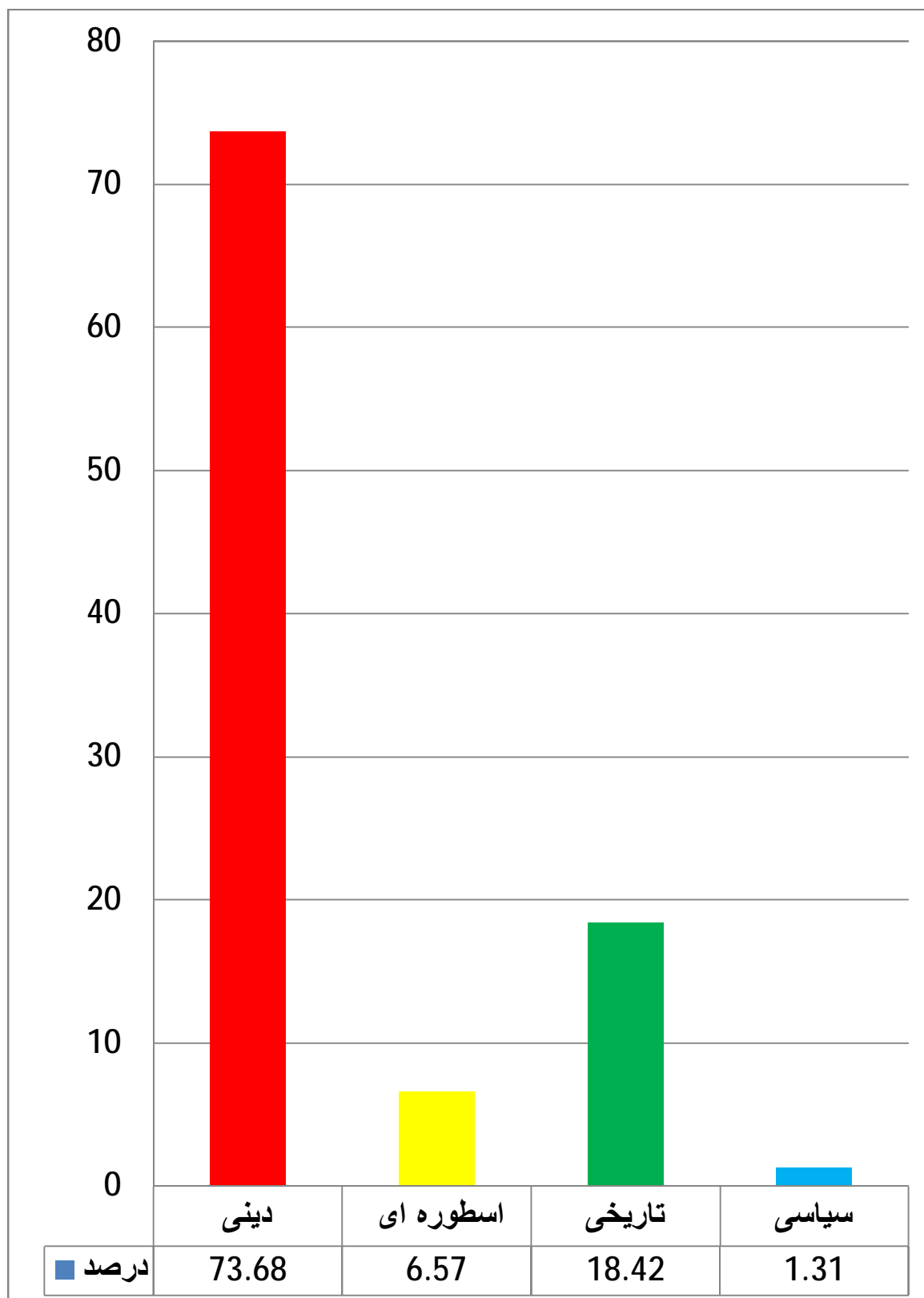
جدول اسامی و شخصیت های ملی و اسطوره ای در آثار سید حسن حسینی

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
40	2	رستم	1
40	2	ضحاک	2
20	1	کاوه	3

جدول اسامی و شخصیت های تاریخی در آثار سید حسن حسینی

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
28.57	4	ابوذر	1
21.42	3	نمرود	2
14.28	2	عمار	3
14.28	2	یزید	4
14.28	2	جلال آل احمد	5
7.14	1	حر	6

نمودار شخصیت های بکار رفته در آثار سید حسن حسینی

فصل سوم

شخصیت های

اشعار

نصرالله مردانی

زندگی نامه

نصرالله مردانی، متخلص، به ناصر در سال 1326 در شهر کازرون دیده به جهان گشود. بعد از انقلاب اسلامی در بخش فرهنگی سپاه و وزارت ارشاد مشغول به کار شد. در زمان جنگ ایران و عراق بارها به جبهه ها رفت و در کنار رزمندگان قرار گرفت. در سال 1379 به عنوان یکی از شاعران برتر ادبیات دفاع مقدس برگزیده شد. در سال 1382 به عنوان چهره ماندگار معرفی گردید. اشعار وی بیشتر در قالبهای سنتی است و عمدتاً مضامین دینی دارد. آثار وی عبارتند از: «قیام نور» (1360)، «خون نامه خاک» (1364)، «آتش نی» (1370)، «سمند صاعقه» (1374)، «قانون عشق» (1376). وی در سال 1382 در شهر کربلا از دنیا رفت. (شریفی، 1378: 1295)

بعد از معرفی و بررسی آثار سیدحسن حسینی، برای شعر پس از انقلاب اسلامی، آثار نصرالله مردانی را برای بررسی انتخاب کردیم. نکته‌ی برجسته‌ی در مورد این شاعر، فراوانی آثارش است، به گونه‌ای که این آثار می‌تواند فرضیه‌های مختلف این پژوهش را اثبات کند. اکنون برای ورود به بحث در گام نخست به گزارش آماری و درصدی انواع شخصیت‌های مورد نظرمان اشاره می‌کنیم:

2-3-1. اسامی و شخصیت‌های دینی - مذهبی

2-1-3-1. نام و شخصیت حضرت زینب (س)

حضرت زینب (س) در نگاه نصرا... مردانی این گونه بازتاب دارد:

2-1-1-3-2. دختر خلف و برحق حضرت علی (ع) در گفتار و رفتار:

زینب ای دختر والای علی بر لب ت بود سخن‌های علی

(مردانی، 1370: 68)

2-1-1-3-2. پیام‌آور راستین قیام خونین حضرت حسین (ع) و عامل به ثمر رساندن قیام کربلا:

زینب ای خواهر آزاد حسین بود فریاد تو فریاد حسین

(همان: 68)

زینب ای بانوی اسلام سلام ای پیام‌آور خونین قیام

(همان: 69)

2-1-3-2. نام و شخصیت امام خمینی (ره)

نام، شخصیت و رفتار امام خمینی (ره) در شعر مردانی بازتاب خاصی دارد:

2-1-3-2-1. جانشین و نایب برحق امام مهدی (ع) و ادامه دهنده‌ی راستین راه حق و حقیقت:

فرشتگان، سحر از عرش عشق می‌آیند حضور نایب مهدی امام بیداری

(مردانی، 1374: 20)

2-2-1-3-2. امام خمینی (ره) همیشه فاتح است، چون دلش، نور عشق الهی روشن است:

می‌آیی از مدار سحر با پیام فتح ای فاتح همیشه تاریخ ای امام

(مردانی، 1360: 16)

3-2-1-3-2. امام خمینی (ره) مقتدا و رهبر شهیدان انقلاب و جنگ است:

بیوس گونه یاران که با پیام امام زکھکشان شهادت رسد سروش نوید

(همان: 34)

3-1-3-2. نام و شخصیت حضرت علی (ع)

1-3-1-3-2. حضرت علی (ع) خیرشکن یگانه تاریخ است:

در افسانه‌ای قلعه شیطان بزرگ چون علی فاتح خیرشکن تن شکنیم

(همان: 23)

2-3-1-3-2. حضرت علی (ع) مظهر قدرت الهی است:

اگر جهان همه دشمن شود ظفر یابیم به عرصه‌ای که بود تیغ مرتضی با ما

(همان: 44)

3-3-1-3-2. ولایت حضرت علی (ع) نشانه کمال انسان‌هاست:

نشان زگوهر آدم نداشت هرکه نبود به خُمسرای ولایت خراب و باده‌پرست

(مردانی، 1376: 175)

4-1-3-2. نام و شخصیت امام حسین (ع)

امام حسین (ع) ثارالله است و نماد عبد خالص الهی:

به سر خاک تو ای پیرو آیین حسین با نسیم سحری لاله توحید دمید

(مردانی، 1364: 158)

2-4-1-3-2. خون حسین (ع) بت می شکند:

راه ما راه حسین است که با تیشه خون همه بت‌های زمین در شب روشن شکنیم

(مردانی، 1374: 24)

بوی عاشورای خونین حسین بوی گلزار شهیدان می‌دهی

(مردانی، 1370: 16)

2-3-1-5. نام و شخصیت حضرت آدم (ع)

حضرت آدم (ع) اسیر و سوسه‌های شیطانی شد و سقوط کرد :

آدم ز بهشت آفرینش تا شام ابد به شیب افتاد (7)

(مردانی، 1388: 101)

خوابی که آدم دید در آغاز میلاد با بوی گندم نو به نو تعبیر می‌شود

(همان: 132)

2-3-1-6. نام و شخصیت هابیل

هابیل مظهر نور، مظلومیت و پاکی:

ماییم از نبیره‌ی هابیل آفتاب کاین گونه در مقابل قابیل ظلمتیم

(مردانی، 1374: 27)

هابیلیان کجایند قابیل دیگر آمد ننگ است جان سپردن در دخمه تاران

(همان: 14)

من روح هابیلیم شهید خشم قابیل دنیایی از اندیشه‌های پاک دارم (8)

(مردانی، 1370: 31)

2-3-1-7. نام و شخصیت قابیل

قابیل در نگاه مردانی مظهر ظلمت، ظلم و خشم معرفی می‌شود که در ابیات قبل مشهود است.

2-3-1-8. نام و شخصیت حضرت سلیمان (ع)

مظهر تسلط بر دیوان و موجودات دیگر با اراده الهی :

دگر سلاح تو ای دیو کور کاری نیست کنون به دست سلیمان ماست خاتم خون

(مردانی، 1374: 48)

حشمتی بودش از سلیمان بیش در نگین داشت نقشی از معبود

(مردانی، 1381: 19)

2-3-1-9. نام و شخصیت حضرت موسی (ع)

بازتاب داستان حضرت موسی و رفتن ایشان به کوه طور:

موسای تو جان سوخته در وادی حیرت از شعله ی کم نورترین حادثه طور

(همان: 5)

آمد از طور شوق چون موسی کاظم غیظ در شکیبایی

(همان: 16)

2-3-1-10. نام و شخصیت حضرت رضا (ع)

شاد باش گفتن در شعر آیینی به مناسبت تولد حضرت رضا (ع) و تبریک به امام خمینی (ره):

سرزد ز آسمان یقین کوکب رضا این مژده بر شکسته حصاران خجسته باد

(مردانی، 1364: 20)

میلاذ مهر هشتم دین حجت خدا بر پیر پرخروش جماران خوش باد

(همان: 21)

2-3-1-11. نام و شخصیت حضرت مهدی (عج)

وعده ظهور مهدی موعود (عج) و بشارت به صابران:

منتظر باش هان که می آید از همین خانه مهدی موعود

(همان: 19)

در گلشن شعله سربداران شهید گفتند که صاحب الزمان می آید

(همان: 24)

2-3-1-12. نام و شخصیت حضرت آیت الله خامنه ای

آیت الله خامنه ای در شعر مردانی به عنوان رهبری دینی و یاور واقعی امام خمینی (ره) مطرح شده اند:

علی ست نام تو در مصاب شب صفتان لهیب شعله خورشید عالم آرایی

یمین جان تو روشن ز نور عالم غیب خمینی دیگر و جانشین مولایی

(مردانی، 1388: 109)

تو بازوی فرزند علی پیر خمینی آن رهبر بیدار دل اعلم اسلام (مردانی، 1370: 40)

2-3-13-1. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)

حضرت عیسی (ع) مظهر گشایش کارها و تولدش سرّی از اسرار الهی است:

پی گشودن درهای بسته می‌آید
کسی ز نسل مسیحا به آستانه فتح
(مردانی، 1376: 153)

آگه نشد ز سرّ سویدای ماکسی
ما قصّه شگفت مسیحا و مریمیم
(مردانی، 1388: 153)

2-3-14-1. نام و شخصیت حضرت یوسف (ع)

حضرت یوسف (ع) روشنایی بخش دیدگان حضرت یعقوب (ع) می‌باشد:

چراغ دیده‌ی یعقوب دل شود روشن
اگر که یوسف جان سربرون زچاه کند
(9)

بوی خون یوسف گل پیرهن
بوی آن پیر کنعان می‌دهی
(مردانی، 1364: 56)

(مردانی: 1370: 15)

2-3-15-1. نام و شخصیت زردشت

آتش زردتشت عامل گرمایی بخشی و کلامش توصیه به نیکی است:

خنده بر گریه رندان قلندر می‌زد
گرمی آتش زردتشت که در جام تو بود

روزی که از پندار روشن گفت زردشت
در دست او گل‌های آتش بوس می‌سوخت
(مردانی، 1376: 317)

(مردانی، 1388: 130)

2-3-16-1. نام و شخصیت امام جواد (ع)

امام جواد (ع) مظهر عشق و بخشندگی است:

با تو می‌گویم از جواد رضا
تا ببینی شکوه آیت عشق

همسری چون جواد صاحب جود (همان: 19)

(همان: 18)

2-3-17-1. نام و شخصیت حضرت یعقوب (ع) که در قسمت نام حضرت یوسف (ع) مورد بررسی قرار گرفت.

2-3-18-1. نام و شخصیت ایوب (ع) به عنوان نماد صبر و شکیبایی :

شکست صبر جمیل تو پشت حادثه‌ها درود بر تو که ایوب سوگوارانی

(مردانی، 1376: 124)

2-3-19-1. نام حضرت مریم (س) که در قسمت نام حضرت عیسی (ع) توضیح داده شد.

2-3-20-1. نام حضرت حوا (ع)

به عنوان شکست خورده ی وسوسه های شیطان:

حوای نجیب و ساده آن روز در دامگه فریب افتاد

(مردانی، 1388: 101)

2-3-21-1. نام و شخصیت امام حسن (ع)

مظهر حُسن خلق و آگاه از عالم غیب:

حسن آئینه‌دار حُسن و خوبی ز اسرار الهی با خبر بود

(همان: 10)

2-3-22-1. نام و شخصیت امام سجاد (ع)

مظهر عبادت و بندگی کامل:

تو کوکب چارمین خاکی یا سید عابدین عالم

(مردانی، 1376: 181)

2-3-23-1. نام و شخصیت امام باقر (ع)

مظهر علم الهی:

باقر علم آسمان و زمین کاشف گنج‌های پنهانی

(مردانی، 1381: 13)

2-3-1-24. نام و شخصیت امام موسی کاظم (ع)

نماد صبوری و کنترل خشم:

کاظم غیظ در شکیبایی

آمد از طور شوق چون موسی

(همان: 16)

2-3-1-25. نام و شخصیت امام هادی (ع)

به عنوان رهبری هدایت‌گر:

رهر و راه عشق هادی بود

ای به ره مانده با تو می‌گویم

(همان: 19)

2-3-1-26. نام و شخصیت حضرت عباس (ع)

حضرت عباس (ع) مظهر وفاداری و سقایی معرفی شده است:

که عباس دلاور از برادر سر نمی‌تابد

کنار شط خون دستی و مشکی پاره می‌گوید

(مردانی، 1376: 184)

2-3-2. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای

2-3-2-1. نام و شخصیت رستم

2-3-2-1-1. رستم مظهر شجاعت و استقامت است:

اشکبوسی تازه دارد کارزار سرنوشت

رخش آتش پی بگو دستان آهن دل کجاست

(مردانی، 1364: 33)

2-3-2-2. رستم مظهر کارگشایی و رهایی بخشی:

تهمتنی که در قفل این حصار شکست

طلسم بسته دیوان روزگار شکست

(همان: 12)

2-3-2-3. رستم؛ جنگاوری با تجربه و کهنه‌کار:

ز تیر ترکش دستان کهنه‌کار شکست

غرور سرکش اسفندیار روئین‌تن

(همان: 79)

2-3-2-1-4. رستم؛ خدا باور فاتح:

شیشه عمر تو ای دیو بدآئین زمان
ما به سرپنجه ایمان چو تهمتنی شکنیم
(مردانی، 1374: 24)

2-3-2-2. نام و شخصیت آرش

آرش کمانگیر ایرانی مظهر پیروزی و شجاعت ایرانیان:

جنگجویان دلاور پیشتازان دلیر
آرشان فاتح این خاک پهناور به پیش
(همان: 17)

من آن تیر آتش پر آرشم
که در هر گمان کژی راستم
(مردانی، 1388: 122)

2-3-2-3. نام و شخصیت کاوه

2-3-2-3-1. کاوه مظهر ایجاد وحدت و پیروزی :

بگو به کاوه پیروز تا بر افرازد
درخش وحدت رزم‌آوران به باره‌ی خون
(مردانی، 1360: 26)

2-3-2-3-2. کاوه مظهر روشنایی و فتح :

درید سینه ضحاک شب زدشنه داد
نوید کاوه خورشید در کرانه فتح
(مردانی، 1376: 152)

چون کاوه قهرمان اساطیری
برخیز با بشارت یزدانی (همان: 327)

2-3-2-4. نام و شخصیت اسفندیار

کاربرد نام اسفندیار در قسمت رستم توضیح داده شد.

2-3-2-5. نام و شخصیت ضحاک

مردانی اسطوره‌های ایرانی را در خدمت زمانه خود (انقلاب - جنگ) قرار می‌دهد و از شخصیت منفی ضحاک یاد می‌کند:

نعره خون تو ضحاک زمان رسوا کرد
مرگ این گونه به از زندگی ننگین است (مردانی، 1364: 120)

درید سینه ضحاک شب زدشنه داد
نوید کاوه خورشید در کرانه فتح (مردانی، 1376: 152)

2-3-2-6. نام و شخصیت سیاوش

گفت ای یار جهان مظلومه گاهی کهن است
خروشید و از کوه آتش گذشت
ریخت سودابه گل خون سیاوش نسیم
سیاوش تاریخ تاب سکوت
(همان: 106)

2-3-2-7. نام و شخصیت سهراب

شخصیت سهراب مظلوم که کشته‌ی دسیسه‌ی کیکاوس است مدّ نظر مردانی قرار گرفته است:
زخمی که می‌زد خنده در پهلوی سهراب
از شعله‌های خشم کیکاووس می‌سوخت
(مردانی، 1388: 130)

2-3-2-8. استفاده از نام سام (مردانی، 1364: 33)

2-3-2-9. استفاده از نام اشکبوس (همان: 33)

2-3-2-10. استفاده از نام سودابه (مردانی، 1376: 102)

2-3-2-11. نام و شخصیت شغاد

شغاد مظهر پلیدی و خیانت :
به روی رستم بیدار دل شغاد پلید
کشید خنجر تزویر از نیام هجوم
(مردانی، 1376: 161)

2-3-2-3. اسامی و شخصیت‌های تاریخی

2-3-2-1. نام و شخصیت تیمور (771-807ه.ق)

تیمور مظهر خونریزی و ویرانگری است:
نماز سرخ شهادت بخوان که می‌آید
هنوز قهقهه تیمور از مناره خون (مردانی، 1364: 61)

2-3-2-2. نام و شخصیت چنگیز

چنگیز از نظر مردانی مظهر جلادی و شومی است:
از برج‌های سرخ سرآید هلاکو
همزاد چنگیز مغول جلاد تاریخ (مردانی، 1376: 156)
بر برج‌های کهنه ویرانی (همان: 327)

2-3-3-3. نام و شخصیت نمرود

لهیب آتش نمرودیان گل افشانند
به روز حادثه باشد اگر خدا با ما
(مردانی، 1374: 44)

2-3-3-4. نام و شخصیت عمروعاص

عمروعاص در نظر مردانی مظهر پلیدی و خیره‌سری است:
حکومت والیانی فتنه‌گر داشت
که هر یک عمروعاصی خیره‌سر داشت
(مردانی، 1381: 10)

2-3-3-5. نام و شخصیت شهید مرتضی مطهری (1298-1358 ه.ش)

مطهری مظهر ایمان داشتن و پاکی است:
مطهری که از او روح گل معطر بود
زالال چشمه ایمان و یاور رهبر بود
(مردانی، 1364: 108)

2-3-3-6. نام و شخصیت شهید بهشتی (1307-1360 ه.ش)

هفتاد دو شاهد بهشتی
از کوچه خاک پیر رفتند
(همان: 138)

2-3-3-7. نام دو شهید به جهت بزرگداشت نامشان:

بیا خیز ای شهیدی که طلوع نصر ایمانی
فروزان آسمان خاک کن ای ماه نورانی*
(همان: 158)

*شعر برای شهید نصرالله ایمانی (1337-1361 ه.ش) سروده شده بود.

ای شهیدی که بود کوب نام تو سعید
سر زد از بارقه ی خون تو خورشید امید*
(همان: 158)

*این شعر برای شهید سعید مردانی سروده شده بود.

2-3-4. اسامی و شخصیت‌های سیاسی

2-3-4-1. نام و شخصیت میرزا کوچک خان جنگلی

مردانی از شخصیت میرزا کوچک خان به عنوان یک مبارز سیاسی که به ناحق به قتل می‌رسد، یاد می‌کند:
در وسعت اندیشه خونبار جنگل
از پشت خنجر می‌خورد سردار جنگل
(همان: 86)

2-4-3-2. نام و شخصیت مرحوم طالقانی (1289-1358 ه.ش)

مرحوم طالقانی در نظر مردانی همچون ابوذر غفاری، مبارز و حق‌طلب است:
در سوگت ای ابوذر دوران چریک پیر
کوه و درخت و ابر و نسیم رها گریست
(همان: 106)

نتیجه‌گیری فصل سوم

1. نصرالله مردانی برای بیان اندیشه‌های اسلامی و انقلابی خود از شخصیت‌های انواع ادیان الهی (اسلام، یهودیت، مسیحیت و زردشتی) استفاده کرده است.
2. در میان ادیان الهی، شخصیت‌های دین اسلام و مذهب تشیع بیشترین بازتاب را در آثار مردانی دارد.
3. مردانی در شعر دینی و آیینی خود به دنبال ترویج فرهنگ علوی و حسینی است و این فرهنگ را به صورت هدفمند به کار می‌برد.
4. مردانی سعی می‌کند دوران انقلاب و جنگ را به دوران تاریخ اسلامی پیوند بزند و از آن زمان الهام بگیرد و رفتار شخصیت‌های امروزی را به گذشته نسبت دهد.
5. شخصیت امام خمینی (ره) و آیت‌الله خامنه‌ای از نظرگاه مردانی کاملاً دینی هستند و رهبران انقلابی هستند که ادامه‌دهنده راه اولیاء الهی می‌باشند.
6. مردانی برای فرهنگ ایرانی و اسطوره‌هایش ارزش قائل است و از آن‌ها به بزرگی یاد می‌کند.
7. مردانی به دلیل این‌که به انقلاب و جنگ عشق می‌ورزند گاه اسطوره‌ها را در خدمت اهداف انقلاب و جنگ قرار می‌دهد.

8. مردانی از اسامی تاریخی، مخصوصاً تاریخ اسلام استفاده بیشتری می‌کند.

9. مردانی بسیار علاقمند است که حوادث انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی را در شعرش منعکس سازد. لذا به شهادت بزرگانی چون شهید بهشتی، شهید مطهری و مرحوم طالقانی و نیز به شهادت رسیدن شهیدانی هم‌چون ایمانی و مردانی اشاره می‌کند.

10. در جمع‌بندی نهایی می‌توان به این نتیجه اشاره کرد که نصرالله مردانی براساس نوع نگاهی که به شخصیت‌های مختلف دارد، یک شاعر دینی و مذهبی است که دوست دارد فرهنگ دینی را در شعرش گسترش دهد.

جدول اسامی و شخصیت های دینی در آثار نصرالله مردانی

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
1	حضرت زینب (ع)	10	12.34
2	امام خمینی (ره)	8	9.87
3	حضرت امام حسین (ع)	6	7.40
4	حضرت آدم (ع)	6	7.40
5	حضرت هابیل (ع)	6	7.40
6	حضرت علی (ع)	6	7.40
7	قابیل	5	6.17
8	حضرت رضا (ع)	3	3.70
9	حضرت موسی (ع)	3	3.70
10	آیت الله خامنه ای	3	3.70
11	حضرت سلیمان (ع)	3	3.70
12	حضرت مهدی (ع)	3	3.70
13	حضرت عیسی (ع)	2	2.46
14	حضرت یوسف (ع)	2	2.46
15	زردتشت	2	2.46
16	حضرت جواد (ع)	2	2.46
17	حضرت حوا (ع)	1	1.23
18	حضرت مریم (ع)	1	1.23
19	حضرت یعقوب (ع)	1	1.23
20	حضرت ایوب (ع)	1	1.23
21	حضرت حسن (ع)	1	1.23
22	حضرت عباس (ع)	1	1.23
23	حضرت سجاد (ع)	1	1.23
24	حضرت باقر (ع)	1	1.23
25	حضرت صادق (ع)	1	1.23
26	حضرت کاظم (ع)	1	1.23
27	حضرت هادی (ع)	1	1.23

جدول اسامی و شخصیت های ملی و اسطوره ای در آثار نصرالله مردانی

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
1	رستم	8	26.66
2	آرش	4	13.33
3	كاوه	3	10
4	اسفندیار	2	6.66
5	سهراب	2	6.66
6	گیو	2	6.66
7	ضحاک	2	6.66
8	سیاوش	2	6.66
9	سام	1	3.33
10	اشکبوس	1	3.33
11	سودابه	1	3.33
12	شغاد	1	3.33
13	کیکائوس	1	3.33

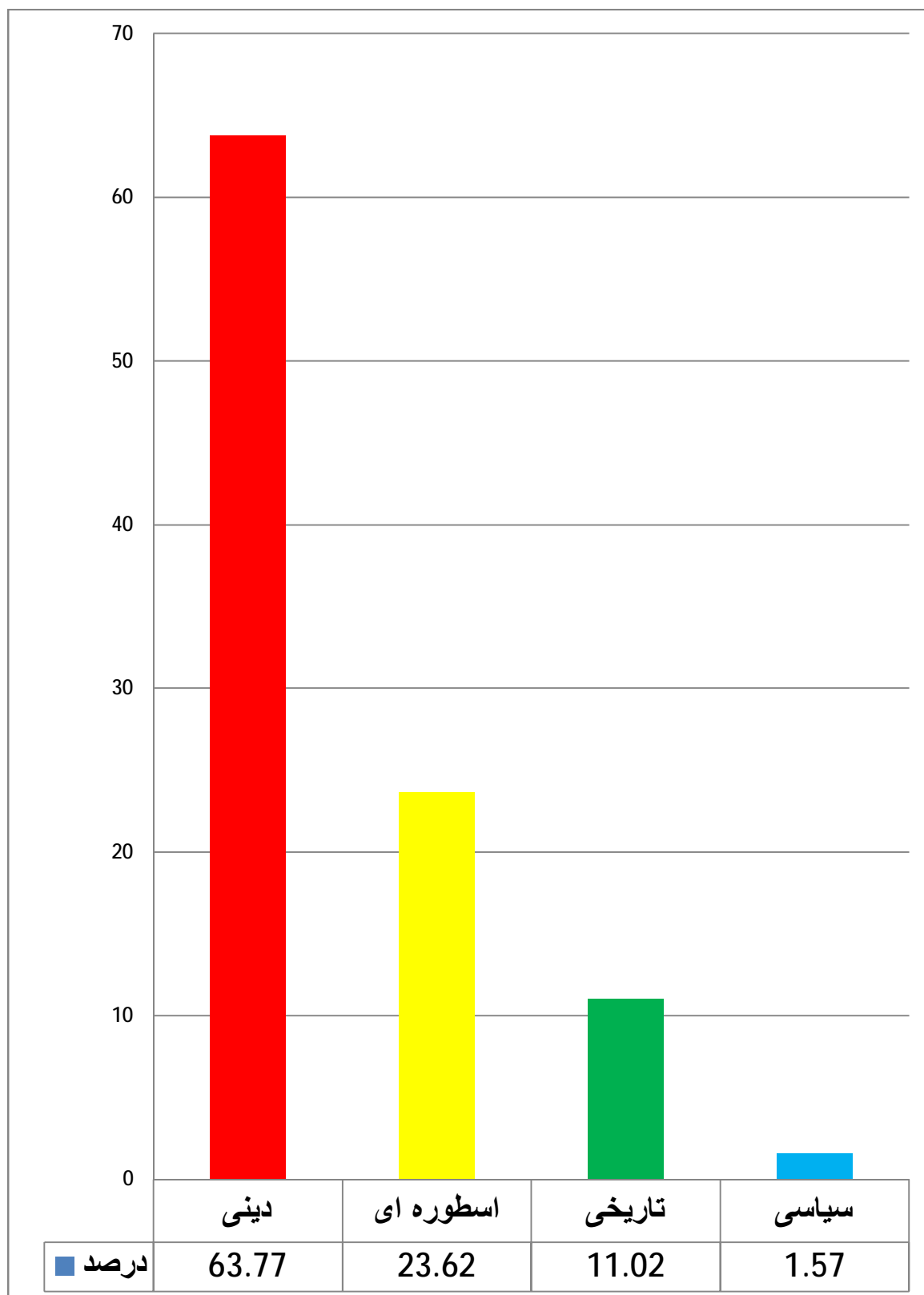
جدول اسامی و شخصیت های تاریخی در آثار نصرالله مردانی

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
14.28	2	تیمور	1
14.28	2	چنگیز	2
7.14	1	ابوذر	3
7.14	1	مطهری	4
7.14	1	شداد	5
7.14	1	حر	6
7.14	1	نمرود	7
7.14	1	هلاکو	8
7.14	1	عمر و عاص	9
7.14	1	بهشتی	10
7.14	1	نصرالله ایمانی	11
7.14	1	سعید مردانی	12

جدول اسامی و شخصیت های سیاسی در آثار نصرالله مردانی

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
50	1	میرزا کوچک خان جنگلی	1
50	1	طالقانی	2

نمودار شخصیت های بکار رفته در آثارنصرالله مردانی

فصل چهارم

شخصیت های

اشعار

علی معلّم دامغانی

زندگی نامه

علی معلم دامغانی در سال 1330 شمسی در شهر دامغان به دنیا آمد . در رشته های ادبیات فارسی ، حقوق و الهیات تجاری به دست آورد .

باحوزه ی هنری سازمان تبلیغات اسلامی و صدا و سیما همکاری کرد و مدیر کل مرکز موسیقی و آهنگهای انقلابی صدا و سیما شد .

در نخستین جشنواره بین المللی شعر فجر در سال 1385 از برگزیدگان بخش در «تصنیف و ترانه» بود ، اشعارش در قالبهای سنتی است و در بیشتر مطبوعات به چاپ رسیده است .

کتاب «رجعت سرخ ستاره» در سال 1360 به منتشر شد . (شریفی ، 1378 : 1329)

همچنین کتاب «مجلس حر بن یزید ریاحی» (1388) و کتاب «شرح شرحه ست صدا درباد» (1389) از این شاعر به چاپ رسیده است .

((علی معلم از نبوغ شعری خاصی برخوردار است و شعر او دارای جزالت و محکمی ویژه ای است.))

(اولیایی ، 1369:258)

علی معلم دامغانی به عنوان یکی دیگر از شاعران پس از انقلاب اسلامی انتخاب گردید. نکته‌ی قابل توجه در مورد این شاعر، فراوانی آثار و انواع شخصیت‌های به کار رفته در مجموعه اشعار وی می‌باشد.

2-4-1. اسامی و شخصیت‌ها دینی - مذهبی

2-1-4-2. نام و شخصیت حضرت موسی (ع)

نام حضرت موسی (ع) و زندگی ایشان به صورت گسترده‌ای در شعر علی معلم بازتاب دارد. علی معلم از شخصیت حضرت موسی (ع) تعاریف خاصی ارائه کرده است:

2-1-1-4-2. حضرت موسی (ع) بشارت دهنده‌ی ظهور پیامبر اکرم (ص):

که هان بشارت موسی روایت تبشیر هلا تلاوت رؤیا حلاوت تعبیر

(معلم دامغانی، 1360: 72)

2-1-1-4-2. حضرت موسی (ع) مظهر قامت بلند و زیبا :

برخاست در کف تیغ طرد و ترک و حاشا آن نوح موسی قامت یوسف تماشا

(همان: 150)

2-1-1-4-2. مقام پیامبر اکرم (ص) نسبت به حضرت موسی (ع) مقامی بالاتر و مهم‌تر است:

رتبه طوطی آینه نگر موسی داشت مصطفی آینه‌اش رتبه طاووسی داشت

(معلم دامغانی، 1379: 71)

2-1-4-2. نام و شخصیت حضرت علی (ع)

2-1-2-4-2. حضرت علی (ع) شخصیتی والا همت و دارای اراده‌ی الهی است:

احمد رحم‌آشنای وحیدر همت ای تو کنون دهخدای قریه امت

(معلم دامغانی، 1360: 78)

2-2-1-4-2. حضرت علی (ع) جانشین برحق و انتخاب شده‌ی پیامبر (ص) هستند:

روز غدیر احمد مرسل عصا فکند بر مرتضی فکند بر خیل مافکند (10)

(همان: 100)

3-2-1-4-2. خشم حضرت علی (ع) خشم خداوند است:

شبگیر ما در روز خیبر یاد بادا قهر خدا در خشم حیدر یاد بادا

(همان: 139)

4-2-1-4-2. حضرت علی (ع) ارزشمندترین گوهر الهی هستند:

یکی علی گهر آفرینش ازلی یکی معاویه خصم خدا و خصم علی

(معلم دامغانی، 1379: 96)

5-2-1-4-2. حضرت علی (ع) تنها همسر شایسته حضرت زهرا (ع) هستند:

کوثری، دخت پیغمبری تو کفو شیر خدا حیدری تو (11)

(معلم دامغانی، 1389: 94)

6-2-1-4-2. حضرت علی (ع) مظهر کرم، تنهایی و مردانگی:

دیده بگشا از کرم رنجور درد ستان علی بحر مروارید غم گنجور مردستان علی

(همان: 159)

3-1-4-2. نام و شخصیت پیامبر (ص)

1-3-1-4-2. پیامبر اکرم (ص): مظهر روشنایی و طلوع خوبی هاست:

همان نشاط طلوع ازدم دوباره صبح هلا ستاره احمد هلا ستاره صبح

(معلم دامغانی، 1360: 72)

2-3-1-4-2. پیامبر اکرم (ص) مظهر مهربانی و عطوفت:

احمد رحم آشنای و حیدر همت ای تو کنون دهخدایی قریه امت

(همان: 78)

3-3-1-4-2. پیامبر اکرم (ص) مروج یکتاپرستی و مخالف بت پرستی:

در گرمگاه نیستی در سوگ توحید عطر محمد در دماغ مکه پیچید (همان: 129)

4-3-1-4-2. پیامبر اکرم (ص): خاتم پیامبران الهی و مبلغ دین الهی:

عطر محمد عطر باغ انبیا بود عطر محمد عطر خون عطر خدا بود

(همان: 129)

2-4-1-3-5. پیامبر اکرم (ص) مظهر قیام الهی، پاکی و زیبایی:

آنکه سروش آمد که برخیز ای محمد ای خوب ای پاک ای دلاویز ای محمد

(همان: 133)

2-4-1-3-6. پیامبر اکرم (ص): پیامبر به معراج رفته:

مصطفایی جانب معراج راهی آی (12)

(معلم دامغانی، 1388: 28)

2-4-1-4. نام و شخصیت حضرت یوسف (ع)

معلم دامغانی ضمن اشاره به داستان حضرت یوسف (ع)، بیشتر بر زیبایی، دلبری و حُسن طلعت

حضرت یوسف (ع) اشاره خاصی می‌کند:

شبی به طلعتِ یوسف برآ ز غربت کنعان نهان ز دیده گرگان و زخمِ صحبت اخوان

(معلم دامغانی، 1360: 81)

قدحی ظاهر او ماه رخ دلبر یوسف دسته‌ها از دو جهت حلقه بر او دستِ تأسف

(همان: 96)

برخاست در کف تیغِ طرد و ترک و حاشا آن نوحِ موسی قامتِ یوسف تماشا

(همان: 150)

2-4-1-5. نام و شخصیت امام حسین (ع)

معلم دامغانی در اشعارش به واقعه عظیم کربلا اشاره دارد و به صورت گسترده از نام امام حسین (ع) استفاده می‌کند.

نگاه ویژه این شاعر به شخصیت امام حسین (ع) این‌گونه بازتاب دارد:

2-4-1-5-1. حضرت حسین (ع) شیر حق است:

چون شیر حق حسین علی میرطایفه چون زید فحل زید علی شیر طایفه (همان: 100)

2-4-1-5-2. امام حسین (ع) ادامه دهنده راه توحیدی حضرت ابراهیم (ع):

یکی حسین که میراث‌دار ابراهیم
یکی چنان‌که چه گویم یزید یا دژخیم
(معلم دامغانی، 1379: 96)

2-4-1-5-3. امام حسین (ع) ثارالله است:

آی‌آی این حسین است
این همان خون خدا
(معلم دامغانی، 1388: 29)

2-4-1-5-4. امام حسین (ع) جان پیامبر (ص) و فرزند شایسته امام علی (ع):

بگو جان پیامبر کیست می‌داند
بگو خون خدا فرزند حیدر کیست می‌داند⁽¹³⁾
(همان: 31)

2-4-1-6. نام و شخصیت حضرت نوح (ع)

داستان کشتی نوح و طوفان آن در شعر معلم دامغانی به صورت تلمیح کاربرد دارد:
مانا که در طوفان حریف نوح بودم
زان پیشتر در آسمان روح بودم
(معلم دامغانی، 1360: 105)
این قصه را بر عرش اعلی روح خوانده است
بر عرشه در طوفان دریا نوح خوانده است
(همان: 106)

اهل بیت پیامبر (ص) مثل کشتی نوح هستند:

دلا اهل بیت‌اند چون نوح کشتی
پناه نکویان به توفان زشتی⁽¹⁵⁾
(معلم دامغانی، 1389: 100)

2-4-1-7. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)

نفس قدسی و حیات‌بخش حضرت عیسی (ع) در شعر معلم بازتاب دارد که در قسمت به کارگیری نام
امام خمینی (ره) توضیح داده خواهد شد.

2-4-1-8. نام و شخصیت حضرت زهرا (س)

از نام ایشان به عنوان دختر نبوت، همسر ولایت و مادر امامت یاد شده است.
(معلم دامغانی، 1389: 94)، (معلم دامغانی، 1360: 136).

2-4-1-9. نام و شخصیت حضرت یعقوب (ع)

دیدار دوست هم‌چون روشنایی چشم حضرت یعقوب (ع) از بوی پیراهن حضرت یوسف (ع) است:

تازه می‌شود جانم از هوای دوست هم‌چو دیده‌ی یعقوب از نشاط پیراهن

(معلم دامغانی، 1360: 192)

2-4-1-10. نام و شخصیت امام خمینی (ره)

امام خمینی در دیدگاه معلم دامغانی شخصیتی کاملاً دینی محسوب می‌شود:

2-4-1-10-1. امام خمینی (ره) رهبری جهادی است:

یا خمینی عجب از شور جهادی که تو داری مُردم از رونق بازار کساد می‌کند که تو داری

(همان: 95)

2-4-1-10-2. نایب حضرت مهدی (ع) و ادامه دهنده راه خونین امام حسین (ع):

در جان عالم جوشش خون حسینی است اینک قیام قائم مهدی خمینی است

(همان: 136)

2-4-1-10-3. وارث خون حسین (ع) و فرزند امامت:

ای وارث خون حسین و خون یحیی میراث‌دار مرتضی دلبند زهرا

(همان: 136)

این پیر با اسیران در بلا بود با ما حسین آسا به دشت کربلا بود

(همان: 145)

2-4-1-10-4. امام خمینی (ره) عیسی نفس است:

در دهر مجو طیب درد آگاه ز عیسی نفسان سوای روح‌الله (معلم دامغانی، 1379: 92)

2-4-1-11. نام و شخصیت حضرت ابراهیم (ع)

شخصیت توحیدی حضرت ابراهیم (ع) و زندگی تاریخی ایشان در شعر معلم بازتاب دارد:

یکی حسین که میراث‌دار ابراهیم یکی چنان‌که چه گویم یزید یا دژخیم

(همان: 96)

2-4-1-12. نام و شخصیت حضرت یحیی (ع)

از نام این پیامبر الهی به نیکی یاد شده است. (معلم دامغانی، 1360: 121)

2-4-1-13. نام و شخصیت حضرت زینب (س) (معلم دامغانی، 1389: 164)

از نام ایشان به عنوان دختر حضرت علی (ع) و حضرت زهرا (س) به نیکی و بزرگی یاد شده است.

2-4-1-14. نام و شخصیت حضرت هاجر (ع)

معلم دامغانی از نام حضرت هاجر (ع) در کنار سارا و حضرت ابراهیم (ع) به عنوان تلمیح قرآنی استفاده کرده است.

هاجر فراز قله غمناک ایستاده بر صخره ابراهیم چالاک ایستاده

(معلم دامغانی، 1360: 108)

2-4-1-15. نام و شخصیت حضرت لوط (ع) و حضرت خضر (ع) (همان: 28)

2-4-1-16. نام و شخصیت حضرت اسحاق (ع) و حضرت سلیمان (ع) (همان: 30)

نام‌های بودا، قایل، هاییل، زلیخا، سارا، اشعیا، یوشع، حضرت اسماعیل، داوود، حوا، حضرت مهدی (عج)، حضرت یونس (ع)، امام حسن (ع)، دانیال (ع) و هارون براساس تفکرات دینی علی معلم دامغانی مورد استفاده قرار گرفته است.

2-4-2. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای

2-4-2.1. نام و شخصیت رستم

2-4-2-1.1. تهمن نجات‌بخش کیکاوس‌هاست:

خوان هشتم که شنیدید به راه افتاده است تهمن کیست که کاوس به چاه افتاده‌ست
(معلم دامغانی، 1379: 74)

برای رستن کاوس از ظلمت یلی چون تهمن باید
(معلم دامغانی، 1389: 31)

2-4-2-1.2. رستم از پستی می‌گریزد و به دنبال آزادی است:

رها چون رستم دستان زوهم پستی و پستان (همان: 109)

2-4-2-2. نام شخصیت کیکاوس (همان: 31)

2-4-2-3. نام و شخصیت گیو (معلم دامغانی، 1389: 97، 74، 115)

2-4-2-4. نام و شخصیت سیاوش (معلم دامغانی، 1360: 182، 206)

2-4-2-5. نام و شخصیت کاوه و فریدون بعنوان برتری فریدون:

ما اگر کاوه هم بشیم مارو زمونه می‌زنه باید فریدون باشه که شاخ دیو و بشکنه
(همان: 42)

2-4-2-6. نام شخصیت ضحاک

سایه ضحاک و دجال است نه مرده ست نه (همان: 56)

2-4-2-7. به کارگیری نام‌های ایرانی: آرش و گردآفرید بعنوان ایرانیان آزاده:

مردم آزاده ایران زمین از آرش و گردآفرید و آریو برزن پارسا و پارسی مفهوم و مصداق‌اند
(همان: 79)

2-4-2-8. به کار رفتن نام‌های گرشاسب و جاماسب:

علی معلم دامغانی در ستایش شهید مرتضی مطهری می‌گوید:

ای خفتن گرشاسب تو بیداری جاماسب تو

(همان: 73)

2-4-3. اسامی و شخصیت‌های تاریخی

2-4-3-1. نام و شخصیت سلمان فارسی

سلمان فارسی مظهر پارسایی و مردانگی:

بیدار شو ای پارسای پارسای سلمان از بستر سبز سلیمانی و جمشیدی

(همان: 50)

کشور سلمان و پاکان مسلمان عرصه‌ی مردی‌ست

(همان: 79)

2-4-3-2. نام و شخصیت حربن یزید ریاحی

نام و شخصیت حربن یزید ریاحی و ارتباط این شخصیت با واقعه‌ی کربلا و برخوردش با امام حسین (ع) در کتاب مجلس حربن یزید ریاحی بازتاب گسترده‌ای دارد.

2-4-3-3. نام و شخصیت سعدبن ابی وقاص

نام این شخصیت تاریخی هم در جریان واقعه کربلای حسینی بازتاب منفی دارد. (معلم دامغانی، 1388: 24)

2-4-3-4. نام و شخصیت دکتر علی شریعتی

سیه‌پوش که رسم شریعتی با ماست سیه‌پوش که خصم شریعتی با ماست
یکی به جلوه طاغوت روسیه ننگین یکی به خون نجیب شریعتی رنگین

(معلم دامغانی، 1379: 96)

2-4-3-5. نام و شخصیت حضرت حمزه (ع)

حضرت حمزه (ع) در نگاه علی معلم مظهر بلندپروازی و شجاعت است:

بانگ از جماعت خاست که اکنون حمزه آمد شاهین کوه و شیر هامون حمزه آمد

(معلم دامغانی، 1360: 132)

2-4-3-6. نام و شخصیت ابوجهل (معلم دامغانی، 1379: 95)

2-4-3-7. نام و شخصیت شهید مرتضی مطهری

شخصیت شهید مطهری در نگاه علی معلم مظهر و نشانه راستی و مقاومت است:

گشتند مرتضی سپر آفتاب را در خون زدند آینه انقلاب را (معلم دامغانی، 1389: 139)

2-4-3-8. نام و شخصیت شمر

نام شمر در کتاب مجلس حربن یزید ریاحی به عنوان دشمن سرسخت امام حسین (ع) به کار رفته است.

2-4-3-9. نام و شخصیت زیدبن علی :

چون شیر حق حسین علی میرطایفه چون ید فحل زید علی شیر طایفه

(معلم دامغانی، 1360: 100)

2-4-3-10. نام و شخصیت کوروش و دارا به عنوان مسکین :

از کوروش و دارای مسکین باج بردند محنت به ما ماند و تخت و باج بردند

(همان: 148)

نام‌های فرعون، نمرود، معاویه، یزید، دجال، بنی‌امیه، بلال، اویس قرنی، یاسر، سمیه، عمار، مقداد، میثم، مالک اشتر، شریح هانی، اسکندر، محمد جهان‌آرا، صیاد شیرازی، مرحوم طالقانی و براساس تفکرات قرآنی و انقلابی علی معلم دامغانی مورد استفاده قرار گرفته است.

2-4-4. اسامی و شخصیت‌های سیاسی

کاربرد اسامی سیاسی: شیمون پرز [1923م.زنده] [شارون 1928 م. زنده]، از رهبران رژیم اسرائیل، نرودا (1904-1973 م.)، شاعر انقلابی شیلی، لورکا (1898-1936 م.)، شاعر و نویسنده اسپانیایی،

بشنو از قول سمویل بشنو از یوشع و هارون مرگ محتوم یهوده - فتنه شمیسون و شارون

(معلم دامغانی، 1389: 26)

نرودا در تبعید خون سرخ لورکا شعری با نیچه دیدنی با کافکا

(همان: 117)

نتیجه گیری فصل چهارم

1. علی معلم دامغانی بر منابع قرآنی و تاریخی تسلط کامل دارد. وی به ادیان الهی علاقه نشان می‌دهد و برای بیان منظور خود از انواع شخصیت‌های دینی (اسلامی، یهودی، مسیحی و زردشتی) استفاده می‌کند.
2. دین اسلام و مذهب شیعه برای وی جایگاه ویژه‌ای دارد.
3. شاعر به دنبال گسترش فرهنگ علوی و حسینی در شعرش می‌باشد.
4. شخصیت امام خمینی (ره) برای شاعر یک شخصیت دینی محسوب شده است.
5. اسامی ملی و اسطوره‌ای که بیانگر فرهنگ ایرانی هستند مورد توجه شاعر قرار گرفته است.
6. شاعر مفاهیم اسطوره‌ای را در خدمت شخصیت‌های انقلابی قرار می‌دهد.
7. شاعر از انواع شخصیت‌های تاریخی (اسلامی، ایرانی و غیرایرانی برای بیان اندیشه‌های خود استفاده کرده است.
8. وی از شخصیت‌های تاریخی چون اسکندر و دارا به بزرگی یاد نکرده است و برعکس شخصیت‌های تاریخ اسلام برایش بسیار قابل احترام و با ارزش هستند.
9. علی معلم در زمینه سیاسی هم بیشتر به شخصیت سیاسی غیرایرانی پرداخته است.
10. در مجموع براساس انواع شخصیت‌های به کار رفته در آثار علی معلم باید وی را شاعری دینی و مذهبی دانست که به این نوع شعر علاقه فراوان دارد.

جدول اسامی و شخصیت های دینی در آثار علی معلم دامغانی

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
۱	حضرت موسی (ع)	۳۲	۱۳.۶۱
۲	حضرت علی (ع)	۲۷	۱۱.۴۸
۳	حضرت احمد (ع)	۲۵	۱۰.۶۳
۴	حضرت یوسف (ع)	۲۳	۹.۷۸
۵	حضرت حسین (ع)	۱۷	۷.۲۳
۶	حضرت نوح (ع)	۱۰	۴.۲۵
۷	حضرت عیسی (ع)	۹	۳.۸۲
۸	حضرت زهرا (ع)	۹	۳.۸۲
۹	امام خمینی (ره)	۸	۳.۴۰
۱۰	حضرت یعقوب (ع)	۸	۳.۴۰
۱۱	حضرت ابراهیم (ع)	۷	۲.۹۷
۱۲	حضرت یحیی (ع)	۵	۲.۱۲
۱۳	حضرت آدم (ع)	۵	۲.۱۲
۱۴	حضرت زینب (ع)	۵	۲.۱۲
۱۵	حضرت هاجر (ع)	۴	۱.۷۰
۱۶	حضرت لوط (ع)	۴	۱.۷۰
۱۷	حضرت خضر (ع)	۴	۱.۷۰
۱۸	حضرت سلیمان (ع)	۳	۱.۲۷
۱۹	حضرت اسحاق (ع)	۳	۱.۲۷
۲۰	بودا	۲	۰.۸۵
۲۱	حضرت سارا (ع)	۲	۰.۸۵
۲۲	حضرت اسماعیل (ع)	۲	۰.۸۵
۲۳	حضرت داوود (ع)	۲	۰.۸۵
۲۴	قابیل	۲	۰.۸۵
۲۵	حضرت هابیل (ع)	۲	۰.۸۵
۲۶	زلیخا (ع)	۲	۰.۸۵
۲۷	حضرت حوا (ع)	۲	۰.۸۵
۲۸	حضرت یوشع (ع)	۲	۰.۸۵
۲۹	حضرت اشعیا (ع)	۲	۰.۸۵
۳۰	حضرت مهدی (ع)	۲	۰.۸۵
۳۱	حضرت شعیب (ع)	۱	۰.۴۲
۳۲	حضرت یونس (ع)	۱	۰.۴۲
۳۳	حضرت دانیال (ع)	۱	۰.۴۲
۳۴	حضرت هارون (ع)	۱	۰.۴۲
۳۵	حضرت حسن (ع)	۱	۰.۴۲

جدول اسامی و شخصیت های تاریخی در آثار علی معلم دامغانی

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
۱	سلمان فارسی	۱۹	۲۳.۴۵
۲	حر	۱۲	۱۴.۸۱
۳	سعد بن ابی وقاص	۵	۶.۱۷
۴	حمزه	۵	۶.۱۷
۵	شریعتی	۴	۴.۹۳
۶	شمر	۳	۳.۷۰
۷	ابوجهل	۳	۳.۷۰
۸	مطهری	۳	۳.۷۰
۹	زید بن علی	۲	۲.۴۹
۱۰	صهیب	۲	۲.۴۹
۱۱	بلال	۱	۱.۲۳
۱۲	اویس قرنی	۱	۱.۲۳
۱۳	بنی امیه	۱	۱.۲۳
۱۴	یاسر	۱	۱.۲۳
۱۵	سمیه	۱	۱.۲۳
۱۶	عمار	۱	۱.۲۳
۱۷	مقداد	۱	۱.۲۳
۱۸	میثم	۱	۱.۲۳
۱۹	مالک اشتر	۱	۱.۲۳
۲۰	کورش	۱	۱.۲۳
۲۱	دارا	۱	۱.۲۳
۲۲	فرعون	۱	۱.۲۳
۲۳	نمرود	۱	۱.۲۳
۲۴	معاویه	۱	۱.۲۳
۲۵	یزید	۱	۱.۲۳
۲۶	شریح هانی	۱	۱.۲۳
۲۷	اسکندر	۱	۱.۲۳
۲۸	دجال	۱	۱.۲۳
۲۹	جهان آرا	۱	۱.۲۳
۳۰	نیچه	۱	۱.۲۳
۳۱	صادق هدایت	۱	۱.۲۳
۳۲	طالقانی	۱	۱.۲۳
۳۳	صیاد شیرازی	۱	۱.۲۳

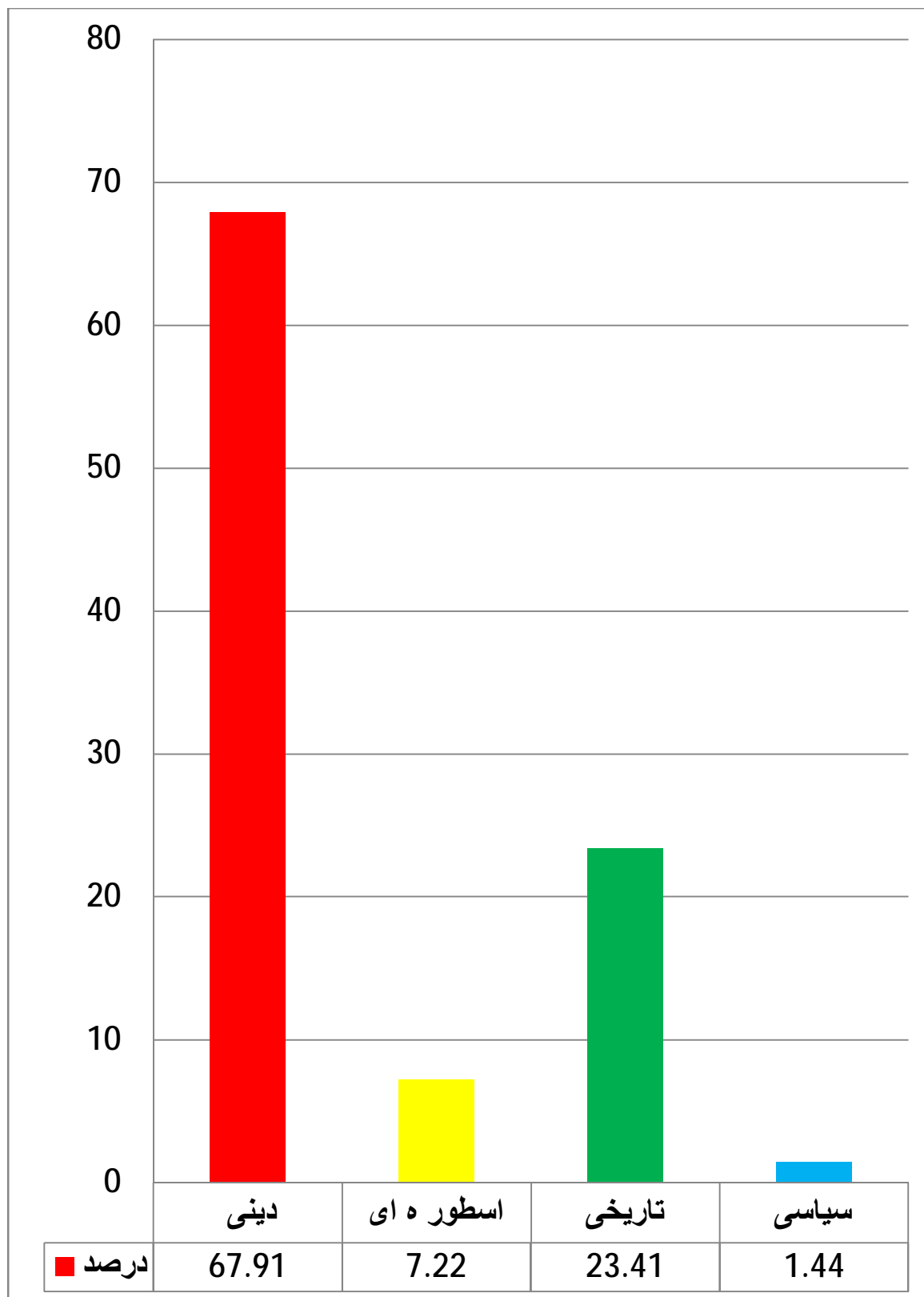
جدول اسامی و شخصیت های ملی و اسطوره ای در آثار علی معلم دامغانی

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
40	10	رستم	1
12	3	کاووس	2
12	3	گیو	3
8	2	سیاوش	4
4	1	کاوه	5
4	1	فریدون	6
4	1	ضحاک	7
4	1	گرشاسب	8
4	1	جاماسب	9
4	1	آرش	10
4	1	گردآفرید	11

جدول اسامی و شخصیت های سیاسی در آثار علی معلم دامغانی

درصد	فراوانی مطلق	نام اشخاص	ردیف
40	2	شارون	1
20	1	شیمون پرز	2
20	1	نرودا	3
20	1	لورکا	4

نمودار شخصیت های بکار رفته در آثار علی معلم دامغانی

فصل پنجم

شخصیت های اشعار

علی موسوی

گرمارودی

زندگی نامه

سید علی موسوی گرمارودی در سال 1320 به دنیا آمد. پدرش از علما بود و وی را با آموزنده های دینی آشنا کرد. علوم دینی را در قم و مشهد فرا گرفت.

در واقع پانزده خرداد 1342 حضور فعال داشت. در سال 1348 برنده بخش شعر نو مسابقه «شعر بهشت» مجله یغما شد. در سال 1352 زندانی شد. بعد از آزادی از زندان در سال 1356 فعالیت های فرهنگی خود را آغاز کرد.

از سال 1360 تا 1378 ضمن اخذ درجه ی دکتری در زبان و ادبیات فارسی مدتی رایزن فرهنگی در تاجیکستان شد. در سال 1385 به عنوان «چهره ی ماندگار» در بخش شعر معرفی گردید. شعر او رویکردی مذهبی دارد. شعرش زبانی سالم و زنده دارد.

آثار موسوی گرمارودی عبارتند از: «عبور» (1349)، «سرودرگبار» (1357)، «در سایه سار نخل ولایت» (1357)، «در فصل مردن سرخ» (1358)، «چمن لاله» (1363)، «خط خون» (1363)، «دستچین» (1368)، «ماکجا آن خوب، آن زیبا کجا» (1372)، «باران اخم» (1373)، «صدای سبز» (1383).

(شریفی، 1387: 1363)

آثار دیگری نیز از وی به چاپ رسیده است: «آغازروشنایی آینه» (1388)، «گوشواره عرش» (1388)، «برآشفتن گیسوی تاک» (1389)، «خواب ارغوانی» (1389)، «سفر به فطرت گلستگ» (1389).

آخرین شاعری که به عنوان شاعر پس از انقلاب اسلامی، آثارش مورد بررسی قرار گرفت علی موسوی گرمارودی بود. آثار فراوان این شاعر منبع مناسبی است که می‌تواند فرضیه‌های این پژوهش را بیشتر اثبات کند.

2-5-1. اسامی و شخصیت‌های دینی - مذهبی

2-1-5-1. نام و شخصیت حضرت علی (ع)

موسوی گرمارودی در مجموع آثار خود از نام، شخصیت، رفتار و کردار حضرت علی (ع) به دفعات زیاد استفاده کرده است. در بررسی انجام شده، نوع نگاه و دریافت شاعر از شخصیت حضرت علی (ع) به صورت خلاصه بیان می‌شود:

2-1-1-5-2. حضرت علی (ع) مظهر روشنایی و پاکی:

علی را دشمن جز تیرگی نیست
در این عرصه امید چیرگی نیست
(موسوی گرمارودی، 1372: 10)

علی را دشمنی یکسر تباهی ست
سیاهی در سیاهی در سیاهی ست
(همان: 10)

2-1-1-5-2. حضرت علی (ع) زیبا صفت است و شخصیتی عظیم دارد:

علی گل وین جهان چون شبنم اوست
خدا داند که دریا یک نم اوست
(همان: 11)

2-1-1-5-2. هستی عاشق و دوست‌دار حضرت علی (ع):

دل هر ذره از مهر علی پُر
جهان چون یک صدف، مهر علی دُر
(همان: 11)

2-1-1-5-2. روح و شخصیت علی (ع) قابل شناسایی نیست:

کجا داند کسی روح علی چیست
که می‌داند علی چون و علی کیست
(همان: 11)

2-1-1-5-2. حق‌جویان، حقیقت را در وجود علی (ع) یافته‌اند:

تو می‌دانی در این سینه چه غوغاست
علی جویی ما حق جوی ماست (همان: 11)

2-5-1-1-6. قلب انسان‌ها ظرفیت پذیرش عشق علی (ع) را ندارند:

دلم از انفجار عشق، خونست
علی جان، مه‌رت از ظرفم فزون است
(همان: 11)

2-5-1-1-7. حضرت علی (ع) بشری ناشناخته است:

راستی، آیا علی از جنس ماست
در شگفتم، عمق این دریا کجاست؟
(همان: 23)

در وصف تو یا علی فلک مانده به راه
از اشک رخ تو آبرو یافته چاه
(همان: 28)

2-5-1-1-8. حضرت علی (ع) جانشین برحق پیامبر (ص) و جان ایشان:

جان همه قربان تو ای جان محمد
ای باخته سر در هم چوگان محمد
(همان: 38)

2-5-1-1-9. حضرت علی (ع) مظهر شجاعت و دل‌آوری:

ز پشت هم‌چو علی هم‌چو او برآید زانک
زشیر، شیر برآید همی و شیرآوران
(موسوی گرمارودی (ت)، 1389: 64)

2-5-1-2. نام و شخصیت پیامبر اکرم (ص)

پیامبر اکرم (ص) مظهر و نشانه‌ی دوستی و وحدت:

محمد ابتدای آشنایی‌ست
از این آغاز پایان جدایی‌ست
(موسوی گرمارودی (ب)، 1388: 97)

2-5-1-1-2. شخصیت پیامبر (ص) از شخصیت حضرت مسیح (ع) والاتر است:

مسیح مردگان را زنده می‌کرد
محمد زنده را تابنده می‌کرد
(همان: 99)

2-5-1-1-3. پیامبر اکرم (ص) مظهر زندگی و جان‌بخشی:

محمد زندگی‌بخش روان‌هاست
محمد زنده‌ساز جان‌هاست (همان: 99)

2-5-1-3. نام و شخصیت حضرت فاطمه (س)

2-5-1-3-1. حضرت فاطمه (س) مظهر صفا و زیبایی:

چو چشمه‌ای که ز عمق صفا بجوش آید گلی است فاطمه کز ژرفای جان روید
(موسوی گرمارودی (ب)، 1389: 14)

2-5-1-3-2. حضرت فاطمه (س) اولین نور خلقت و برترین موجود خداوند:

ای فاطمه ای نور نخستین خدا ای روی تو آیینه آیین خدا
تو برتری از عالم و آدم چو پدر با شوی و دو فرزند به تعیین خدا
(همان: 136)

2-5-1-4. نام و شخصیت حضرت موسی (ع)

2-5-1-4-1. تشبیه سینه‌خیز رفتن رزمندگان به حرکت عصای معجزه‌آسای حضرت موسی (ع):

رزمنده‌ی زمینی چون می‌خزی به سینه سنگر به سنگر
همچون عصای اژدری موسی اعجاز می‌کنی (16)
(موسوی گرمارودی (ب)، 1363: 70)

2-5-1-4-2. عزم و ارده مانند عصای حضرت موسی کار ساز است:

عزم خود را عصای موسا کرد سحر فرعونیان هویدا کرد
(موسوی گرمارودی (ب)، 1389: 23)

2-5-1-5. نام و شخصیت حضرت یوسف (ع)

2-5-1-5-1. حضرت یوسف (ع) مظهر مظلوم واقع شدن و تنهایی:

تا مصر بلا چون روی ای یوسف تنها همراه مبر هیچ‌یک از این اخوان را
(موسوی گرمارودی (آ)، 1363: 164)
احساس یوسف تنها را دارم آن هنگام که برادران

اورا

به پایین می‌فرستادند (همان: 115)

2-5-1-5-2. حضرت یوسف (ع) مظهر زیبایی:

به چشم تیره توان دید روی یوسف را
اگر که همره آن بوی پیرهن باشد
(موسوی گرمارودی (آ)، 1389: 97)

2-5-1-5-3. تشبیه حضرت علی اکبر (ع) به حضرت یوسف (ع):

در سوی خصم جنگی از تیغ و نیزه تیز
وز سوی دوست، یوسفی از مصر می‌رسید
(موسوی گرمارودی (آ)، 1388: 114)

2-5-1-5-4. تشبیه بازگشت آزادگان به کشور به انتظار حضرت یعقوب (ع) در دیدار یوسف (ع):

چشم به ره ماند یعقوب وطن را بازگوی
دیده‌ات روشن که یوسف‌های دوران آمدند
(موسوی گرمارودی، (ت) 1389: 219)

2-5-1-6. نام و شخصیت امام حسین (ع)

امام حسین (ع) مظهر حق‌طلبی و مبارزه با پلیدی:

هرچه در سوی تو حسینی شد
و دیگر سو یزیدی
(موسوی گرمارودی (ب)، 1363: 140)

این حسین سیرت و حق ماجراست
هدهد بیک سلیمان و سباست
(موسوی گرمارودی (ب)، 1388: 235)

2-5-1-7. نام و شخصیت حضرت مهدی (ع)

2-5-1-7-1. حضرت مهدی (عج): بقیه‌الله و همگان منتظر ظهور ایشان:

آن امام حیّ غایب مهدی آل علی
کافرینش را نظر بر چهره آن مه منظر است
(موسوی گرمارودی (ت)، 1389: 19)

2-5-1-7-2. حضرت مهدی (ع) عدالت‌گستر و فتنه برانداز:

بگو به مهدی دین‌پرورت که باز آید
که تا جهان برهداز شراره‌های فتن
(همان: 66)

2-5-1-8. نام و شخصیت حضرت زینب (س)

2-5-1-8-1. حضرت زینب (س) مظهر نجابت و عفاف:

مستوره‌ی پاک پرده‌ی شب ای پرده کائنات، زینب

(موسوی گرمارودی، (آ) 1363: 151)

2-5-1-8-2. حضرت زینب (س) مظهر پایداری و زیبایی:

زینب چو کوه صولت و چون مه جمال داشت یک بیشه شیر بود که روح غزال داشت

(موسوی گرمارودی، (آ) 1388: 115)

2-5-1-9. نام و شخصیت حضرت عباس (ع)

حضرت عباس (ع) مظهر عشق ورزی به خداوند و امامان معصوم (ع):

عشق با عباس می‌یابد وجود کربلا خود عاشق عباس بود

(همان: 222)

2-5-1-10. حضرت آدم (ع) (موسوی گرمارودی (ب)، 1363: 115، 78)

2-5-1-11. نام حضرت هابیل

هابیل و هابیلیان تاریخ مظهر پاکی و راستی:

ما از تبار پاک هابیل زمانیم امروز می‌جنگیم تا فردا بمانیم

(موسوی گرمارودی (آ) ، 1363: 145)

2-5-1-12. نام و شخصیت حضرت ابراهیم (ع)

حق‌طلبان در آتش نمی‌سوزند:

یکروز آتش بود نمرودی برافروخت می‌خواست ابراهیم سوزد خویشتن سوخت

(همان: 146)

2-5-13-1. نام و شخصیت حضرت نوح (ع)

کشتی نوح، کشتی سعادت است:

کاش فرزند نوح
تا من امروز این قدر

در کشتی جایی می داشت
با بدان نمی نشستم

(همان: 79)

کشتی ما را ز طوفان بلا باکی نبود
نوح را با خویشان همراه و رهبر داشتیم

(موسوی گرمارودی (آ)، 1389: 87)

2-5-14-1. نام و شخصیت حضرت عیسی (ع)

حضرت عیسی (ع) مظهر حیات بخشی:

مسیحا مردگان را زنده می کرد
محمد زنده را تابنده می کرد

(موسوی گرمارودی (ب)، 1388: 99)

2-5-15-1. نام و شخصیت حضرت سلیمان (ع) (موسوی گرمارودی (ب)، 1363: 44)

2-5-16-1. نام و شخصیت حضرت قاسم بن الحسن (ع)

حضرت قاسم (ع) عاشق شهادت در راه حق و الگویی برای جوانان:

وین خود برای نسل جوان یک پیام بود
قاسم ز شوق وصل سر از پا نمی شناخت

(همان: 113)

2-5-17-1. نام و شخصیت امام خمینی (ره)

2-5-17-1-1. امام خمینی (ره) نمونه بارز رهبری آگاه:

ره به منزل زین غمان هرگز نمی بردیم ما
گر که بود این کاروان را جز خمینی راهبر

(موسوی گرمارودی (پ)، 1389: 13)

2-5-17-1-2. امام خمینی (ره) فرزند پاک پیامبر (ص):

می ستایم نک تو را ای سبط پاک مصطفی
تا مگر خرسند گردانم بدان پیغامبر

(همان: 64)

2-5-18-1. نام و شخصیت حضرت یحیی (ع)

گاه از پیری افتاده زیای

همچو یحیی برآوری دل‌بند

(موسوی گرمارودی (آ)، 1363: 19)

نام و شخصیت قابیل، یعقوب (ع)، امام حسن (ع)، امام رضا (ع) و حضرت حوا (ع)، یحیی (ع)، مریم (ع)، داوود (ع)، اسماعیل (ع)، حضرت هادی (ع) و حضرت امام حسن عسگری (ع) براساس تفکر قرآنی و مذهبی موسوی گرمارودی در اشعارش نمود مثبت داشت.

2-5-2. اسامی و شخصیت‌های ملی و اسطوره‌ای

2-5-2-1. نام و شخصیت رستم

رستم مظهر شکوه و پهلوانی :

گویی که از سیاوش و رستم خدای وی زیبایی و شکوه در او با هم آفرید *

(موسوی گرمارودی (آ)، 1388: 14)

* شعر در توصیف حضرت علی اکبر (ع) سروده شده است.

رستم این هر دو میدان گر همی جویی زمن گویمت نام کسی را کویلی گندآور است

(موسوی گرمارودی (ت)، 1389: 18)

2-5-2-2. نام و شخصیت سیاوش

وا نهادند این سیه خرگاه با کاووس ها آن سیاوشان بزم زابلستان چون شدند

(همان: 59)

2-5-2-3. نام و شخصیت زال

2-5-2-3-1. ذهن فردوسی، خالق و آفریننده رستم دستان است، نه زال زر:

نه رستم بود زاده زال زر تویی ای سخن گستر او را پدر

(موسوی گرمارودی (ب)، 1389: 11)

2-5-2-3-2. تشبیه آبشار نیاگارا به گیسوان زال زر:

چون گیسوان زال زری نغز و سیم فام اما به از زری به بهاء در عیار هم

(همان: 9)

موسوی گرمارودی شخصیت‌های ملی و اسطوره ای مانند گودرز، گیو، سام، توس، افراسیاب، اشکبوس را زاده ذهن سخن گستر فردوسی می‌داند و از فردوسی به نیکی و بزرگی یاد می‌کند:

چه گودرز و گیو و چه سام و چه توس
چه افراسیاب و چه یل اشکبوس
همه هرچه زین آب و از این گلند
همان زاد و رود تو دریا دلند

(موسوی گرمارودی (ب)، 1389: 13)

2-5-3. اسامی و شخصیت‌های تاریخی

2-5-3-1. نام و شخصیت فرعون

2-5-3-1-1. فرعون مظهر غرور و تکبر:

در قلزم غرور به غرقابه در فکند
فرعون را که بود خداوند بحر و بر

(موسوی گرمارودی (آ)، 1363: 56)

2-5-3-1-2. حق پیروز و باطل رفتنی است:

روز دیگر فرعون با موسی درآویخت
حق در هلاکش آب دریا را برانگیخت
(همان: 146)

کدام یک ماندنی‌تر است
نیل یا فرعون

(موسوی گرمارودی (ب)، 1363: 72)

2-5-3-2. نام حلیمه (موسوی گرمارودی (ب)، 1388: 85)

2-5-3-3. نام و شخصیت نمرود

نمرود از نظر موسوی گرمارودی مظهر خودبینی می‌باشد:

نمرود را که باد به بینی فکنده بود
آن باد را به نیش پشه کردار ازو بدر!

(موسوی گرمارودی (آ)، 1363: 56)

2-5-3-4. نام و شخصیت یزید

یزید مظهر دروغ‌گویی و پلیدی:

یزید کلمه نبود
دروغ بود
زالویی دُرشت

که اکسیژن هوا را می‌مکید

(موسوی گرمارودی (ب)، 1363: 144)

2-3-5-5. نام و شخصیت مسلم بن عقیل (ع)

حضرت مسلم بن عقیل (ع) مظهر حق طلبی و عشق به امام حسین (ع) :

کار مسلم از سیاوشان جداست
راه حق از راه ترکستان جداست
عقل را در کار مسلم راه نیست
ور بگویم عشق هم بیراه نیست
(همان: 236)

2-3-5-6. نام و شخصیت ابولهب

ابولهب مظهر مبارزه با حق و حقیقت:

امروز شمشیر پیمبر در کف ماست
پیکار ما با مشرکان با بولهب هاست
آن که تو را کشت ننگ بولهبی برد
نام تو برجاست هم چو نام پیمبر
(موسوی گرمارودی (آ)، 1363: 145)
(موسوی گرمارودی (پ)، 1389: 100)

2-3-5-7. نام و شخصیت حُر

حربن یزید ریاحی مظهر انسان پشیمان و توبه کننده:

حُر شرم می کند که به مولا نظر کند
یا از کنار خیمه زینب گذر کند
(موسوی گرمارودی (آ)، 1388: 107)

2-3-5-8. نام و شخصیت قنبر

شخصیت قنبر به عنوان یار صدیق امام علی (ع) و دوست دار اهل بیت بیان شده است:

در عشق از صور به معانی نرفته ایم
در مهر کار میثم و قنبر نکرده ایم (همان: 125)
نام های مأمون، چنگیز و آمنه براساس رفتار تاریخی آنان در شعر موسوی گرمارودی بازتاب داشت.
استفاده از نام شهیدان به منظور ذکر فضایل و قهرمانی آنان :

2-3-5-9. نام و شخصیت شهید برقی

ای وای من کجا شد عبدالله
آن یار پار و همره پیراری * (موسوی (آ)، 1363: 35)

* شعر در فراق شهید سید عبدالله برقی قمی سروده شده است که در سال 1361 به شهادت رسید.

2-5-3-10. نام و شخصیت شهید ماشالله استاد مرتضی معروف به استاد :

استاد عشق و عارف روشن ضمیر ما سردار جانشکار و سترگ و دلیر بود

(موسوی گرمارودی (پ) ، (71:1389)

2-5-3-11. نام و شخصیت سید احمد عابدی نیشابوری (1331-1363 ه.ش)

شهید از دید گاه شاعر واصل الهی محسوب می شود :

زان میان هرگاه گوید نام پاک عابدی از سر خاکش صبا بوی خدا می آورد

(همان:74)

نام‌های محمود غزنوی، هولاکو، دعبل خزایی، شیخ مفید، شهید اندرزگو، شهید مطهری و شهید

صدوقی براساس رفتار مثبت و منفی آنان در شعر موسوی گرمارودی بازتاب داشت.

2-5-4. اسامی و شخصیت‌های سیاسی

2-4-5-1. نام و شخصیت صدام حسین (1937-2006 م.)

هرگز نه بستیزد چنین با شهر صدام این جنگ کفر صدام است و اسلام

(موسوی، (آ) (145:1363)

2-4-5-2. نام و شخصیت مدرس و میرزا کوچک خان :

باز به پاخیز ای مدرس و بنگر حال ستم را ببین و حال ستمگر

(موسوی، (100:1389)

در چار فصل جنگل جاری است میرزا کوچک‌خان

(همان:129)

2-4-5-3. نام و شخصیت سلیمان خاطر (1961-1986 م.):

آل سلیمان خاطر و دل ما عشق را برگزید در سینا

(موسوی (ب) ، (22:1389)

شعر در بزرگداشت شهید سلیمان خاطر سروده شده است که به عنوان یک مبارز حق طلب در راه

مبارز با صهونیست‌ها به شهادت رسیده است.

2-4-5-4. نام و شخصیت دیک گریگوری :

ستاره‌ای از آسمان اسلام در چشمان مسیحی تو می‌درخشد

هماره باش مشکن دیک! * (موسوی، (ب) 1363: 30)

* دیک گریگوری بعد از انقلاب اسلامی به ایران آمد و به نفع مواضع برحق امت مسلمان و بر ضد ستم‌های امریکا چند ماه روزه گرفت.

نتیجه گیری فصل پنجم

1. موسوی گرمارودی در مجموع به شخصیت‌ها و اسامی دینی توجه خاصی دارد. این شخصیت‌ها از انواع ادیان الهی (اسلام، یهودیت و مسیحیت) انتخاب شده‌اند.
2. در میان ادیان الهی، اسلام و در میان مذاهب و فرق اسلام، مذهب تشیع بیشترین بازتاب را در شعر این شاعر دارد.
3. شاعر به معرفی و توسعه فرهنگ علوی و حسینی در شعرش بسیار اهمیت می‌دهد و وقایع مختلف را به صورت جزئی بیان می‌سازد.
4. ذکر فضایل امامان شیعه، شعری را به شعر آیینی تبدیل کرده است.
5. شخصیت امام خمینی (ره) در نگاه شاعر یک شخصیت دینی محسوب می‌شود.
6. شخصیت‌های تاریخی (اسلامی - ایران و غیرایرانی) در شعر این شاعر بازتاب دارد. البته شخصیت‌هایی که مربوط به تاریخ اسلام و نیز تاریخ انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی می‌شوند، نمود و بازتاب بیشتری دارد.

7. موسوی گرمارودی شخصیت‌های ملی و اسطوره‌ای را با نگاه مثبت در شعرش ذکر کرده است. اما وقتی وی این شخصیت‌های ملی و اسطوره‌ای ملی را با شخصیت‌های دینی و مذهبی مقایسه می‌کند، برتری و عظمت را به شخصیت‌های دینی می‌دهد (برتری حضرت علی اکبر (ع) نسبت به سیاوش) به عبارتی اسطوره‌ها در خدمت اسوه‌های دینی قرار دارند.

8. شخصیت‌های سیاسی به کار رفته در شعر موسوی یا نماد ظلم و ستم هستند یا مبارزانی که با حاکمان ظلم و زورگویی در مبارزه هستند.

9. نکته نهایی آن که، موسوی گرمارودی شاعری است که از فرهنگ دینی بسیار یاد می‌کند و هدفش گسترش این فرهنگ است.

10. یکی از دلایل مهمی که شاعران پس از انقلاب اسلامی به شعر آیینی و اسلامی روی آورده‌اند را می‌توان ایجاد فضای مکتبی‌ای دانست که در پرتو انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی به وجود آمده است و اثبات این مدعا در شعر موسوی گرمارودی به وضوح قابل مشاهده است.

جدول اسامی و شخصیت های دینی در آثار علی موسوی گرمارودی

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
۱	حضرت علی (ع)	۴۸	۳۲.۴۳
۲	پیامبر اکرم(ص)	۱۶	۱۰.۸۱
۳	حضرت فاطمه (ع)	۸	۵.۴۰
۴	حضرت یوسف (ع)	۷	۴.۷۲
۵	حضرت موسی (ع)	۷	۴.۷۲
۶	حضرت حسین (ع)	۶	۴
۷	حضرت مهدی (ع)	۵	۳.۳۷
۸	حضرت عباس (ع)	۴	۲.۷۰
۹	حضرت زینب (ع)	۴	۲.۷۰
۱۰	حضرت آدم (ع)	۳	۲
۱۱	حضرت هابیل (ع)	۳	۲
۱۲	حضرت ابراهیم (ع)	۳	۲
۱۳	حضرت نوح (ع)	۳	۲
۱۴	حضرت سلیمان (ع)	۳	۲
۱۵	حضرت عیسی (ع)	۳	۲
۱۶	قابیل	۲	۱.۳۵
۱۷	حضرت یعقوب (ع)	۲	۱.۳۵
۱۸	حضرت حسن (ع)	۲	۱.۳۵
۱۹	حضرت قاسم (ع)	۲	۱.۳۵
۲۰	حضرت رضا (ع)	۲	۱.۳۵
۲۱	امام خمینی (ره)	۲	۱.۳۵
۲۲	حضرت حوا (ع)	۱	۰.۶۷
۲۳	حضرت خضر (ع)	۱	۰.۶۷
۲۴	حضرت اسماعیل (ع)	۱	۰.۶۷
۲۵	حضرت یحیی (ع)	۱	۰.۶۷
۲۶	حضرت داوود (ع)	۱	۰.۶۷
۲۷	حضرت مریم (ع)	۱	۰.۶۷
۲۸	حضرت علی اکبر (ع)	۱	۰.۶۷
۲۹	حضرت باقر (ع)	۱	۰.۶۷
۳۰	حضرت صادق (ع)	۱	۰.۶۷
۳۱	حضرت معصومه (ع)	۱	۰.۶۷
۳۲	حضرت جواد (ع)	۱	۰.۶۷
۳۳	حضرت هادی (ع)	۱	۰.۶۷
۳۴	حضرت حسن عسگری (ع)	۱	۰.۶۷

جدول اسامی و شخصیت های تاریخی در آثار علی موسوی گرمارودی

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
۱	فرعون	۶	۱۱.۷۶
۲	حلیمه	۵	۹.۸۰
۳	نمرود	۴	۷.۸۴
۴	شمر	۳	۵.۸۸
۵	یزید	۳	۵.۸۸
۶	مسلم	۳	۵.۸۸
۷	ابولهب	۲	۳.۹۲
۸	آمنه	۲	۳.۹۲
۹	قنبر	۲	۳.۹۲
۱۰	حر	۲	۳.۹۲
۱۱	مامون	۲	۳.۹۲
۱۲	چنگیز	۲	۳.۹۲
۱۳	ابرهه	۱	۱.۹۶
۱۴	میثم	۱	۱.۹۶
۱۵	حبیب بن مظاهر	۱	۱.۹۶
۱۶	دعبل خزایی	۱	۱.۹۶
۱۷	محمود غزنوی	۱	۱.۹۶
۱۸	هلاکو	۱	۱.۹۶
۱۹	تیمور	۱	۱.۹۶
۲۰	شیخ مفید	۱	۱.۹۶
۲۱	اندرزگو	۱	۱.۹۶
۲۲	عبدالله برقی	۱	۱.۹۶
۲۳	شهید استاد	۱	۱.۹۶
۲۴	صدوقی	۱	۱.۹۶
۲۵	مطهری	۱	۱.۹۶
۲۶	عابدی	۱	۱.۹۶
۲۷	دجال	۱	۱.۹۶

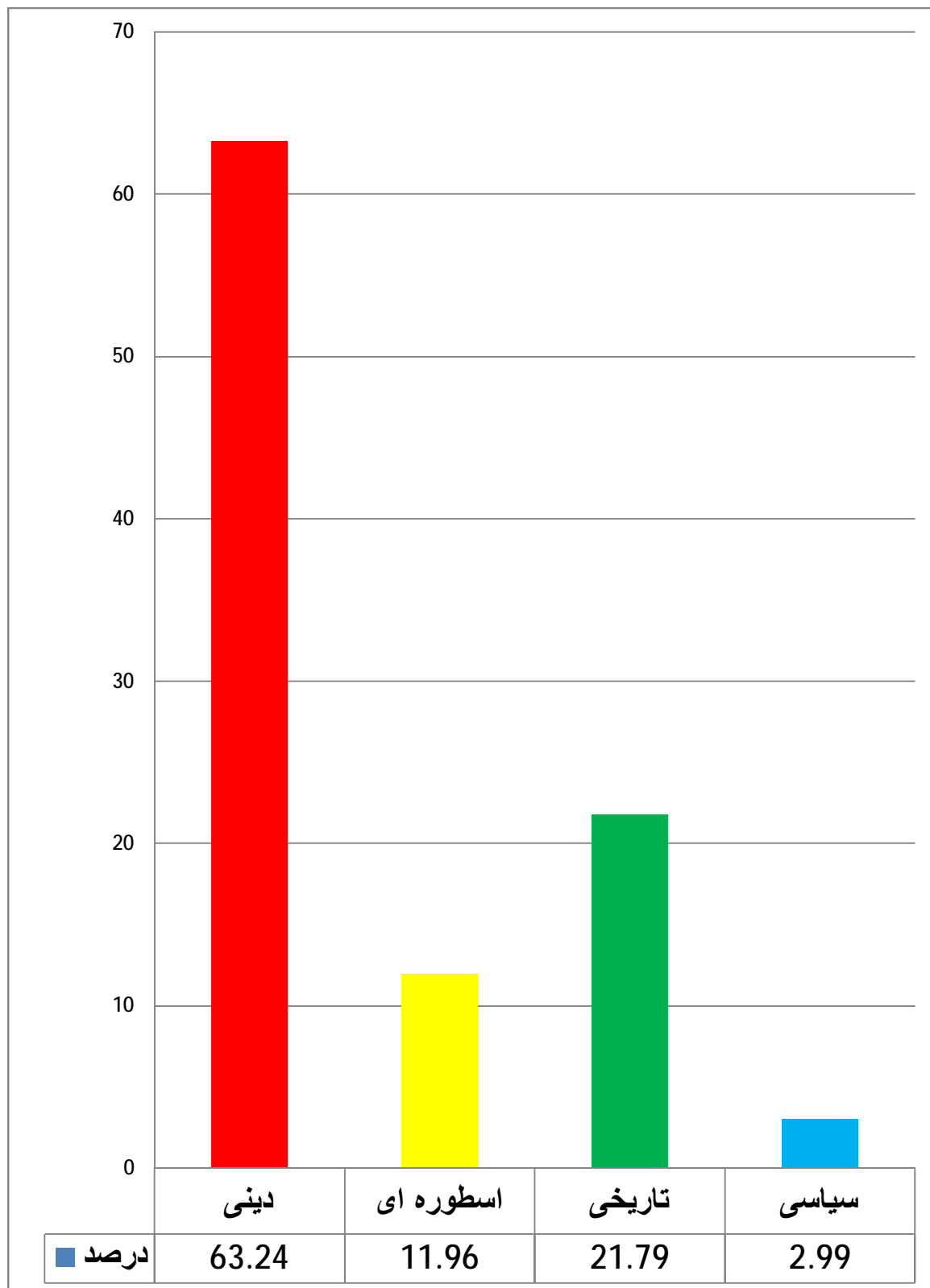
جدول اسامی و شخصیت های ملی و اسطوره ای در آثار علی موسوی گرمارودی

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
۱	رستم	۸	۲۸.۵۷
۲	سیاوش	۶	۲۱.۴۲
۳	زال	۳	۱۰.۷۱
۴	سهراب	۲	۷.۱۴
۵	گیو	۲	۷.۱۴
۶	افراسیاب	۲	۷.۱۴
۷	گودرز	۱	۳.۵۷
۸	سام	۱	۳.۵۷
۹	توس	۱	۳.۵۷
۱۰	اشکبوس	۱	۳.۵۷
۱۱	کاووس	۱	۳.۵۷

جدول اسامی و شخصیت های سیاسی در آثار علی موسوی گرمارودی

ردیف	نام اشخاص	فراوانی مطلق	درصد
۱	صدام	۳	۴۲
۲	دیک	۱	۱۴.۲۸
۳	سلیمان خاطر	۱	۱۴.۲۸
۴	مدرس	۱	۱۴.۲۸
۵	میرزا کوچک خان	۱	۱۴.۲۸

نمودار شخصیت های بکار رفته در آثار علی موسوی گرمارودی

بخش سوم

1. بررسی شباهت ها و تفاوت

ها در شیوه ی استفاده ی

شاعران از شخصیت ها

2. نتیجه گیری

فصل اوّل

بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌ها در شیوه‌ی استفاده از شخصیت‌ها توسط ده شاعر

شخصیت‌های دینی، اسطوره‌ای، تاریخی و سیاسی در آثار ده شاعر پیش و پس از انقلاب اسلامی نمود و بازتاب گسترده‌ای دارد. هر شاعری براساس نوع اندیشه و تفکر خاص خود از این شخصیت‌ها از جوانب مختلف بهره می‌برد. در یک نگاه کلی به این نتیجه می‌رسیم که تعدادی از شاعران از شخصیت‌های مختلف، استفاده مشابه و مشترکی می‌کنند و تعدادی دیگر نگاه متفاوتی دارند و استفاده متفاوتی می‌کنند. در این فصل مجدداً به سراغ آثار ده شاعر منتخب این پژوهش می‌رویم و براساس شیوه‌ی استفاده شاعران از شخصیت‌ها به بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های نگاه و دریافت شاعران از شخصیت‌ها می‌پردازیم.

در این قسمت از پژوهش صرفاً به بررسی شخصیت‌هایی که نامشان در مجموعه آثار تعدادی از این شاعران (حداقل دو نفر) به صورت مشابه یا متفاوت به کار رفته است خواهیم پرداخت.

شیوه بررسی هم به این صورت خواهد بود که ابتدا براساس نمودار شخصیت‌ها، (دینی، اسطوره‌ای، تاریخی و سیاسی) نام افرادی که به صورت مشترک در آثار تعدادی از شاعران منعکس شده است را انتخاب می‌کنیم و استفاده‌های مشابه و متفاوت شاعران را با ذکر مثال تحلیل می‌کنیم. برای انسجام کار ابتدا شاعران قبل از انقلاب و سپس شاعران پس از انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

3-1-1. اسامی شخصیت‌های دینی - مذهبی

3-1-1-1. نام و شخصیت حضرت علی (ع)

شخصیت علی (ع) در شعر شاعران پیش از انقلاب در آثار نیمایوشیج، مهدی اخوان ثالث بازتاب دارد و

احمد شاملو، نادر نادرپور و سیاوش کسرایی استفاده‌ای از نام و شخصیت علی (ع) نکرده‌اند.

در شعر نیما و اخوان شخصیت علی^(ع) بازتاب مشترک و مشابهی دارد که به عنوان مثال، نمونه‌هایی از آثار این دو شاعر ارائه می‌شود:

علی^(ع) و ولایت ایشان برای هر دو شاعر مایه افتخار عنوان شده است:

من بگسلم از تو با جفای تو ولیک
از مهر علی دلم نخواهد گسست
(یوشیج، 1371: 530)

نه از گفت فردوسی طوسی است
که از اعتقاد علی دوستی است
(اخوان ثالث، 1318: 134)

در شعر شاعران پس از انقلاب نام و شخصیت علی^(ع) در آثار سید حسن حسینی، نصرالله مردانی، علی معلم و علی موسوی گرمارودی بازتاب گسترده‌ای دارد و در یک جمع‌بندی و نگاه کلی این نتیجه حاصل می‌شود که این شاعران به صورت مشترک از نام و شخصیت علی^(ع) استفاده‌های مشابهی کرده‌اند که نمونه‌هایی را ذکر می‌کنیم.

علی^(ع) مظهر شجاعت، کرم و حق‌جویی:

از نعره ما گوش فلک کر باید
در دل ما زهره حیدر باید
(حسینی، 1363: 158)

اگر جهان همه دشمن شود ظفر یابیم
به عرصه‌ای که بود تیغ مرتضی با ما
(مردانی، 1360: 44)

دیده بگشا از کرم رنجور دردستان علی
بحر مروارید غم گنجور مردستان علی
(معلم دامغانی، 1389: 159)

تو می‌دانی در این سینه چه غوغاست
علی جویی ما حق جویی ماست
(موسوی گرمارودی، 1372: 11)

3-1-1-2. نام و شخصیت حضرت عیسی^(ع)

شخصیت و نام حضرت عیسی^(ع) در شعر نیما، شاملو، اخوان و کسرایی به کار رفته است.

در میان این شاعران، نیما و اخوان نگاه مشابه و مشترکی به این پیامبر الهی دارند:

* حضرت عیسی (ع) مظهر زندگی بخشی و حیات واقعی با نفس قدسی:

عافیت بخشی و عیسوی نفسی زنده گردان مرده‌وار کسی

(یوشیج، 1371: 196)

روی حسن و خوی حسین و دم عیسی دارم همه را، طفل دبستان توأم

(اخوان ثالث، 1375: 199)

در شعر شاعران پس از انقلاب هم شخصیت عیسی (ع) با همین نگاه بازتاب دارد:

خروار خروار خواندیم اما تمام عمر در انتظار یک دم عیسی وار ماندیم

(امین پور، 1388: 153)

عیسی چو رسید خلق مسرور شدند تا زد نفسی رها از آن گور شدند

(حسینی، 1363: 113)

در دهر مجو طبیب درد آگاه ز عیسی نفسان سوای روح الله

(معلم دامغانی، 1360: 192)

مسیحا مردگان را زنده می‌کرد محمد زنده را تابنده می‌کرد

(موسوی گرمارودی (ب)، 1388: 99)

در توضیحات ارایه شده صرفاً به برداشت‌های مشابه شاعران از نام عیسی (ع) اشاره شد، در ادامه باید گفت که در میان شاعران مورد بحث، تعدادی از این شاعران برداشت‌های متفاوت دیگری از نام و شخصیت عیسی (ع) داشته‌اند که اشاره می‌کنیم:

احمد شاملو به لحاظ تفکرات خاص سیاسی خود، گاه از شخصیت‌های دینی استفاده‌ی سیاسی می‌کند:

حضرت عیسی (ع) مظهر به صلیب کشیده شدن و رنج کشیدن است نه، داشتن نفس قدسی:

فریاد برداشتم: شد آن زمان که بر مسیح مصلوب خویش به مویه می‌نشیند

که اکنون هر زن مریمی است و هر مریم را عیسایی بر صلیب است

(شاملو، 1380: 582)

همین نگاه در شعر کسرابی به چشم می‌خورد:

در طالع من طفل بی‌پیوند آوردن در سرنوشتم بر صلیب خویش افتاد (کسرابی، 1384: 148)

3-1-1-3. نام و شخصیت حضرت مریم (س)

نام این شخصیت در آثار شاملو و کسرائی به کار رفته است. شخصیت حضرت مریم (س) در نظر شاملو به عنوان مادر عیسیٰ مصلوب مطرح است:

و تاج سرفراز صلیب چنان پرکار است

که مریم سوگوار

عیسای مطلوب‌اش را باز نمی‌شناسد

(شاملو، 1380: 393)

در شعر کسرائی هم حضرت مریم (ع) همین جایگاه را دارد:

من مریمم با خصلت عیسی با من نیاز زادن و زندگی دادن

(کسرائی، 1384: 148)

نام حضرت مریم (س) در آثار شاعران پس از انقلاب اسلامی هم به کار رفته است. حسینی، مردانی و موسوی گرمارودی از این نام به صورت مشابه استفاده کرده اند:

3-1-1-4. نام و شخصیت بودا

نام بودا در شعر احمد شاملو و علی دامغانی بازتاب مشترک سرزندگی و شورانگیزی دارد:

و بودا را با فریادهای شوق و شور و هلهله‌ها

تا به لباس مقدس درآید

(شاملو، 1380: 536)

ای خفتن گرشاسب تو بیداری جاماسب تو

بودای شورانگیز تو*

(معلم دامغانی، 1389: 73)

* شعر علی معلم برای شهید مطهری سروده شده است.

3-1-1-5. نام و شخصیت هاییل و قابیل

نام این شخصیت‌ها در شعر شاملو، قیصر امین‌پور، مردانی، معلم و موسوی گرمارودی کاربرد دارد. در مجموعه شعر این شاعران، این دو شخصیت تعریف مشابهی دارد. هاییل مظهر و نماد مظلومیت و قابیل نماد خونریزی و برادرکشی است:

تو بی‌خیالی و بی‌خبری و قابیل برادر خون تو
راه را بر تو می‌بندد از چار جانب
به خون تو

(شاملو، 1380: 640)

از بی‌شمار نام شهیدانت	هاییل را که نام نخستین بود
من هاییل‌م شهید خشم قابیل	(امین‌پور، 1388: 264)
یکی به هیأت هابلیان رهرو خوش	دنیایی از اندیشه‌های پاک دارم
(مردانی، 1370: 31)	
ما از تبار پاک هاییل زمانیم	امروز می‌جنگیم تا فردا بمانیم
(موسوی گرمارودی (آ)، 1363: 145)	

3-1-1-6. نام و شخصیت حضرت نوح (ع)

نام حضرت نوح (ع) در شعر شاملو، امین‌پور و علی معلم بازتاب مشابه دارد.

کشتی نوح (ع) مظهر آرامش، نجات و رهایی است:

اما کدامین جزیره، کدامین جزیره نوح من ای ناخدای من
(شاملو، 1380: 598)

ای تو لنگرگاه تسکین دلم ساحل من کشتی من نوح من
(امین‌پور، 1388: 43)

دلا اهل بیت‌اند چون نوح کشتی پناه نکویان به توفان زشتی (معلم دامغانی، 1389: 100)

در شعر اخوان، عمر طولانی حضرت نوح مدّ نظر است:

با داغ و با پیاله خون جگر بساز
گر عمر خضر و نوح نشد عیش لاله بس
(اخوان ثالث، 1368: 287)

3-1-1-7. نام و شخصیت حضرت خضر (ع)

نام حضرت خضر (ع) در شعر شاملو، اخوان، نادرپور، امین پور و معلم بعنوان مظهر سرزندگی، داشتن عمر طولانی و مرشد راه کاربرد دارد:

خضروارت به هر قدم سبزینه‌ی چمنی به خاک می‌گسترده
(شاملو، 1380: 716)

من همان اسکندر سرگشته‌ام
خضر ره کو چشمه حیوان کجاست
(اخوان ثالث، 1368: 144)

چشمه پنهان گشت و ما در تیرگی حیران شدیم
خضر باید تا نشان از رستگاران آورد
(نادرپور، 1381: 645)

کو عمر خضر رو طلب مرگ سرخ کن
کاین شیوه جاودانه‌ترین طرز بودن است
(امین پور، 1388: 395)

موسی به ارض قدس مدیان درآمد
خضر عاقبت بر چشمه حیوان درآمد
(معلم دامغانی، 1360: 123)

3-1-1-8. نام و شخصیت حضرت موسی (ع)

نام و شخصیت حضرت موسی (ع) با نگاه مثبت و مشابه در شعر اخوان، قیصر امین پور، حسینی، معلم و موسوی گرمارودی به کار رفته است. نگاه عمومی و کلی این شاعران مشابه و هم‌سو است ولی هر کدام از آنها از زاویه‌ای خاص به زندگی و شخصیت حضرت موسی (ع) نگریسته‌اند:

یا همه سحر محض، سحر چستان
به کلیم پیامبر ببرم؟
(اخوان ثالث، 1375: 189)

تا نور تو تاییده به طور کلماتم
موسای تکلم شده‌ام در خودم امشب
(امین پور، 1388: 56)

موسی ید بیضا زبغل کرد برون

گوساله پرستان زمان کور شدند

(حسینی، 1363:113)

آستین‌ها چو نیام است و ید بیضا تیغ

در شب تیه شود معجزه موسا تیغ

(معلم دامغانی، 1379:81)

عزم خود را عصای موسای کرد

سحر فرعونیان هویدا کرد

(موسوی گرمارودی (ب)، 1389:23)

از قناری نغمه داوود می‌آری برون

از کف موسی بیندازی عصا در کوه طور

(موسوی گرمارودی (ت)، 1389:166)

در ابیات مذکور شاعران به صفت کلیم‌اللهی و معجزات متعدد حضرت موسی (ع) اشاره می‌کنند.

3-1-1-9. نام و شخصیت پیامبر اکرم (ص)

نام و شخصیت پیامبر اکرم (ص) با نگاه مثبت و با عظمت در شعر اخوان ثالث،

کسرایبی، حسینی، معلم دامغانی و موسوی گرمارودی بازتاب دارد، در نگاه این شاعران

پیامبر اسلام (ص) مظهر قداست، ظلم‌ستیزی و حق‌طلبی معرفی می‌شود:

پیرزن به پیر و پیغمبر قسم می‌خورد (اخوان ثالث، 1374:174)

و آن‌که علی سرّ وی است و سرود

آن‌که فرستد به محمد درود

(اخوان ثالث، 1375:251)

هرگز به ظلم و جور نمی‌ماند استوار

والا پیامدار محمد گفتی که یک دیار

(کسرایبی، 1384:516)

عطر محمد در دماغ مکه پیچید

در گرمگاه نیستی در سوگ توحید

(معلم دامغانی، 1360:129)

رفتند به ره ابوذر و عمار خوش است

آنجا که رسد بانگ محمد بر گوش

(حسینی، 1363:154)

ای خوب ای پاک ای دلاویز ای محمد

آنگه سروش آمد که برخیز ای محمد

(همان:133)

محمد زندگی بخش روان هاست

محمد زنده ساز جان جان هاست

(موسوی گرمارودی (ب)، 1388: 99)

امروز شمشیر پیمبر در کف ماست

پیکار ما با مشرکان با بولهب هاست

(موسوی گرمارودی (آ)، 1363: 145)

3-1-1-10. نام و شخصیت امام رضا (ع)

نام امام رضا (ع) در شعر اخوان ثالث، مردانی و موسوی گرمارودی بازتاب دارد. در میان این سه شاعر نگاه و دریافت مردانی و موسوی گرمارودی با عظمت بیشتری به چشم می خورد و شعرشان جنبه آتینی و تقدس پیدا می کند

آن گلستان رضا وین خانه طمع یزید

از کجا یارب نگه کن در کجا افتاده ام

(اخوان ثالث، 1375: 116)

سرزد ز آسمان یقین کوکب رضا

این مژده بر شکسته حصاران خجسته باد

(مردانی، 1364: 20)

میلاذ مهر هشتم دین حجت خدا

بر پیر پرخروش جماران خجسته باد

(همان: 20)

نه نیز هیچ صلت خواهیم از کف تو چنانک

بخواست دعبل از هشتمین امام کفن

(موسوی گرمارودی (ت)، 1389: 67)

3-1-1-11. نام و شخصیت حضرت سلیمان (ع)

در شعر نادرپور و مردانی به شخصیت حضرت سلیمان به صورت مشابه به موضوع در ارتباط بودن این پیامبر الهی با موجودات مختلف و تسلط بر دیوان و هم چنین به نگین انگشتر حضرت سلیمان (ع) اشاره می شود:

یا سلیمانی شدم برگرده ی آن دیو درگاهی

پر کشیدم از کران تا بیکران با او

(نادرپور، 1381: 618)

حشتمی بودش از سلیمان بیش

در نگین داشت نقشی از معبود

(مردانی، 1381: 19)

دگر سلاح تو ای دیو کور کاری نیست

کنون به دست سلیمان ماست خاتم خون (مردانی، 1374: 48)

3-1-1-12. نام و شخصیت حضرت داوود (ع)

در شعر اخوان و موسوی گرمارودی نگاه مشابهی به حضرت داوود دیده می‌شود.

این دو شاعر به لحن و صدای زیبای حضرت داوود (ع) توجه دارند:

یا چنین من چه لحن زی داوود یا نکیسای نامور ببرم

(اخوان، 1375: 189)

از قناری نغمه داوود می‌آری برون از کف موسی بیندازی عصا در کوه طور

(موسوی گرمارودی، (ت) 1389: 166)

3-1-1-13. نام و شخصیت امام حسن (ع)

در شعر معلم دامغانی و موسوی گرمارودی از امام حسن (ع) به نیکی یاد می‌شود:

سیر حسن در وادی هجرت چه دانند آنان‌که از افسانه جز حیرت ندانند

(معلم دامغانی، 1360: 1351)

صدای عشق برآمد ز کائنات امروز که هان بنوش و بنوشان به یار روی حسن

(موسوی گرمارودی، (ت) 1389: 63)

3-1-1-14. نام و شخصیت امام حسین (ع)

شخصیت ویژه و الهی امام حسین (ع) در شعر شاعران پیش و بعد از انقلاب اسلامی مورد توجه قرار

گرفته است. اخوان و کسرایی به صورت مختصر و محدود به واقعه‌ی کربلا اشاره می‌کند.

کربلایی! به کربلای حسین عطش اینک چو شمر شد جلا

(اخوان ثالث، 1368: 76)

به کربلای تو آدمم حسین با تو آدمم بدان مهلک

(کسرایی، 1384: 427)

که معبر ملتی است

این نگاه مختصر و گذرا در گذر از انقلاب اسلامی به نگاهی عمیق و ماندگار تبدیل می‌شود. نگاه شاعرانی چون حسینی، مردانی، معلم دامغانی و موسوی گرمارودی به شخصیت امام حسین (ع) یک نگاه محدود و ساده نیست. نگاه آنان به امام حسین (ع) نگاه به فرهنگ حسینی است.

فرهنگی که با خون آبیاری شده است، فرهنگی که در مقابل زور و ظلم می‌ستیزد. فرهنگی که حق‌طلب و توحید محور است، فرهنگی که با پلیدی و ریاکاری بیعت نمی‌کند. در تفکر حسینی، ذلت و خواری جایگاهی ندارد و هرچه هست، مقاومت و شهادت‌طلبی است:

گر بر ستم قرون برآشت حسین
بیداری ما خواست به خون خفت حسین
(حسینی، 1363: 102)

رفتند حسینیان و گلگون کفنان
هشدار در این عرصه یزیدی نشوی
(همان: 151)

ای پرچم ارغوانی خون حسین
بر بام جهان در اهتزازت بینم
(همان: 163)

به سر خاک تو ای پیرو آیین حسین
با نسیم سحری لاله توحید دمید
(مردانی، 1364: 158)

راه ما راه حسین است که با تیشه‌ی خون
همه بت‌های زمین در شب روشن شکنیم
(مردانی، 1374: 24)

یکی حسین که میراث‌دار ابراهیم
یکی چنان‌که چه گویم یزید یا دژخیم
(معلم دامغانی، 1379: 96)

بگو در دولت بوزینگان در سال‌های بعد
حسین بن علی

فرزند زهرا را

به ظلم و جور خواهند کشت

(معلم دامغانی، 1388: 25)

این حسینی سیرت و حق ماجراست
هدهد پیک سلیمان و سباست
(موسوی گرمارودی (ب)، 1388: 235)

3-1-1-15. نام و شخصیت حضرت عباس (ع)

نام حضرت عباس (ع) در شعر اخوان با نگاه مددطلبی و در شعر مردانی و حسینی و موسوی، مظهر عاشقی، سقایی و وفاداری بازتاب دارد:

بر جای چنگ و نای و نی هو یا ابالفضل
یا ناله جانسوز مسکینان، فقیران
(اخوان ثالث، 1372: 57)

بشتاب برادر دلیرم بشتاب
عباس تویی، تازه فراتی دریاب
چون بود شهید عشق در کرب و بلا
لب تشنه لبیک نه لب تشنه آب
(حسینی، 1363: 104)

کنار شط خون دستی و مشکی پاره می گوید
که عباس دلاور از برادر سر نمی تابد.
(مردانی، 1376: 184)

عشق با عباس می یابد و جود
کربلا خود عاشق عباس بود
(موسوی گرمارودی (ب)، 1388: 222)

3-1-1-16. نام و شخصیت امام صادق (ع)

نام و شخصیت حضرت صادق (ع) در شعر اخوان ثالث، مردانی و موسوی گرمارودی با نگاهی متفاوت بازتاب دارد. اخوان ثالث صرفاً ایشان را به عنوان پدر امام کاظم (ع) معرفی می کند و هیچ نگاه با عظمت و مقدسی به این امام معصوم (ع) ندارد:

حضرت موسای کاظم، جانشین حضرت صادق

این دعا از اوست با تأثیر صد لشکر

(اخوان ثالث، 1374: 175)

اما شخصیت امام صادق (ع) در شعر مردانی به عنوان نور الهی و در شعر موسوی گرمارودی به عنوان عامل شفاعت در آخرت مطرح است:

نور صادق کجا شود خاموش
از دم گرد باد یلدایی

تو مرا امام صادق منت این گدای عاشق
به توأم امید واثق که شفیع مهربانی

(مردانی، 1381: 16)

(موسوی گرمارودی، (ب) 1388: 247)

3-1-1-17. نام و شخصیت امام موسی کاظم (ع)

نام این امام معصوم در شعر اخوان و مردانی به کار رفته است. دیدگاه دو شاعر کاملاً با هم تفاوت دارد. نگاه اخوان دارای تقدس و عظمت نیست و به کنایه و ریشخند و تمسخر نزدیک می‌شود. اما نگاه مردانی نگاهی کاملاً مقدس و با عظمت است و به صفت برجسته‌ی کظم غیظ امام موسی کاظم (ع) اشاره دارد:

حضرت موسی بن جعفر هم گویند این دعا از اوست
سال‌های آزگاری که در زندان هارون بود
چند سالی این دعا را خواند
عاقبت هم گوشه‌ی زندان هارون مُرد.

(اخوان ثالث، 1374: 176)

آمد از طور شوق چون موسی
کاظم غیظ در شکیبایی

(مردانی، 1381: 16)

3-1-1-18. نام و شخصیت زلیخا

نام زلیخا در شعر اخوان و معلم براساس برداشت قرآنی، استفاده شده است:

هزاران بار برگردانده‌ام روی تو از یوسف‌وار
زلیخا گونه دست از پشت در پیراهنم هستی

عشوه زلیخا را صبر کن دلا چندی
یوسف عزیز من قدر خویشتن مشکن

(اخوان، 1368: 466)

(معلم دامغانی، 1360: 232)

3-1-1-19. نام و شخصیت حضرت یوسف (ع) در شعر امین پور، حسینی، معلم دامغانی و موسوی

گرمارودی با برداشت‌هایی زیر بازتاب دارد:

الف: زیبایی حضرت یوسف (ع)

ای حُسن یوسف دکمه پیراهن تو دل می‌شکوفد گل به گل از دامن تو

(امین پور، 1388: 35)

شب‌ی به طلعت یوسف برآ زغربت کنعان نهان زدیده گرگان و زخم صحبت اخوان

(معلم، 1360: 81)

برخاست در کف تیغ طرد و ترک و حاشا آن نوح موسی قامت یوسف

(همان: 150)

به چشم دیده تیره توان دید روی یوسف را اگر که هم‌ره آن بوی پیره‌ن باشد

(موسوی گرمارودی (ت)، 1389: 97)

ب: خیانت برادران :

از مکر نابردار هستی به چاه مرگ یوسف خلاصه خیمه و خرگاه می‌زند

(حسینی، 1388: 122)

بوی خون یوسف گل پیره‌ن بوی آن پیر کنعان می‌دهی

(مردانی، 1370: 15)

احساس یوسف را دارم

آن هنگام که برادران او را

به پایین می‌فرستاند (17)

(موسوی گرمارودی (ب)، 1363: 115)

3-1-1-20. نام و شخصیت زردشت

نام زردشت در شعر اخوان با علاقه و عظمت زیاد نمود دارد.

گرچه برتر قسم من به اهورامزدا است هم به زرتشت و به مزدک به اوستای عزیز

(اخوان، 1368: 219)

گرانمایه زردشت دامن فزون‌تر زهر پیرو پیغامبر دوست دارم (همان: 225)

مصدق تویی آیت زردتشت کهن را

ای نیک به گفتار و به کردار و به پند

(اخوان، 1375: 182)

من طوسیم و محب زردتشتم

نه تازیم و نه ترک و زین جمله

(همان: 126)

امین پور در وصف رزمندگان اسلام می گوید:

سوزشان: آتش طور موسی

داغشان: مهر محراب زردشت

(امین پور، 1388: 354)

مردانی هم از زردشت به نیکی یاد می کند:

خنده بر گریه رندان قلندر می زد

گرمی آتش زردتشت که در جام تو بود

(مردانی، 1376: 317)

روزی که از پندار روشن گفت زردشت

در دست او گل های آتش بوس می سوخت

(مردانی، 1388: 130)

3-1-1-21. نام و شخصیت حضرت یونس (ع)

داستان گرفتار شدن حضرت یونس در شکم ماهی به صورت مشابه در شعر نادرپور و معلم دامغانی جلوه گری می کند:

یونسی گشتم که رفتم در دل ماهی

گم شدم در قعر دریای شگرف آسمان با او

(نادرپور، 1381: 618)

از لجه اش حالی به زحمت درکشیدند

چون یونش از کام دریا برکشیدند

(معلم دامغانی، 1360: 120)

3-1-1-22. نام و شخصیت حضرت آدم (ع)

نام حضرت آدم (ع) در شعر بیشتر شاعران مورد بحث به کار رفته است. تعدادی از این

شاعران نام حضرت آدم (ع) را به معنای انسان و آدمی به کار برده اند. اما در نگاه نادرپور،

کسرایبی، امین پور و مردانی به موضوع رانده شدن حضرت آدم (ع) از بهشت، اسیر و سوسه

شیطان شدن و نیز آغاز خلقت اشاره شده است :

حدیث آدم و فردوس را کجا دانست هر آن که ملک جهان را به بوسه‌ای نفروخت
(نادرپور، 1381: 265)

آدم ای مانده در زمین
ای رفته از بهشت هان برشو و بین
(کسرابی، 1384: 218)

از ازل تا به ابد پرسش آدم این است دست بر میوه حوا بزخم یا نزنم
(امین‌پور، 1388: 201)

من از عهد آدم تو را دوست دارم از آغاز عالم تو را دوست دارم
(همان: 171)

آدم زبهشت آفرینش تا شام ابد به شیب افتاد
(مردانی، 1388: 101)

خوابی که آدم دید در آغاز میلاد با بوی گندم نو به نو تعبیر می‌شد (همان: 132)

3-1-1-23. نام و شخصیت حضرت اسماعیل (ع)

ذبح اسماعیل (ع) توسط حضرت ابراهیم (ع) نشانه‌ی تسلیم و بندگی یک بنده‌ی حق‌طلب است.

این باور در شعر امین‌پور، حسین و معلّم جلوه‌گری می‌کند:

حتی خیال نای اسماعیل خود را همسایه با تصویری از خنجر نکردیم
(امین‌پور، 1388: 392)

و در تو ای مرد

اصالت لیبک سرخگون حلق اسماعیل

به لبه تیز تیغ رسالت

آه به تمنی ره یافته به حریم منی

(حسینی، 1363: 65)

اگه اسماعیلی با دست خودت خودتو کفن کن

(معلم دامغانی، 1389: 151)

3-1-1-24. نام و شخصیت امام خمینی (ره)

شخصیت امام خمینی (ره) در شعر امین‌پور، حسینی، مردانی، معلّم و موسوی گرمارودی بعنوان یک شخصیت دینی مطرح است، در نگاه این شاعران، امام خمینی (ره) مظهر رهبری آگاه، مقاوم، ادامه دهنده‌ی راه اولیاء الهی و بت‌شکن می‌باشد:

تا مگر خرسند گردانم بدان پیغامبر	می‌ستایم نک تو را ای سبط پاک مصطفی
(موسوی گرمارودی (پ)، 1389: 64)	
اینک قیام قائم مهدی خمینی است	در جان عالم جوشش خون حسینی است
(معلم دامغانی، 1360: 136)	
حضور نایب مهدی امام بیداری	فرشتگان، سحر از عرش عشق می‌آیند
(مردانی، 1374: 20)	
تابود آیت حق روح خدا رهبرت‌ان	در شما فتنه خناس ندارد اثری
(حسینی، 1363: 14)	
اینک بنواز ضربت دیگر را	فرزند خلیل بت‌شکن روح خدا
(همان: 115)	
بازار عذاب مارقین گرم شود	وقت است که با اشارت پورعلی
(همان: 115)	
فتوای استقامت و ایثار	در گوششان کلام امام است
(امین‌پور، 1388: 388)	

3-1-1-25. نام و شخصیت حضرت مهدی (عج)

حضرت مهدی (ع) به عنوان ذخیره الهی، امام عدل و عدالت و نابودکننده ظلم و ستم در شعر حسینی، مردانی و موسوی گرمارودی نمود ویژه دارد:

بوی تو دارد پیر بیدار جماران	ای باغبان پر بار امامت
(حسینی، 1363: 29)	
گفتند که صاحب‌الزمان می‌آید	در گلشن شعله سربداران شهید
(مردانی، 1381: 24)	

یا بگو فرزند تو مهدی کند پا در رکاب
وین خران سگ صفت را سر درآرد در رسن
بگو به مهدی دین پروردت که باز آید
(موسوی گرمارودی (ب)، 1388: 276)
که تا جهان برهد از شراره‌های فتن
(موسوی گرمارودی (ت)، 1389: 66)

3-1-1-26. نام و شخصیت حضرت ابراهیم (ع)

حضرت ابراهیم (ع) در شعر حسینی و معلم دامغانی مظهر حق‌طلبی و تحمل سختی‌های راه
حق معرفی می‌شود که هر آتشی را به جان می‌خرد:
بیار آتش کی‌نه نـمـرود وار
خلیلم! ما را به آتش سپار
(حسینی، 1363: 42)
یکی صبور در آتش چنان‌که ابراهیم
یکی عنود نه غرور کینه‌ور دژخیم
(معلم دامغانی 1379: 65)

3-1-1-27. نام و شخصیت حضرت زینب (ع)

حضرت زینب (ع) در شعر حسینی و مردانی و معلم به عنوان ادامه دهنده‌ی راستین راه امام حسین (ع) و
در شعر موسوی هم مظهر صولت و زیبایی معرفی می‌شود:
تا زنده شود رسالت خون حسین
با نام شکوهمند زینب رفتند
(حسینی، 1363: 162)
زینب ای بانوی اسلام سلام
ای پیام‌آور خونین قیام
(مردانی، 1370: 67)
خوش‌نشین هفت شهر آب، زن، زینب
خوشه‌چین خرمن گرداب، زن، زینب
(معلم دامغانی، 1389: 164)
زینب چو کوه صولت و چون مه جمال داشت
یک بیشه شیر بود که روح غزال داشت
(موسوی (آ)، 1388: 115)

3-1-1-28. نام و شخصیت امام محمد باقر (ع)

شخصیت علمی این امام معصوم (ع) در شعر مردانی و موسوی گرمارودی بازتاب دارد:

باقر علم آسمان و زمین کاشف گنج‌های پنهانی

(مردانی، 1381: 13)

امام پنجم ای باقر علوم محمد رخت نشان ره روشن نیای تو دارد

(موسوی گرمارودی (ب)، 1388: 243)

3-1-1-29. نام و شخصیت امام هادی (ع)

شخصیت امام هادی (ع) در شعر مردانی و موسوی گرمارودی به عنوان امام هدایت‌گر بازتاب دارد:

ای به ره مانده با تو می‌گویم رهرو راه عشق هادی بود

(مردانی، 1381: 19)

ای نقی و هادی ای ما را به آیین ره‌گشا در ظلام این شب دیجور و دهر پرفتن

(موسوی گرمارودی (ب)، 1388: 275)

3-1-1-30. نام و شخصیت حضرت زهرا (ع)

در شعر معلم دامغانی و موسوی گرمارودی از نام و شخصیت حضرت زهرا (ع) به بزرگی یاد می‌شود و

خصوصیات منحصر به فرد ایشان بازتاب خاصی دارد:

کوثری، دخت پیغمبری تو کفو شیر خدا حیدری تو

(معلم دامغانی، 1389: 94)

ای فاطمه ای نور نخستین خدا ای روی تو آینه آیین خدا

(موسوی گرمارودی، (ب) 1389: 136)

چو چشمه‌ای که ز عمق صفا بجوش آید گلی است فاطمه کز ژرفنای جان روید

(همان: 102)

3-1-2. اسامی و شخصیت‌های ملی - اسطوره‌ای

3-1-2-1. نام و شخصیت رستم

نام و شخصیت رستم در شعر نیما، شاملو، اخوان، کسرائی، نادرپور، حسینی، مردانی، معلم و موسوی گرمارودی، با دیدگاه‌های متفاوتی به کار رفته است. در شعر شاعران قبل از انقلاب مخصوصاً در شعر اخوان، شخصیت رستم عظمت خاصی دارد. در شعر بعد از انقلاب همین برداشت به صورت مختصرتر و گاه طنزآمیز کاربرد دارد.

نشانه‌ایست مر او را اگر فرو نگرند تهمتن است و ندارد کنون به ره پرهیز*

(یوشیج، 1371: 590)

*شعرنیما در بزرگداشت آیه‌الله حائری سروده شده است.

پور زال زر، جهان پهلوی آن خداوند و سوار رخس بی‌مانند

(اخوان ثالث، 1374: 69)

آری اکنون شیر ایران شهر تهمتن گرد سجستانی

کوه کوهان، مرد مردستان رستم دستان

(همان: 70)

سیه چالی نصیبم شد چو بیژن چه گویم، که گویم رستمی نیست

(اخوان، 1375: 28)

هیچ یک رستم دستان نشدند مرد مردانه میدان نشدند

(اخوان، 1368: 179)

سام اگر مانند رستم قوت سرپنجه داشت هیچ کاری بر نمی‌آمد ز فرزندان تور

(نادرپور، 1381: 469)

سالیان فتح رستم و شکست اشکبوس

(همان: 669)

به زیر شاهبال سایه گستر چه رستم‌ها که آوردم به میدان

(کسرائی، 1384: 107)

تن تهمنی و قلب آهنیت استوار درشتی ات به جای بی‌گزند*

(همان: 268)

*شعرکسرائی در توصیف کوه دماوند است.

من نمی فهمم هیچ رستم وادی موزون طبعان
که پریروز زمردانگی و درد حکایت می کرد
صبح امروز چرا ضمن تاباندن سبلت در دست

داشت از عادت ماهانه شکایت می کرد

(حسینی، 1383: 68)

در شگفت باش از این حماسه چروک خورده
از رستمی که عینکش را گوشه دامت

جام جم می کند

(حسینی 1388: 43)

نگاه متفاوت و طنزآمیز سید حسن حسینی در ابیات قابل ملاحظه است.

رخش آتش پی بگو دستان آهن دل کجاست اشکبوس تازه دارد کازار سرنوشت

(مردانی، 1364: 33)

طلسم بسته دیوان روزگار شکست تهمتن که در قفل این حصار شکست

(همان: 78)

شیشه عمر تو ای دیو بد آئین زمان ما به سرپنجه ایمان چو تهمتن شکنیم

(مردانی، 1374: 24)

برای رستن کاووس از ظلمت یلی چو تهمتن بساید

(معلم، 1389: 31)

رها چو رستم دستان زو هم پستی و پستتان*

(همان: 109)

*در شعر علی معلم شهید صیاد شیرازی به رستم دستان تشبیه شده است.

گویی که از سیاووش و رستم خدای وی زیبایی و شکوه، در او با هم آفرید

(موسوی (آ)، 1388: 114)

دیده ای نوباوه ای کو هم چو رستم صولتان بشکند سر پنجه شیر و بغرد چون پلنگ

(موسوی گرمارودی (پ)، 1389: 69)

3-2-1-2. نام و شخصیت اسفندیار

نام و شخصیت اسفندیار در شعر شاملو و مردانی بازتاب مشابه روئین تنی دارد:

هم چون حبابی ناپایدار

تصویر کامل گنبد آسمان باشی

و روئینه

به جادویی که اسفندیار

(شاملو، 1380: 771)

ز تیر ترکش دستان کهنه‌کار شکست

غرور سرکش اسفندیار روئین تن

(مردانی، 1364: 79)

3-2-1-3. نام و شخصیت سیاوش

نام و شخصیت سیاوش در شعر شاملو، اخوان، کسرائی، مردانی و معلم با نگاهی مشابه کاربرد دارد.

این شاعران به معصومیت و به ناحق ریخته شدن خون سیاوش اشاره می‌کنند:

بر زبان جاری کردم

من کلام آخرین را

هم چون خون بی‌منطقِ قربانی بر مذبح یا هم چون خون سیاوش

(شاملو، 1380: 736)

روکش تابوت تختی‌هاست

خیس خونِ داغِ سهراب و سیاوش‌ها

(اخوان ثالث، 1374: 67)

و لیکن تکانی نخورد آب ز آب *

سیاوش‌ها کشت افراسیاب

(کسرائی، 1384: 160)

* شعر کسرائی در سوگ تختی سروده شده بود.

ریخت سودابه گل خون سیاوش نسیم

گفت ای یار جهان مظلومه گاهی کهن است

(مردانی، 1376: 102)

کفن زخون سیاوش و تهمتن خاموش

زارغوان و شقایق فتاده بر تن دشت

(معلم، 1360: 206)

نام و شخصیت سیاووش در شعر موسوی گرمارودی دو بازتاب دارد، وی در یک نگاه از سیاووش به عنوان چهره‌ای زیبا و دوست داشتنی یاد می‌کند:

گویی که از سیاووش و رستم، خدای وی
زیبایی و شکوه در او با هم آفرید

(موسوی (آ)، 1388: 114)

در نگاهی دیگر، وقتی حضرت مسلم بن عقیل^(ع) را با سیاووش مقایسه می‌کند، آشکارا به برتری حضرت مسلم (ع) معتقد می‌شود:

چون سیاووش دل در آتش سوخته
چشم بر سودای آتش دوخته
کار مسلم از سیاووشان جداست
راه حق از راه ترکستان جداست

(موسوی (ب)، 1388: 13-14)

موسوی معتقد است که سیاووش به دنبال اثبات پاکی خود است ولی حضرت مسلم^(ع) به دنبال رسیدن به کوی دلبر است. آتش، پاکی سیاووش را ثابت می‌کند و برای حضرت مسلم^(ع) عشق بازی و وصال حق را به ارمغان می‌آورد. می‌توان گفت که در این جا موسوی اسطوره‌ها را خدمتگزار اسوه‌های دینی می‌کند.

3-1-2-4. نام و شخصیت کاوه

نام و شخصیت کاوه با نگاه مشابه ظلم‌ستیزی و عدالت‌خواهی در شعر شاملو، اخوان، نادرپور، کسرائی، حسینی، مردانی، و معلّم بازتاب دارد:

با حنجره‌ی خونین می‌خوانند و از پا در آمدنا

درفشی بلند به کف دارند
کاوه‌های اعماق

(شاملو، 1380: 806)

نیز می‌دانم
گر دمد چون کاوه آن سالار و آهنگر

آتش این کوره بیداد

(اخوان، 1374: 163)

نفرت و نفرین — برین بیداد
رایت عصیان برافراز ای اجل ای کاوه حداد

(نادرپور، 1381: 714)

ای پیر، کاوه آهنگر

چرمینه کی علم می کنی ای پیر، ای پدر

(کسرائی، 1384: 362)

اما خلق این کاوه کاوه خلاق

این دشمنان خونی ضحاک

(حسینی، 1363: 45)

درفش وحدت رزم آوران به باره‌ی خون

بگو به کاوه پیروز تا برافزاد

(مردانی، 1360: 26)

برخیز با بشارت یزدانی

چون کاوه قهرمان اساطیری

(مردانی، 1376: 327)

3-1-2-5. نام و شخصیت سهراب

نام و شخصیت سهراب در شعر اخوان، کسرائی و مردانی کاربرد دارد. این شاعران به دلاوری و نیز کشته شدن

وی به دست رستم براساس سرنوشت اشاره می‌کنند:

همان نوشداروی جان آورد

به سهراب خسته و گلاویز مرگ

(اخوان، 1375: 165)

رستم دستان و سهراب دلاورنیز

وای شمایان دوست‌دار پهلوانی‌ها

(اخوان، 1374: 77)

به وقت مرگ می‌بیند پدر را

منم سهراب سرگردان که برخاک

(کسرائی، 1384: 210)

در گور نفرین می‌نهد سهراب خونین

در رزمگاه خشم و خون دستان مغلوب

(مردانی، 1364: 67)

از شعله‌های خشم کیکاووس می‌سوخت

زخمی که می‌زد خنده در پهلوی سهراب

(مردانی، 1388: 130)

3-1-2-6. نام و شخصیت آرش

نام و شخصیت آرش کمان‌گیر در شعر اخوان، مردانی و معلم دامغانی به عنوان پرتاب‌گری دلاور و شخصیتی فاتح و آزاده بازتاب دارد:

تیر اگر تیر آرش و رستم
لاجرم جایی اوفتد به زمین
(اخوان، 1375: 202)

من آن تیر آتش پر آرشم
که در هر کمان کژی راستم
(مردانی، 1388: 122)

جنگ‌جویان دلاور پیشتازانِ دلیر
آرشانِ فاتح این خاکِ پهناور به پیش
(مردانی، 1374: 17)

مردم آزاده ایران زمین از آرش و گردآفرید و آریو برزن
پارسا و پارسی مفهوم و مصداق‌اند
(معلم، 1389: 79)

3-1-2-7. نام و شخصیت شغاد

شخصیت پلیدو نابردار شغاد در شعرا اخوان و مردانی بازتاب دارد:

ا و شغاد آن نابردار بود
که درون چه نگه می‌کرد و می‌خندید
(اخوان، 1374: 72)

به روی رستم بیداردل دل شغاد پلید
کشید خنجر تزویر از نیای هجوم
(مردانی، 1376: 161)

3-1-2-8. نام و شخصیت کیکاووس

کیکاووس به عنوان عامل مرگ سهراب و مظهر ظلمت در شعر اخوان، مردانی و معلم دامغانی نمود دارد:

نوشدارو می‌دهد سهراب ر اکاووس شاه
لیک امید آن‌گه بر خاکِ عدم پهلو نهاد
(اخوان، 1368: 40)

زخمی که می‌زد خنده در پهلو سهراب
از شعله‌های خشم کیکاووس می‌سوخت
(مردانی، 1388: 130)

برای رستن کاووس از ظلمت
یلی چون تهمتن باید
(معلم دامغانی، 1389: 31)

3-1-2-9. نام و شخصیت ضحاک

ضحاک ستمگر و مار به دوش در شعر نادرپور و حسینی و مردانی با نگاهی سیاسی و انقلابی بازتاب دارد :

چو ماری که بر دوش ضحاک خفته	گره خورده زنجیر بر بازوانش
کردند بسی مشعله از خون شهید	آتش به سراپرده ضحاک زدند
نعره خون تو ضحاک زمان رسوا کرد	مرگ این گونه به از زندگی ننگین ای

(نادرپور، 1381: 348)

(حسینی، 1363: 138)

(مردانی، 1364: 120)

3-1-3. اسامی و شخصیت‌های تاریخی

3-1-3-1. نام و شخصیت دارا

نام دارا به عنوان آخرین پادشاه هخامنشیان (داریوش سوم) در شعر نیما و معلم دامغانی با نگاه متفاوت به کار رفته است. نیما به صولت و هیبت او و معلم به مسکینی و حقارت وی اشاره می‌کند:

صولت و هیبت دارا دیدی	خبر از مُلک سکندری داری!
شاه شاهان زمین، دارا نشسته شادمان	بر سریر تخت عزّ خو همه جنگ‌آوران
از کوروش و دارای مسکین باج بردند	محنت به ما ماند و تخت و تاج بردند

(یوشیج، 1371: 165)

(همان: 228)

(معلم دامغانی، 1360: 148)

3-1-3-2. نام و شخصیت اسکندر

شخصیت اسکندر در شعر شاملو و اخوان با مفهوم سرگستگی و به دنبال آب حیات گشتن و در شعر معلم با دید منفی کاربرد دارد:

و من - اسکندر مغموم ظلماتِ آب
رنج جاویدان - چه گونه درین دالانِ تاریک
فریاد ستارگان را سروده‌ام

(شاملو، 1380: 271)

به قصه نیز شنیدی که رفت و در ظلمات
کنار چشمه‌ی جاوید جست اسکندر
(همان: 688)

من همان اسکندر سرگشته‌ام
خضر را کو چشمه حیوان کجاست
(اخوان ثالث، 1368: 144)

طرحی از تائیس از محبوبه ملعون اسکندر
طرح فریاد زنان جفت جو در مدخل بندر
(معلم دامغانی، 1389: 55)

3-1-3-4. نام و شخصیت یزید (25-64ه.ق)

شخصیت یزید در شعر نادرپور، حسینی، معلم و موسوی مظهر پلیدی، حق ستیزی و دروغ‌گویی می‌باشد :

ما با یزید را به یزیدی گماشتیم
ما - پارسا تر از همه ناپاکان

ناخن به خون دوست فرو بردیم

(نادرپور، 1381: 634)

هشدار که یار ناامیدی نشوی
زهار که غرقه در پلیدی نشوی
رفتند حسینیان و گلگون کفنان
هشدار در این عرصه یزیدی نشوی
(حسینی، 1363: 151)

یکی حسین که میراث‌دار ابراهیم
یکی چنان‌که چه گویم یزید یا دژخیم
(معلم دامغانی، 1379: 96)

یزید کلمه نبود دروغ بود
زالویی درشت که اکسیژن هوا را می‌مکید

(موسوی گرمارودی (ب)، 1363: 144)

3-1-3-5. نام و شخصیت چنگیز

چنگیز مغول در نگاه اخوان، قیصر، مردانی و موسوی گرمارودی نماد خون‌خواری، جلادی و بی‌رحمی است :

چنگیز شوم به تیغ خون‌خواری
از خیل فرشتگان پراندازم

(اخوان، 1375: 117)

گفت: احوالت چطور است؟ گفتمش: عالی است مثل حال گل!

حال گل در چنگ چنگیز مغول

(امین‌پور، 1388: 61)

از برج‌های سرخ سرآید هلاکو

همزاد چنگیز مغول جلاد تاریخ

(مردانی، 1379: 156)

این جیغ جغد قهقهه چنگیز است

بر برج‌های کهنه و ویرانی

(همان: 327)

بالله ار هرگز هولاکو بود و چنگیز مغول

هیچ یک در حُقم و در خونخواری از بعثی بتر

(موسوی گرمارودی (پ)، 1389: 92)

3-1-3-6. نام و شخصیت تیمور

شخصیت تیمور به صورت مشابه در شعر اخوان و مردانی مظهر خونریزی و ستم معرفی می‌شود:

گه ز نزدیک رنجه‌گاه از دور

خورده بس تازیانه تیمور

(اخوان، 1375: 275)

نماز سرخ شهادت بخوان که می‌آید

هنوز قهقهه تیمور از مناره خون

(مردانی، 1364: 61)

3-1-3-7. نام و شخصیت شمر

شخصیت شمر در شعر اخوان و موسوی مظهر حق‌ستیزی و پلیدی می‌باشد:

کربلایی به کربلای حسین

عطش اینک چو شمر شد جلاد

(اخوان، 1368: 76)

حرامزاده پلیدی که نام ناپاکش

به نزد شمر بود چون کلام مستهجن

(موسوی، (پ) 1389: 98)

3-1-3-8. نام و شخصیت نمرود

نمرود شخصیتی است که با حق و پیامبر الهی می‌جنگد و با برپا کردن آتش، به دنبال حذف حق و حقیقت است و

هم‌چنین مظهر غرور و خودبینی است. این نگاه در شعر اخوان، حسینی، مردانی، معلم و موسوی دیده می‌شود:

آب گردد چو آتش نمرود

دوزخ جان - حدایق شداد

(اخوان: 1368: 78)

بیار آتش کینه نمرودوار

خلیلم! ما را به آتش سپار

(حسینی، 1363: 42)

لهیب آتش نمرودیان گل افشانند

به روز حادثه باشد اگر خدا با ما

(مردانی، 1374: 44)

یکی صبور در آتش چنانکه ابراهیم

یکی عنود نه نمرود کینه‌ور دژخیم

(معلم، 1379: 95)

یکروز آتش بود و نمرودی برافروخت

می‌خواست ابراهیم سوزد خویشتن سوخت

(موسوی گرمارودی (آ)، 1363: 146)

نمرود را که باد به بینی فکنده بود

آن باد را به نیش پشه کرد از او بدر

(موسوی گرمارودی (ت)، 1389: 174)

9-3-1-3. نام و شخصیت عمار

نام عمّار به عنوان یار وفادار پیامبر (ص) و عدالت‌خواه دوران علی (ع) در شعر حسینی و معلم دامغانی نمود دارد:

یار وفادار رسول عصر خویشند

عماروش بوذر منش، حیدر مآبند

(حسینی، 1363: 12)

عمارها کو زیدها مقدادها کو

آن دادگرها در شب بیدادها کو

(معلم، 1360: 129)

10-3-1-3. نام و شخصیت ابوذر

حسینی در شعرش دکتر شریعتی را به ابوذر تشبیه می‌کند و مردانی مرحوم طالقانی را:

خصم زر و زور و کینه جوی تزویر

در غربت خود ابوذری دیگر بود

(حسینی، 1363: 124)

در سوگت ای ابوذر دوران چریک پیر

کوه و درخت و ابر و نسیم رها گریست

(مردانی، 1364: 106)

11-3-1-3. نام و شخصیت حُر

داستان حربن یزید ریاحی به صورت گسترده در شعر علی معلم دامغانی در کتاب *مجلس حربن یزید ریاحی* بیان شده است. در شعر حسینی، مردانی و موسوی از این شخصیت به عنوان آزاده شده امام حسین (ع) یاد شده است.

یک جوی از آن شط عطش سوز زلال

آهسته به آبیاری حُر می‌رفت (حسینی، 1363: 106)

خُر آزاد شد از چشمه مه‌رت سیراب

که به میدان عطش پاک شد و پاک گذشت

(مردانی، 1370: 21)

خُر شرم می‌کند که به مولا نظر کند

یا از کنار خیمه زینب گذر کند

(موسوی گرمارودی (آ)، 1388: 107)

3-1-4. اسامی و شخصیت‌های سیاسی

3-1-4-1. نام و شخصیت دکتر تقی ارانی

شخصیت مبارز دکتر تقی ارانی که رهبری گروه سیاسی دوران رضاخان را برعهده داشته و در سال 1318 به دستور رضاخان به قتل رسیده است، در شعر نیما و شاملو دارای اهمیت است و آنان از وی به بزرگی یاد می‌کنند:

هر کس به یادش آید، گوید

دو سال رفت و لیک ارانی نمرده است

(یوشیج، 1371: 305)

تو نمی‌دانی زنده‌گی چیست، فتح چیست

تو نمی‌دانی ارانی کیست؟

(شاملو، 1380: 3)

3-1-4-2. شخصیت و نام میرزا کوچک‌خان جنگلی

میرزا کوچک‌خان جنگلی معروف به سردار جنگل به عنوان یک شخصیت انقلابی و مبارزه در شعر حسینی، مردانی و موسوی گرمارودی حضور دارد.

خنیاگر خزر

فریاد می‌زد

میرزا نمرده است

(حسینی، 1363: 49)

در وسعت اندیشه خونبار جنگل

از پشت خنجر می‌خورد سردار جنگل

(مردانی، 1364: 86)

در چار فصل جنگل جاری است

میرزا کوچک‌خان

(موسوی گرمارودی (پ)، 1389: 129)

فصل دوم

نتیجه‌گیری

در بررسی شخصیت‌های به کار رفته در مجموعه آثار ده شاعر در دو دوره ی خاص ادبی (پیش و پس از انقلاب) دستاوردهای مختلفی حاصل شد که به توضیح آن پرداخته می‌شود.

هر شاعر دارای یک اندیشه‌ی خاص و تفکر منحصر به فرد می‌باشد و برای بیان علایق و سلیق خود از نام شخصیت‌های مختلف استفاده می‌کند.

شخصیت‌ها دارای پشتوانه عظیمی هستند که به شاعر کمک می‌کنند تا بهتر بتواند حرف‌هایش را با مخاطبش در میان بگذارد، در واقع توجه به شخصیت‌ها محملی برای ابراز اندیشه‌هاست.

از طرف دیگر به دلیل این‌که ادبیات تحت‌تأثیر رخدادهای مختلف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه قرار دارد، می‌توان این نکته را در شعر شاعران به راحتی دید. بنابراین در این پژوهش به طور کلی دو دستاورد اساسی داشت: الف: شناخت اندیشه و علایق شاعران ب: شناخت گفتمان حاکم بر هر دوره .

موضوع مهم دیگری که این پژوهش روشن ساخت این مسأله بود که علیرغم نگاه‌های کلی به شاعران شناخت‌های جدیدی حاصل شد که شاید تاکنون مورد توجه قرار نگرفته بود. برای اثبات این ادعا نیاز است تا بار دیگر به شیوه‌ی استفاده‌ی شاعران پیش و پس از انقلاب اسلامی از شخصیت‌های مختلف نگاهی مستندوار بیندازیم .

الف: شاعران پیش از انقلاب

1. **نیمایوشیح**: نیما در میان انبوه شخصیت‌های دینی، صرفاً به شخصیت حضرت علی^(ع) توجه دارد و

یادی از دیگر ائمه شیعه نمی‌کند. در توصیف شخصیت دینی حضرت علی^(ع) توجه نیما صرفاً به علی

دوستی ختم می‌شود، در حالی‌که در شعر شاعران پس از انقلاب علاوه بر حُبّ حضرت علی^(ع) به

شخصیت انقلابی و سیاسی حضرت علی^(ع) هم اشاره می‌شود، در واقع می‌توان گفت در شعر نیما به بخشی از شخصیت حضرت علی^(ع) توجه شده است در حالی که در شعر پس از انقلاب به تمام شخصیت ایشان اشاره می‌شود. در همین جا می‌توان به این نتیجه رسید که دوران نیمایوشیج به گونه‌ای است که وی یا نمی‌خواهد یا نمی‌تواند اندیشه‌های انقلابی حضرت علی^(ع) را مطرح کند.

بنابراین با توجه به اندیشه‌ی خود نیما و نیز وضعیت اجتماعی جامعه، مشخص می‌شود که شخصیت‌های تاریخی بهترین گزینه برای بیان منویات درونی نیما باشند.

2. **احمد شاملو:** شاملو بدون تردید یک شاعر سیاسی است. او برایش فرقی نمی‌کند که شخصیت صرفاً دینی باشد یا تاریخی یا اسطوره‌ای، او شخصیت‌ها را اول سیاسی می‌کند، سپس از آن‌ها استفاده خاصی می‌کند. در واقع پشتوانه‌های عظیم یک شخصیت را در گزینه‌ی سیاسی محدود می‌کند.

حضرت مریم^(ع) مظهر نجابت و پاکی است اما شاملو به این ویژگی نمی‌پردازد و از دیدگاه او حضرت مریم^(ع) مادر مبارزانی است که فرزندان به صلیب کشیده‌ای چون عیسی^(ع) را می‌پروراند.

او برای بیان تمامیت اندیشه‌ی خود به شخصیت‌های سیاسی داخلی و خارجی متوسل می‌شود تا مخاطبش را با اندیشه‌ی خود همسو کند.

در میان چهره‌های ادبی به مسعود سعد می‌پردازد، چون که او را هم سیاسی می‌بیند و در واقع با توجه به زندگی مسعود سعد سلمان این شاعر زندانی کشیده ادبیات، یک نوع ارضاء سیاسی می‌شود.

او در حالی که می‌تواند، چه به صورت آشکارا یا نهان از چهره‌های مذهب تشیع که مظهر ظلم ستیزی هستند، استفاده کند اما این کار را نمی‌کند و به دستاویزهای دیگری چنگ می‌زند.

3. **مهدی اخوان ثالث:** اخوان شخصیتی اجتماعی و ملی‌گرا است. او در مقابل شخصیت‌های ملی و اسطوره‌ای تسلیم می‌شود و اجازه انتقاد کردن و کنایه‌گویی یا تمسخر را به خود نمی‌دهد. اما در مورد شخصیت‌های دینی و مذهبی این تسلیم دیده نمی‌شود و به خود اجازه می‌دهد از شخصیت امام موسی کاظم^(ع) به راحتی انتقاد کند و کار را به تمسخر هم بکشانند.

گاهی مکتب و فرهنگ ایرانی در نگاه اخوان بر مکتب و اندیشه‌ی اسلامی ارجحیت پیدا می‌کند.

4. نادر نادرپور : نادر پور به دنبال شعر شخصی است. از شخصیت‌ها کمک می‌گیرد تا خود را بیان کند. جوشش درون خود را برتر از خون سیاوش می‌داند. نادر پور در کارنامه‌ی شعری خود از اشعار تغزلی، سیاسی و حماسی برای انعکاس درون خود و نیز وقایع اجتماع استفاده می‌کند.

5. سیاوش کسرایی : شعروی شخصی و سیاسی با نگاه ملی است.

ب : شاعران پس از انقلاب

با ظهور انقلاب اسلامی، ادبیات و مفاهیم درونی آن، تغییر کُلی می‌یابد، ارزش‌های دینی در جامعه فراگیر می‌شود، انقلاب و بعد از آن دفاع مقدس ذهن جامعه و هم‌چنین شاعران را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد. مفاهیم آسمانی جای مفاهیم زمینی را می‌گیرد. شعر نگاهش به سمت آسمان دوخته می‌شود. شعری که از خدا و انسان کامل، سخن بگوید در جامعه خریدار دارد و شعرهای شخصی و زمینی جایگاهی ندارد. عطش ارزش‌گویی آن‌قدر زیاد است که شاعر را از هنری کردن و آراستن شعر برحذر می‌دارد و شعر لباس تقدس می‌پوشد.

تئوری‌های انقلاب در عرصه جنگ به منصفه ظهور می‌رسد. شاعر انقلابی به متن جامعه می‌آید، در انقلاب شرکت می‌کند و برای آن‌که شهید را خوب بشناسد در سنگر شعر می‌گوید.

شاعر، انقلاب و جنگ را با ذهن و پوست و خونس درک می‌کند و با احساسی ساده بدون پیرایه‌پردازی، به ترویج مقدسات مشغول می‌شود و از تمام ظرفیت‌های الهی شدن بهره می‌گیرد.

1. قیصر امین‌پور : امین پور شاعر انقلاب و جنگ است. او شخصیت‌های دینی را به خوبی می‌شناسد و آگاهانه آنان را جایگزین شخصیت‌های ملی و اسطوره‌ای می‌کند. زبان و دل قیصر امین پور وقف گسترش معارف اسلامی و مخصوصاً جلوه‌هایی فرهنگ عاشورایی شده است.

2. سیدحسن حسینی : حسینی شاعری مذهبی است، او برعکس مهدی اخوان ثالث به خود اجازه می‌دهد که اسطوره‌ها را به طنز و شوخی بگیرد اما تقدسی برای شخصیت‌های دینی قائل است که از ذکر نام حضرت علی اصغر^(ع) هم چشم‌پوشی نمی‌کند، هرچند این شخصیت خردسال است اما از نگاه سیدحسن حسینی جایگاه بسیار والایی دارد. اسطوره‌ها را در خدمت اهداف انقلاب به استخدام در می‌آورد و با این نگاه به آن‌ها توجه می‌کند.

3. **نصرالله مردانی** : ارادتمندی و علاقه‌ی فراوان نصرالله مردانی را به شخصیت‌های دینی و انقلابی نمی‌توان به هیچ وجه انکار کرد. آن‌قدر اندیشه‌ی دینی در این شاعر قوی است که تلاش می‌کند برای چهارده معصوم^(ع) شعر آیینی و مدحی بگوید.

اسطوره‌ها تا زمانی برای او اهمیت دارند که در خدمت چهره‌های دینی و انقلابی باشند. نام شهدا در شعر وی حضور می‌یابد تا شعرش را مقدس کند. شعر برای وی تفنن نیست، ابزاری است که می‌خواهد ارزش‌ها را ترویج کند و فرهنگ علوی و حسینی را در جامعه گسترش دهد.

4. **علی معلم دامغانی** : معلم شاعری است که تاریخ انبیاء را مطالعه می‌کند تا به این اعتقاد برسد که انقلاب اسلامی ثمره تمام انبیاء الهی است. امام خمینی (ره) از دیدگاه او وارث ابراهیم^(ع) و پیامبر اکرم^(ص) است.

شعر معلم دامغانی دایره‌المعارف فرهنگ دینی است. از ذکر کلی‌ترین تا جزئی‌ترین حوادث تاریخی و دینی نمی‌گذرد. واقعه‌ی عظیم عاشورا را لحظه به لحظه دنبال می‌کند تا خداخواهی امام حسین^(ع) را به اثبات برساند.

او اسوه‌های دینی را از اسطوره‌ها برتر می‌داند. اسوه‌ها از دیدگاه او عینی‌تر و واقعی‌ترند. او معتقد است که باید به جای آن‌ها به حضرت فاطمه^(ع) و به جای سیاوش به امام حسین^(ع) بیندیشیم.

وی عاشق حقیقت‌گویی و دشمن ظالمانی هم‌چون سران اسرائیلی است و برای برپایی حکومت الهی براساس عدل و عدالت در انتظار حضرت مهدی^(عج) شعر می‌سراید.

5. **علی موسوی گرماردی** : موسوی شاعری است که خود را تحت‌تأثیر مفاهیم آسمانی انقلاب و جنگ قرار می‌دهد. قافیه شعرهایش را با نام‌های ارزشی می‌چیند. وزن شعرش را با تاسی از چهره‌های مقدس به دست می‌آورد.

از تکرار معنادار نام‌های دینی و انقلابی خسته نمی‌شود و تمام سرمایه‌ی ادبی‌اش را خرج گسترش ارزش‌های دینی می‌کند. اسطوره‌هایی هم‌چون سیاوش از دیدگاه موسوی راه به ترکستان می‌برند و اسوه‌هایی هم‌چون حضرت مسلم بن عقیل^(ع) به کوی دلبرالهی می‌رسند.

در نتیجه گیری نهایی این پژوهش باید گفت که شعر قبل از انقلاب اسلامی در کوچه‌های تاریخی و اسطوره‌ای و سیاسی سیر می‌کند و شعر پس از انقلاب اسلامی به برکت ارزش‌های الهی انقلاب و دفاع مقدس ره به آسمان می‌گشاید و تا عرش الهی بالا می‌رود و از شخصیت‌های دینی نهایت استفاده را می‌کند.

نظرات پیشنهادی

1. جا دارد که محققان در آینده هر یک از این شخصیت‌ها (دینی، اسطوره‌ای، تاریخی و سیاسی) را به صورت جداگانه و با نگاهی عمیق‌تر و تخصصی‌تری مورد بررسی قرار دهند.

2. اگر آثار شاعران مخضرم (دوگاهی) مانند اخوان ثالث، موسوی گرمارودی و ... مورد واکاوی دقیق قرار گیرد و تفاوت نگاه آن‌ها در شعر دو دوره قبل و پس از انقلاب اسلامی بیان گردد و سیر تطور و تحول اندیشه‌ی آنان نشان داده شود، می‌توان به اهمیت و نقش انقلاب اسلامی و دفاع مقدس بیشتر پی برد.

پی نوشت ها

آیات و احادیث

1. بیت از آیات قرآنی زیر الهام گفته شده است: (مائده(5:110)، آل عمران (3:49)). خداوند به حضرت عیسی (ع) اجازه می دهد که مردگان را زنده کند .
2. بیت اشاره دارد به موضوع صفت کلیم الهی حضرت موسی (ع): (نساء (4): 164)
3. کشتی حضرت نوح (ع) کشتی نجات است : (مومنون (23): 27)
4. شیطان ، حضرت آدم و حوا را وسوسه کرد و باعث شد آنان از بهشت الهی رانده شوند : (اعراف (7): 20)
5. حضرت ابراهیم (ع) و اسماعیل تسلیم امر الهی شدند: (صافات (37): 101-102)
6. حضرت ابراهیم (ع) برای اثبات حقانیت عقایدش تن به آتش می سپارد : (عنکبوت (29): 23) ، (صافات (97): 7)
7. فریب خوردن آدم با وسوسه ی شیطانی : (اعراف (7): 20)
8. . هابیل پاک و مظلوم کشته ی قایل ناپاک و ستمگر می شود : مائده (5): 27-30)
9. بوی پیراهن حضرت یوسف (ع) شفا بخش چشمان حضرت یعقوب (ع) می گردد : یوسف (12): 96)
10. پیامبر کرم (ص)، در روز غدیر خم حضرت علی (ع) را به رهبری برگزیدند :
من كنت مولاة علی مولاة (عبداللطیف بیرجندی ، 1389 : 41)
11. حضرت زهرا (س) شایسته ترین همسر و حضرت علی (ع) هستند :
ولو لم یخلق علیا ما كان لفاطمه کفوا ، (عبداللطیف بیرجندی ، 1389 : 47)
12. پیامبر اکرم (ص) به امر الهی به معراج رفتند : (اسراء (17): 1)
13. حسین (ع) جان پیامبر اکرم (ص) هستند :
- حسین منی و انا من حسین احب الله من احب الحسین ، (عبداللطیف بیرجندی ، 1389 : 49)
14. حضرت یوسف (ع) نماد زیبایی جمال : (یوسف (12): 31)
15. اهل بیت پیامبر (ص) همچون کشتی حضرت نوح (ع) نجات بخش انسان ها هستند :
«ان مثل اهل بیته فی امتی کمثل سفینه نوح من رکبها نجا و من تخلف عنها غرق» .
(حدیث در بحار الانوار جلد 22 صفحه ی 408 ذکر شده است.)
16. به امر الهی عصای حضرت نوح (ع) به ازدها تبدیل می شود : (قصص (28): 31)
17. برادران حضرت یوسف (ع) از روی حسادت او را در چاه انداختند : (یوسف (12): 15)

مجموعه اسامی شخصیت های دینی در این تحقیق

- حضرات : آدم . اباالفضل . ابراهیم . اسحاق .
- اسماعیل . اشعیا . ایوب . باقر . بودا . جواد .
- حسن . حسن عسگری . حسین . حوا . خامنه ای .
- خضر . خمینی . دانیال . داوود . رضا .
- زردتشت . زلیخا . زهرا . زینب . سارا . سجاد .
- سلیمان . شعیب . صادق . علی . علی اصغر .
- علی اکبر . عیسی . قایل . قاسم . کاظم .
- لوط . مانی . محمد . مریم . مزدک . معصومه .
- موسی . موسی کاظم . مهدی . نوح . هابیل .
- هاجر . هادی . هارون . یحیی . یعقوب . یوسف .
- یوشع . یونس (علیهم السلام)

مجموعه اسامی شخصیت های ملی و اسطوره ای در این تحقیق

- آرش . آرمین . اسفندیار . اشکبوس . افراسیاب .
- باربد . برزو . بهرام . بیژن . پشنگ . پشوتن .
- پشینا . توس . توس بن نوذر . تهمینه . جاماسب .
- جمشید . رستم . رودابه . زال . سام . سودابه .
- سهراب . سیاوش . شغاد . ضحاک . فرامرز .
- فریدون . کاوه . کیقباد . کیکاووس . گردآفرید .
- گرشاسب . گیو بن گودرز . نکیسا .

مجموعه اسامی شخصیت های تاریخی در این تحقیق

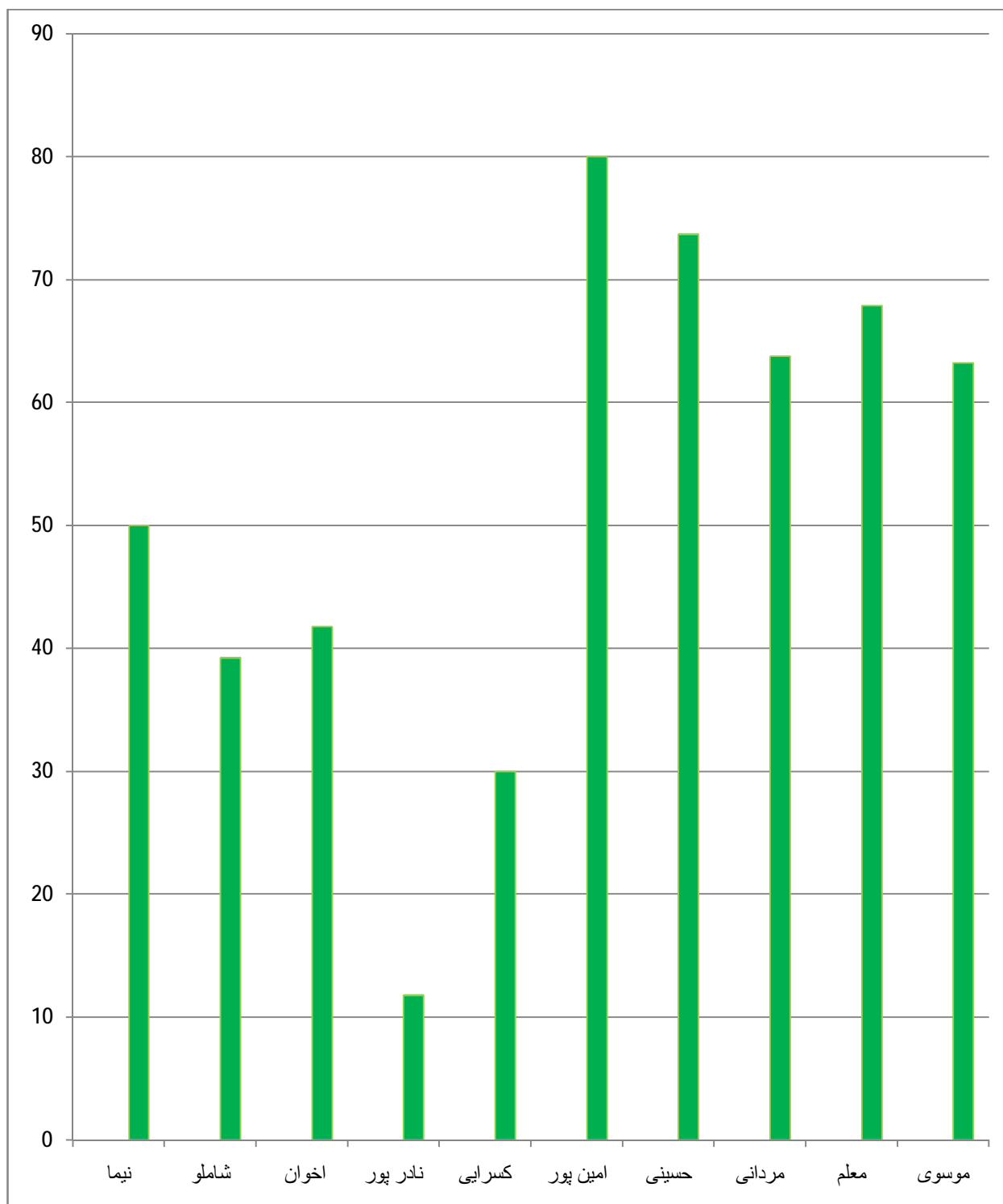
- آمنه . آیه الله حائری . ابرهه . ابو علی سینا . ابو نواس .
- ابوجهل . ابوذر . ابولهیب . اسکندر . اندرزگو . اویس قرنی .
- با یزید . بلال . بنی امیه . بوسهل زوزنی . بهشتی .
- تختی . تیمور . جلال آل احمد جهان آرا . چنگیز .
- حبیب بن مظاهر . حر . حلیمه . حمزه . خسرو پرویز .
- خشایار شاه . خواجه حسن میمندی . خواجه نصیر طوسی .
- دارا . دجال . دعبل خزایی . دیوژن . زید بن علی .
- سعد بن ابی وقاص . سعید مردانی . سلمان فارسی . سمیه .
- شداد . شریح هانی . شریعتی . شمر . شهید استاد .
- شیخ مفید . صادق هدایت . صدوقی . صهیب .
- صیاد شیرازی . طالقانی . عابدی . عبدالله برقعی . عمار .
- عمر . عمرو عاص . عین القضاة . غزالی . فرعون . قنبر .
- قیصر . کافکا . کسری . کعب بن زهیر . کوروش .
- مالک اشتر . مامون . محمود غزنوی . مسعود سعد سلمان .
- مسلم . مطهری . معاویه . مقداد . منصور حلاج . میثم .
- نادر . نصرالله ایمانی . نمرود . نیچه . هارون الرشید .
- هلاکو . یاسر . یزید .

مجموعه اسامی شخصیت های سیاسی در این تحقیق

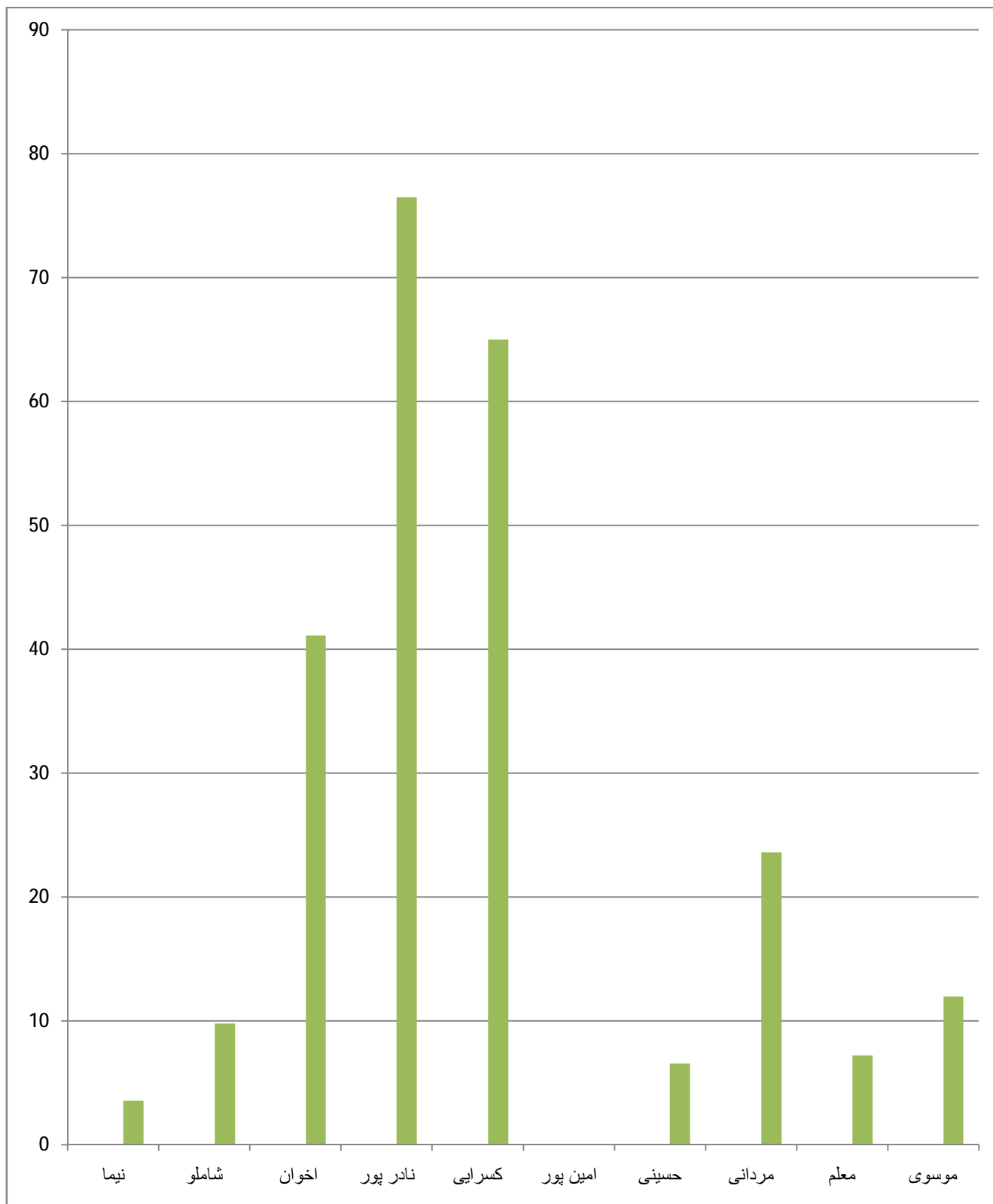
- آبایی . ارنستو چه گوارا . پوری . پولیستر . تقی ارانی . دیک .
- رضا خان . ژاک دوکور . سرتیپ زنگنه . سلیمان خاطر .
- شارون . شن چو . شیمون پرز . صدام . طالقانی . کاپه .
- کیوان . گریدی . لنین . لورکا . ماتسه تون . مارکس .
- مدرس . میرزا کوچک خان جنگلی . ناپلئون . نرودا .
- نیکلای روس . وارتان . هیتلر .

نمودار های کلی

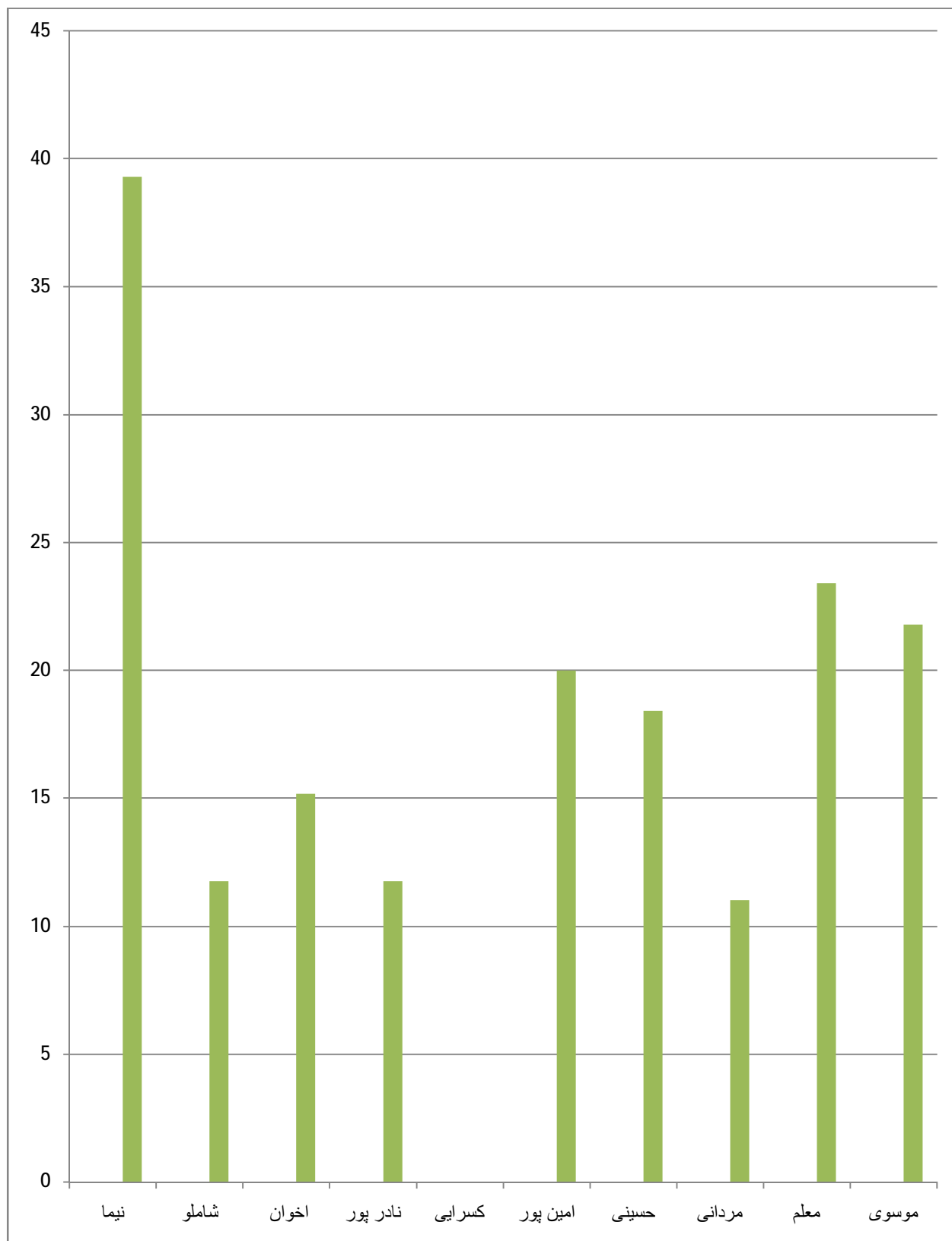
نمودار کلی شخصیت های دینی در آثار ده شاعر

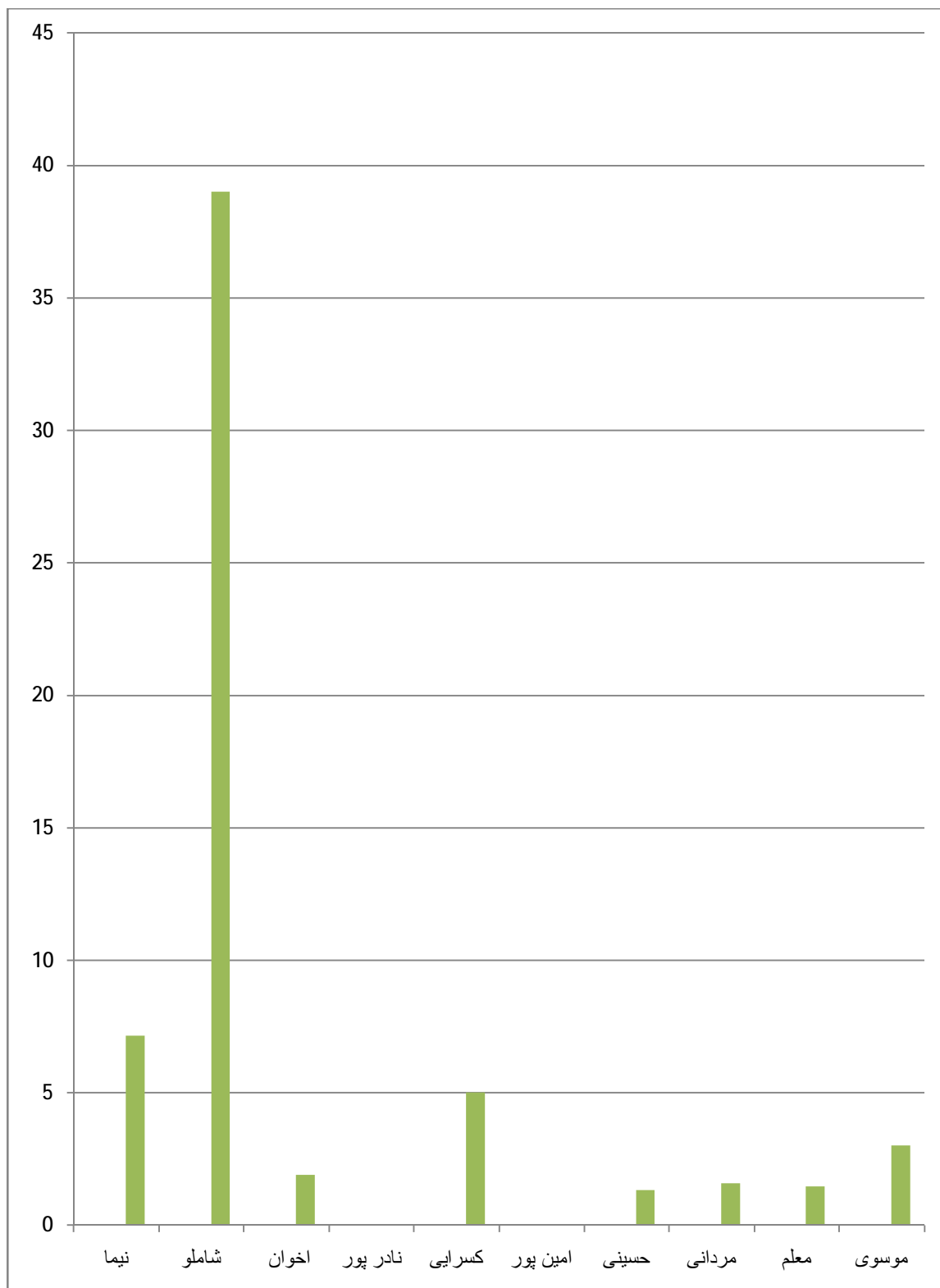
نمودار کلی شخصیت های ملی و اسطوره ای در آثار ده شاعر

نمودار کلی شخصیت های تاریخی در آثار ده شاعر

نمودار کلی شخصیت های سیاسی در آثار ده شاعر

کتابنامه

• قرآن کریم

- اخوان ثالث، مهدی، (1345)، *آخر شاهنامه*، انتشارات مروارید: تهران.
- _____، (1375)، *ارغنون*، انتشارات مروارید: تهران.
- _____، (1344)، *از این اوستا*، انتشارات مروارید: تهران.
- _____، (1368)، *ترا ای کهن بوم و بر دوست دارم*، مروارید: تهران.
- _____، (1372)، *زمستان*، انتشارات مروارید: تهران.
- _____، (1374)، *سه کتاب (در حیاط کوچک پاییز، در زندان، زندگی می‌گوید: اما باید زیست، دوزخ اما سرد)*، انتشارات زمستان: تهران.
- استعلامی، محمد، (1356)، *بررسی ادبیات امروز ایران*، انتشارات امیر کبیر: تهران.
- اکبری، منوچهر، (1377)، *نقد و تحلیل شعر دفاع مقدس*، سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی: تهران.
- امین پور، قیصر، (1383)، *سنت و نوآوری در شعر معاصر*، انتشارات علمی و فرهنگی: تهران.
- _____، (1388)، *مجموعه کامل اشعار قیصر امین پور*، انتشارات مروارید: تهران.
- اولیایی، مصطفی، (1369)، *تذکره شعرای معاصر*، جهاد دانشگاهی: اراک.
- بیرجندی، عبداللطیف، (1389)، *ترجمه منظوم اربعین حدیث در منقبت امام علی (ع)*، با مقدمه، تصحیح و تعلیقات زهرا اختیاری، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی: مشهد.
- پارسا، مانی و دیگران، (1388)، *آثار شناسی توصیفی احمد شاملو*، نشر چشمه: تهران.
- جنتی عطایی، ابوالقاسم، (1368)، *نیما یوشیج (زندگی و آثار او)*، انتشارات صفی‌علیشاه: تهران.
- حاکمی، اسماعیل، (1355)، *ادبیات معاصر ایران*، نشر جاویدان: تهران.

- حسینی، سیدحسین، (1388)، در ملکوت سکوت، انجمن شاعران ایران: تهران.
- _____، (1383)، نوشداروی طرح ژنریک، انتشارات سوره مهر: تهران.
- _____، (1363)، همصدا با حلق اسماعیل، حوز هنری سازمان تبلیغات اسلامی: تهران.
- حسینی کازرونی، احمد، (1386)، زندگی نامه ی شاعران بزرگ ایران، انتشارات ارمغان: تهران.
- دستغیب، عبدالعلی، نقد و بررسی اشعار نیما یوشیج، نشر پازند: تهران.
- زرقانی، مهدی، (1383)، چشم انداز شعر معاصر ایران، نشر ثالث: تهران.
- سنگری، محمد رضا، (1380)، نقد و بررسی ادبیات منظوم دفاع مقدس، انتشارات پالیز بان: تهران.
- شاملو، احمد، (1380)، مجموعه ی آثار احمد شاملو (دفتر یکم: شعرها)، به کوشش نیاز یعقوب شاهی، انتشارات زمانه: تهران.
- شریفی، محمد، (1387)، فرهنگ ادبیات فارسی، انتشارات معین: تهران.
- شمس لنگرودی، محمد، (1377)، تاریخ تحلیلی شعر نو، نشر مرکز: تهران.
- عبادیان، محمود، (1371)، درآمدی بر ادبیات معاصر، گهر نشر: تهران.
- فتوحی، محمود، (1385)، آیین نگارش مقاله ی علمی و پژوهشی، سخن: تهران.
- کاخی، مرتضی، (1385)، باغ بی برگی (یادمان مهدی اخوان ثالث)، انتشارات زمستان: تهران.
- کسرابی، سیاوش، (1384)، از آوا تا هوای آفتاب، مجموعه شعر، کتاب نادر: تهران.
- مجابی، جواد، (1381)، شناختنامه احمد شاملو، نشر قطره: تهران.
- مردانی، نصرالله، (1370)، آتش نی، انتشارات اطلاعات: تهران.
- _____، (1381)، چهارده نور ازلی، نشر شاهد: تهران.
- _____، (1364)، خون نامه خاک، انتشارات کیهان: تهران.
- _____، (1374)، سمند صاعقه، حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی: تهران.

- _____ ، (1388)، *عشق می گوید*، انتشارات مؤسسه انجمن قلم ایران: تهران.
- _____ ، (1376)، *قانون عشق*، مرکز نشر صدا: تهران.
- _____ ، (1360)، *قیام نور*، انتشارات حوزه اندیشه و هنر اسلامی: تهران.
- معلم دامغانی، علی ، (1360)، *رجعت سرخ ستاره*، انتشارات حوزه اندیشه و هنر اسلامی: تهران.
- _____ ، (1389)، *شرح شرحه ست صدا در باد*، انتشارات سوره مهر: تهران.
- _____ ، (1379)، *گزیده ادبیات معاصر (مجموعه شعر معلم دامغانی)*، کتاب نیستان: تهران.
- _____ ، (1388)، *مجلس حربن یزید ریاحی*، انتشارات سوره مهر: تهران.
- موسوی گرمارودی، علی ، (1388) (آ)، *آغاز روشنائی آینه ترکیب بند عاشورایی در پانزده بند*، انتشارات سوره مهر: تهران.
- _____ ، (1372)، *باران احم* ، حوزه ی هنری : تهران.
- _____ ، (1389) (آ)، *برآشفتن گیسوی تاک*، انتشارات سوره مهر: تهران.
- _____ ، (ب) (1389)، *تا محراب آن دو ابرو*، انتشارات سوره مهر: تهران.
- _____ ، (آ) (1363)، *چمن لاله*، انتشارات زوار: تهران.
- _____ ، (ب) (1363)، *خط خون*، انتشارات زوار: تهران.
- _____ ، (پ) (1389)، *خواب ارغوانی*، انتشارات سوره مهر: تهران.
- _____ ، (ت) (1389)، *سفر به فطرت گل‌سنگ*، انتشارات سوره مهر: تهران.
- _____ ، (1383)، *صدای سبز* ، نشر قدیانی :تهران.
- _____ ، (1388)، *گوشواره عرش*، انتشارات سوره مهر: تهران.
- _____ ، (1372)، *ما کجا، آن خوب، آن زیبا کجا*، موسسه فرهنگی، انتشاراتی معارف: تهران.
- نادرپور، نادر، (1381)، *مجموعه اشعار نادر نادرپور*، با نظارت پوپک نادرپور، موسسه انتشارات نگاه: تهران.

- نیمایوشیج، (1371)، مجموعه کامل اشعار نیمایوشیج فارسی و طبری، سیروس طاهباز، انتشارات نگاه: تهران.
- یاحقی، محمد جعفر، (1375)، چون سبوی تشنه، نشر جامی: تهران.
- _____، فرهنگ اساطیر و اشارات داستانی در ادبیات فارسی، موسسه سروش: تهران.
- یوسفی، غلامحسین، (1374)، چشمه روشن، انتشارات علمی: تهران.

بسمه تعالی

Graduate Studies Thesis\Dissertation Information
Ferdowsi University of Mashhad

Title of Thesis\Dissertation: The study of personalities reflex (religious, mythological, historical, political)In works of ten modern poets before and after revolution.

Author: Majid jafari

Supervisor(s): Ph. D Zahra Ekhtiyari

Advisor(s): Ph.D Abul - qasem Ghavam

Faculty:

Department:

Specialization:

Approval Date:

Defense Date:

M.Sc.

Ph.D.

Number of Pages: ۲۰۷

Abstract:

The poets pay attention to the religious, mythological, historical and political personalities in different ways and their names, thoughts and behaviors will become the capital of artistic affair. The recognition and dimensional Analysis of the poets' thoughts and ideas may be possible from the study of the way in which poets apply these personalities in their poems. Personalities, mainly, are significant and notable examples for expressing concepts. Considering with personalities in the literature of different periods has distinct efficiencies. functions Since are obvious in two periods before and after Islamic Revolution, The study of the personalities' place and the kind of considering them are necessary for recognition of poetic ways during these certain periods.

In order to the recognition of poet's thought and time, the writer of this research has studied the works of five poets before Islamic Revolution includes (Nima Yushij, Ahmad Shamlou, Nader Naderpour, Siavash Kasraei) and five poets after Islamic Revolution Includes (Gheysar AminPour, Seyyed Hassan Hosseyni, Nasroullah Mardani, Ali Moallem Damghani, Ali Mousavi Garmaroodi).After the study of ten poets works and Notes the achieved results statistically was evaluated. Then the results were turned into charts and graphs.

The final achievement of this research includes of that each poets make special use of different personalities based on his own special thought and reflection.

There would be meaningful similarities and differences in poets' view to personalities. Another conclusion is that Islamic Revolution has a important role in thought change of poets belonging to after Islamic Revolution.

Signature of Supervisor:

Key Words:

Date:

۱. Reflection of personalities
۲. Similarities and differences
۳. Before and after Islamic Revolution
۴. Ten contemporary poet